PUBLII
VIRGILII
OPERA.

-45.
0611

PUBLII
VIRGILII
MARONIS
BUCOLICA,
GEORGICA,
ET
AENEIS.

EX EDITIONE
PETRI BURMANNI.

TOMUS PRIMUS.

GLASGUAE:
IN AEDIBUS ACADEMICIS,
EXCUDEBAT ANDREAS FOULIS,
ACADEMIAE TYPOGRAPHUS,
M.DCC.LXXVIII.

Lv 18.181.8F (1-2)

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
JOHN CHIPMAN GRAY
GIFT OF ROLAND GRAY
JUL 12 1933

GEORGIO

WALLIAE

PRINCIPI,

HANC

VIRGILII

EDITIONEM,

IPSIUS REGII JUVENIS PERMISSU,

INSCRIPSIT

ANDREAS FOULIS.

QUINTILIANUS, LIB. X.

IDEM nobis per Romanos quoque auctores ordo ducendus eſt. Itaque ut apud illos Homerus, ſic apud nos Virgilius auſpicatiſſimum dederit exordium: omnium ejus generis poetarum, Graecorum, noſtrorumque, illi haud dubie proximus. Utar enim verbis iiſdem, quae ab Afro Domitio juvenis accepi, qui mihi interroganti, quem Homero crederet maxime accedere: Secundus, inquit, eſt Virgilius; propior tamen primo, quam tertio. Et hercle, ut illi naturae coeleſti atque inmortali ceſſerimus, ita curae et diligentiae vel ideo in hoc plus eſt, quod ei fuit magis laborandum: et quantum eminentioribus vincimur, fortaſſe aequalitate penſamus. Caeteri omnes longe ſequuntur.

P U B L I I

VIRGILII MARONIS

BUCOLICA.

VOL. I.

BOTANICA

ECLOGA PRIMA.

TITYRUS.

MELIBOEUS, TITYRUS.

TITYRE, tu patulae recubans ſub tegmine fagi
Silveſtrem tenui Muſam meditaris avena:
Nos patriae fines, et dulcia linquimus arva;
Nos patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in umbra
Formoſam reſonare doces Amaryllida ſilvas.
T. O Meliboee, Deus nobis haec otia fecit.
Namque erit ille mihi ſemper Deus: illius aram
Saepe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boves, ut cernis, et ipſum
Ludere, quae vellem, calamo permiſit agreſti.
M. Non equidem invideo: miror magis. undique totis
Uſque adeo turbatur agris. en, ipſe capellas
Protenus aeger ago: hanc etiam vix, Tityre, duco.
Hîc inter denſas corulos modo namque gemellos,
Spem gregis, ah! ſilice in nuda connixa reliquit.
Saepe malum hoc nobis, ſi mens non laeva fuiſſet,

De coelo tactas memini praedicere quercus:
[Saepe ſiniſtra cava praedixit ab ilice cornix.]
Sed tamen, iſte Deus qui ſit, da, Tityre, nobis.
T. Urbem, quam dicunt Romam, Meliboee, putavi
Stultus ego, huic noſtrae ſimilem, quo ſaepe ſolemus
Paſtores ovium teneros depellere foetus.
Sic canibus catulos ſimilis, ſic matribus haedos
Noram: ſic parvis componere magna ſolebam.
Verum haec tantum alias inter caput extulit urbis,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.
M. Et quae tanta fuit Romam tibi cauſſa videndi?
T. Libertas: quae, ſera tamen, reſpexit inertem;
Candidior poſtquam tondenti barba cadebat;
Reſpexit tamen, et longo poſt tempore venit,
Poſtquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,
Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi:
Quamvis multa meis exiret victima ſaeptis,
Pinguis et ingratae premeretur caſeus urbi,
Non umquam gravis aere domum mihi dextra redibat.
M. Mirabar, quid moeſta deos, Amarylli, vocares:
Cui pendere ſua patereris in arbore poma.
Tityrus hinc aberat. ipſae te, Tityre, pinus,

Ipſi te fontes, ipſa haec arbuſta, vocabant.
T. Quid facerem? neque ſervitio me exire licebat,
Nec tam praeſentis alibi cognoſcere divos.
Hîc illum vidi juvenem, Meliboee, quot annis
Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant.
Hic mihi reſponſum primus dedit ille petenti:
Paſcite, ut ante, boves, pueri: ſubmittite tauros.
M. Fortunate ſenex! ergo tua rura manebunt?
Et tibi magna ſatis: quamvis lapis omnia nudus,
Limoſoque palus obducat paſcua junco:
Non inſueta gravis tentabunt pabula foetas:
Nec mala vicini pecoris contagia laedent.
Fortunate ſenex! hîc inter flumina nota,
Et fontis ſacros, frigus captabis opacum.
Hinc tibi, quae ſemper vicino ab limite ſaepes,
Hyblaeis apibus florem depaſta ſalicti,
Saepe levi ſomnum ſuadebit inire ſuſurro.
Hinc alta ſub rupe canet frondator ad auras;
Nec tamen interea raucae, tua cura, palumbes,
Nec gemere aëriâ ceſſabit turtur ab ulmo.
T. Ante leves ergo paſcentur in aethere cervi,
Et freta deſtituent nudos in litore piſcis:
Ante, pererratis amborum finibus, exſul

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quam noſtro illius labatur pectore vultus.
M. At nos hinc alii ſitientis ibimus Afros:
Pars Scythiam, et rapidum Cretae veniemus Oaxen,
Et penitus toto diviſos orbe Britannos.
En, umquam patrios longo poſt tempore finis,
Pauperis et tuguri congeſtum ceſpite culmen,
Poſt aliquot, mea regna videns, mirabor ariſtas?
Impius haec tam culta novalia miles habebit?
Barbarus has ſegetes? en, quo diſcordia civis
Produxit miſeros! en, quis conſevimus agros!
Inſere nunc, Meliboee, piros, pone ordine vitis.
Ite meae, felix quondam pecus, ite capellae.
Non ego vos poſthac, viridi projectus in antro,
Dumoſa pendere procul de rupe videbo:
Carmina nulla canam: non, me paſcente, capellae,
Florentem cytiſum, et ſalices carpetis amaras.
T. Hîc tamen hanc mecum poteras requieſcere noctem
Fronde ſuper viridi: ſunt nobis mitia poma,
Caſtaneae molles, et preſſi copia lactis.
Et jam ſumma procul villarum culmina fumant,
Majoresque cadunt altis de montibus umbrae.

ECLOGA SECUNDA.

ALEXIS.

FORMOSUM paſtor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini: nec, quid ſperaret, habebat.
Tantum inter denſas, umbroſa cacumina, fagos
Adſidue veniebat: ibi haec incondita ſolus
Montibus et ſilvis ſtudio jactabat inani:
O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas?
Nil noſtri miſerere? mori me denique cogis.
Nunc etiam pecudes umbras et frigora captant:
Nunc viridis etiam occultant ſpineta lacertos:
Theſtylis et rapido feſſis meſſoribus aeſtu
Allia ſerpillumque herbas contundit olentis.
At mecum raucis, tua dum veſtigia luſtro,
Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis.
Nonne fuit ſatius, triſtes Amaryllidis iras,
Atque ſuperba pati faſtidia? nonne Menalcam?
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus eſſes.
O formoſe puer, nimium ne crede colori.
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Deſpectus tibi ſum, nec qui ſim quaeris, Alexi:

Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans.
Mille meae Siculis errant in montibus agnae.
Lac mihi non aeſtate, novum non frigore defit.
Canto, quae ſolitus, ſi quando armenta vocabat,
Amphion Dircaeus in Actaeo Aracyntho.
Nec ſum adeo informis: nuper me in litore vidi,
Quum placidum ventis ſtaret mare. non ego Daphnim
Judice te metuam, ſi numquam fallat imago.
O tantum libeat mecum tibi ſordida rura,
Atque humilis habitare caſas, et figere cervos,
Haedorumque gregem viridi conpellere hibiſco!
Mecum una in ſilvis imitabere Pana canendo.
Pan primus calamos cera conjungere pluris
Inſtituit: Pan curat ovis, oviumque magiſtros.
Nec te poeniteat calamo triviſſe labellum.
Haec eadem ut ſciret, quid non faciebat Amyntas?
Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula, Damoetas dono mihi quam dedit olim:
Et dixit moriens: Te nunc habet iſta ſecundum.
Dixit Damoetas: invidit ſtultus Amyntas.
Praeterea duo, nec tuta mihi valle reperti,
Capreoli, ſparſis etiam nunc pellibus albo,
Bina die ſiccant ovis ubera: quos tibi ſervo.

Jam pridem a me illos abducere Theſtylis orat:
Et faciet: quoniam ſordent tibi munera noſtra.
Huc ades, o formoſe puer: tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphae calathis: tibi candida Naïs
Pallentis violas et ſumma papavera carpens,
Narciſſum et florem jungit bene olentis anethi.
Tum, caſia, atque aliis intexens ſuavibus herbis,
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.
Ipſe ego cana legam tenera lanugine mala,
Caſtaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat.
Addam cerea pruna: honos erit huic quoque pomo.
Et vos, o lauri, carpam, et te, proxima myrte.
Sic poſitae quoniam ſuavis miſcetis odores.
Ruſticus es, Corydon; nec munera curat Alexis:
Nec ſi muneribus certes, concedat Iolas.
Heu, heu, quid volui miſero mihi? floribus auſtrum
Perditus, et liquidis inmiſi fontibus apros.
Quem fugis, ah demens? habitarunt Dî quoque ſilvas,
Dardaniusque Paris. Pallas, quas condidit, arces
Ipſa colat: nobis placeant ante omnia ſilvae.
Torva leaena lupum ſequitur: lupus ipſe capellam:
Florentem cytiſum ſequitur laſciva capella:
Te Corydon, o Alexi. trahit ſua quemque voluptas.

Adſpice, aratra jugo referunt ſuſpenſa juvenci,
Et ſol creſcentis decedens duplicat umbras:
Me tamen urit amor: quis enim modus adſit amori?
Ah Corydon, Corydon, quae te dementia cepit!
Semiputata tibi frondoſa vitis in ulmo eſt.
Quin tu aliquid ſaltem, potius quorum indiget uſus,
Viminibus mollique paras detexere junco?
Invenies alium, ſi te hic faſtidit, Alexin.

ECLOGA TERTIA.

PALAEMON.

MENALCAS, DAMOETAS, PALAEMON.

M. DIC mihi, Damoeta, cujum pecus? an Meliboei?
D. Non; verum Aegonis: nuper mihi tradidit Aegon.
M. Infelix o ſemper, oves, pecus! ipſe Neaeram
Dum fovet, ac, ne me ſibi praeferat illa, veretur,
Hic alienus oves cuſtos bis mulget in hora:
Et ſucus pecori, et lac ſubducitur agnis.
D. Parcius iſta viris tamen objicienda memento.
Novimus et qui te, tranſverſa tuentibus hircis:
Et quo, ſed faciles, Nymphae, riſere, ſacello.
M. Tum, credo, quum me arbuſtum videre Myconis,
Atque mala vitis incidere falce, novellas.
D. Aut hîc ad veteres fagos, quum Daphnidis arcum
Fregiſti et calamos: quae tu, perverſe Menalca,
Et quum vidiſti puero donata, dolebas:
Et, ſi non aliqua nocuiſſes, mortuus eſſes.
M. Quid domini faciant, audent quum talia fures?

Non ego te vidi Damonis, peſſime, caprum
Excipere inſidiis, multum latrante Lyciſca?
Et quum clamarem: Quo nunc ſe proripit ille?
Tityre, coge pecus, tu poſt carecta latebas.
D. An mihi cantando victus non redderet ille,
Quem mea carminibus meruiſſet fiſtula, caprum?
Si neſcis, meus ille caper fuit: et mihi Damon
Ipſe fatebatur; ſed reddere poſſe negabat.
M. Cantando tu illum? aut umquam tibi fiſtula cera
Juncta fuit? non tu in triviis, indocte, ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?
D. Vis ergo, inter nos, quid poſſit uterque, viciſſim
Experiamur? ego hanc vitulam (ne forte recuſes,
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere foetus)
Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.
M. De grege non auſim quidquam deponere tecum:
Eſt mihi namque domi pater; eſt injuſta noverca:
Bisque die numerant ambo pecus, alter et haedos.
Verum id, quod multo tute ipſe fatebere majus,
(Inſanire libet quoniam tibi) pocula ponam
Fagina, caelatum divini opus Alcimedontis:
Lenta quibus torno facili ſuperaddita vitis

Diffuſos edera veſtit pallente corymbos.
In medio duo ſigna, Conon: et quis fuit alter?
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem:
Tempora quae meſſor, quae curvus arator haberet:
Necdum illis labra admovi, ſed condita ſervo.
D. Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit:
Et molli circum eſt anſas amplexus acantho:
Orpheaque in medio poſuit, ſilvasque ſequentis.
Necdum illis labra admovi, ſed condita ſervo.
Si ad vitulam ſpectas, nihil eſt quod pocula laudes.
M. Numquam hodie effugies: veniam, quocumque vocaris.
Audiat haec tantum, vel qui venit: ecce, Palaemon.
Efficiam poſthac, ne quemquam voce laceſſas.
D. Quin age, ſiquid habes, in me mora non erit ulla:
Nec quemquam fugio: tantum, vicine Palaemon,
Senſibus haec imis (res eſt non parva) reponas.
P. Dicite: quandoquidem in molli conſedimus herba.
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos:
Nunc frondent ſilvae: nunc formoſiſſimus annus.
Incipe, Damoeta: tu deinde ſequère, Menalca.
Alternis dicetis: amant alterna Camoenae.
D. Ab Jove principium Muſae: Jovis omnia plena:

Ille colit terras: illi mea carmina curae.
M. Et me Phoebus amat: Phoebo ſua ſemper apud me
Munera ſunt, lauri, et ſuave rubens hyacinthus.
D. Malo me Galatea petit laſciva puella;
Et fugit ad ſalices, et ſe cupit ante videri.
M. At mihi ſeſe offert ultro, meus ignis, Amyntas:
Notior ut jam ſit canibus non Delia noſtris.
D. Parta meae Veneri ſunt munera: namque notavi
Ipſe locum, aëriae quo congeſſere palumbes.
M. Quod potui, puero ſilveſtri ex arbore lecta
Aurea mala decem miſi: cras altera mittam.
D. O quoties, et quae nobis Galatea locuta eſt!
Partem aliquam venti divom referatis ad auris.
M. Quid prodeſt, quod me ipſe animo non ſpernis, Amynta,
Si, dum tu ſectaris apros, ego retia ſervo?
D. Phyllida mitte mihi: meus eſt natalis, Iola:
Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.
M. Phyllida amo ante alias: nam me diſcedere flevit:
Et, Longum formoſe vale, vale, inquit, Iola.
D. Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis irae.
M. Dulce ſatis humor, depulſis arbutus haedis,

Lenta ſalix foeto pecori, mihi ſolus Amyntas.
D. Pollio amat noſtram, quamvis eſt ruſtica, Muſam:
Pierides, vitulam lectori paſcite veſtro.
M. Pollio et ipſe facit nova carmina: paſcite taurum,
Jam cornu petat, et pedibus qui ſpargat arenam.
D. Qui te, Pollio, amat, veniat, quo te quoque gaudet.
Mella fluant illi, ferat et rubus aſper amomum.
M. Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Maevi:
Atque idem jungat vulpes, et mulgeat hircos.
D. Qui legitis flores, et humi naſcentia fraga,
Frigidus, o pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.
M. Parcite oves nimium procedere: non bene ripae
Creditur: ipſe aries etiam nunc vellera ſiccat.
D. Tityre, paſcentis a flumine reice capellas:
Ipſe, ubi tempus erit, omnis in fonte lavabo.
M. Cogite ovis, pueri: ſi lac praeceperit aeſtus,
Ut nuper, fruſtra preſſabimus ubera palmis.
D. Heu, heu, quam pingui macer eſt mihi taurus in ervo!
Idem amor exitium pecori, pecorisque magiſtro.
M. His certe neque amor cauſſa eſt: vix oſſibus haerent.
Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.
D. Dic, quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo,

Tris pateat coeli ſpatium non amplius ulnas.
M. Dic, quibus in terris inſcripti nomina regum
Naſcantur flores: et Phyllida ſolus habeto.
P. Non noſtrum inter vos tantas componere litis:
Et vitula tu dignus, et hic: et quiſquis amores
Aut metuet dulcis, aut experietur amaros.
Claudite jam rivos, pueri: ſat prata biberunt.

ECLOGA QUARTA.

POLLIO.

SICELIDES Muſae, paullo majora canamus;
Non omnis arbuſta juvant, humilesque myricae.
Si canimus ſilvas, ſilvae ſint Conſule dignae.
Ultima Cumaei venit jam carminis aetas:
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo.
Jam redit et Virgo: redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies coelo demittitur alto.
Tu modo naſcenti puero, quo ferrea primum
Deſinet, ac toto ſurget gens aurea mundo,
Caſta fave Lucina: tuus jam regnat Apollo.
Teque adeo decus hoc aevi, te Conſule, inibit
Pollio: et incipient magni procedere menſes.
Te duce, ſi qua manent, ſceleris veſtigia noſtri
Irrita perpetua ſolvent formidine terras.
Ille deûm vitam accipiet, divisque videbit
Permixtos heroas, et ipſe videbitur illis,
Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima, puer, nullo munuſcula cultu,
Errantis ederas paſſim cum baccare tellus,

Mixtaque ridenti colocaſia fundet acantho.
Ipſae lacte domum referent diſtenta capellae
Ubera: nec magnos metuent armenta leones.
Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores.
Occidet et ſerpens, et fallax herba veneni
Occidet: Aſſyrium vulgo naſcetur amomum.
At ſimul heroum laudes et facta parentis
Jam legere, et quae ſit poteris cognoſcere virtus;
Molli paullatim flaveſcet campus ariſta,
Incultisque rubens pendebit ſentibus uva:
Et durae quercus ſudabunt roſcida mella.
Pauca tamen ſuberunt priſcae veſtigia fraudis,
Quae tentare Thetim ratibus, quae cingere muris
Oppida, quae jubeant telluri infindere ſulcos.
Alter erit tum Tiphys, et altera quae vehat Argo
Delectos heroas: erunt etiam altera bella:
Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles.
Hinc, ubi jam firmata virum te fecerit aetas,
Cedet et ipſe mari vector; nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
Non raſtros patietur humus, non vinea falcem.
Robuſtus quoque jam tauris juga ſolvet arator.
Nec varios diſcet mentiri lana colores.

Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.
Sponte ſua ſandyx paſcentis veſtiet agnos.
Talia ſecla, ſuis dixerunt, currite, fuſis
Concordes ſtabili fatorum numine Parcae.
Adgredere o magnos (aderit jam tempus) honores,
Cara deûm ſuboles, magnum Jovis incrementum!
Adſpice convexo nutantem pondere mundum,
Terrasque, tractusque maris, coelumque profundum:
Adſpice, venturo laetentur ut omnia ſeclo.
O mihi tam longae maneat pars ultima vitae,
Spiritus et, quantum ſat erit tua dicere facta!
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamvis, atque huic pater adſit:
Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo.
Pan etiam, Arcadia mecum ſi judice certet,
Pan etiam Arcadia dicat ſe judice victum.
Incipe, parve puer, riſu cognoſcere matrem:
Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.
Incipe, parve puer: cui non riſere parentes,
Nec Deus hunc menſa, Dea nec dignata cubili eſt.

ECLOGA QUINTA.

DAPHNIS.

MENALCAS, MOPSUS.

CUR non, Mopſe, boni quoniam convenimus ambo,
Tu calamos inflare levis, ego dicere verſus,
Hic corulis mixtas inter conſidimus ulmos?
MO. Tu major: tibi me eſt aequum parere, Menalca:
Sive ſub incertas Zephyris mutantibus umbras,
Sive antro potius ſuccedimus: adſpice, ut antrum
Silveſtris raris ſparſit labruſca racemis.
ME. Montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas.
MO. Quid, ſi idem certet Phoebum ſuperare canendo?
ME. Incipe, Mopſe, prior: ſiquos aut Phyllidis ignes,
Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri.
Incipe: paſcentis ſervabit Tityrus haedos.
MO. Immo haec, in viridi nuper quae cortice fagi
Carmina deſcripſi, et modulans alterna notavi,
Experiar: tu deinde jubeto certet Amyntas.
ME. Lenta ſalix quantum pallenti cedit olivae,
Puniceis humilis quantum ſaliunca roſetis:

Judicio noſtro tantum tibi cedit Amyntas.
MO. Sed tu deſine plura, puer: ſucceſſimus antro.
Exſtinctum Nymphae crudeli funere Daphnim
Flebant: vos coruli teſtes, et flumina, Nymphis:
Quum, complexa ſui corpus miſerabile gnati,
Atque deos atque aſtra vocat crudelia mater.
Non ulli paſtos illis egere diebus
Frigida, Daphni, boves ad flumina: nulla neque amnem
Libavit quadrupes, nec graminis adtigit herbam.
Daphni, tuum Poenos etiam ingemuiſſe leones
Interitum, montesque feri ſilvaeque loquuntur.
Daphnis et Armenias curru ſubjungere tigris
Inſtituit, Daphnis thiaſos inducere Bacchi,
Et foliis lentas intexere mollibus haſtas.
Vitis ut arboribus decori eſt, ut vitibus uvae,
Ut gregibus tauri, ſegetes ut pinguibus arvis;
Tu decus omne tuis. poſtquam te fata tulerunt,
Ipſa Pales agros, atque ipſe reliquit Apollo.
Grandia ſaepe quibus mandavimus hordea ſulcis,
Infelix lolium, et ſteriles naſcuntur avenae.
Pro molli viola, pro purpureo narciſſo,
Carduus et ſpinis ſurgit paliurus acutis.
Spargite humum foliis: inducite fontibus umbras,

Paſtores: mandat fieri ſibi talia Daphnis.
Et tumulum facite, et tumulo ſuperaddite carmen:
DAPHNIS EGO IN SILVIS, HINC USQUE AD SIDERA NOTUS,
FORMOSI PECORIS CUSTOS, FORMOSIOR IPSE.
ME. Tale tuum carmen nobis, divine poëta,
Quale ſopor feſſis in gramine: quale per aeſtum
Dulcis aquae ſaliente ſitim reſtinguere rivo.
Nec calamis ſolum aequiparas, ſed voce magiſtrum;
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen haec quocumque modo tibi noſtra viciſſim
Dicemus: Daphninque tuum tollemus ad aſtra:
Daphnin ad aſtra feremus: amavit nos quoque Daphnis.
MO. An quidquam nobis tali ſit munere majus?
Et puer ipſe fuit cantari dignus: et iſta
Jam pridem Stimicon laudavit carmina nobis.
ME. Candidus inſuetum miratur limen Olympi,
Sub pedibusque videt nubes et ſidera Daphnis.
Ergo alacris ſilvas, et cetera rura voluptas,
Panaque, paſtoresque tenet, Dryadasque puellas.
Nec lupus inſidias pecori, nec retia cervis
Ulla dolum meditantur: amat bonus otia Daphnis.
Ipſi laetitia voces ad ſidera jactant
Intonſi montes: ipſae jam carmina rupes,

Ipſa ſonant arbuſta, Deus, Deus ille, Menalca.
Sis bonus o felixque tuis! en quatuor aras:
Ecce duas tibi, Daphni, duas altaria Phoebo;
Pocula bina novo ſpumantia lacte quot annis,
Craterasque duo ſtatuam tibi pinguis olivi:
Et multo in primis hilarans convivia Baccho,
Ante focum, ſi frigus erit, ſi meſſis, in umbra,
Vina novum fundam calathis Ariuſia nectar.
Cantabunt mihi Damoetas et Lyctius Aegon:
Saltantis Satyros imitabitur Alpheſiboeus.
Haec tibi ſemper erunt, et quum ſollemnia vota
Reddemus Nymphis, et quum luſtrabimus agros.
Dum juga montis aper, fluvios dum piſcis amabit,
Dumque thymo paſcentur apes, dum rore cicadae,
Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.
Ut Baccho Cererique, tibi ſic vota quot annis
Agricolae facient: damnabis tu quoque votis.
MO. Quae tibi, quae tali reddam pro carmine dona?
Nam neque me tantum venientis ſibilus auſtri,
Nec percuſſa juvant fluctu tam litora, nec quae
Saxoſas inter decurrunt flumina valles.
ME. Hac te nos fragili donabimus ante cicuta.

Haec nos, Formoſum Corydon ardebat Alexin:
Haec eadem docuit, Cujum pecus? an Meliboei?
MO. At tu ſume pedum, quod, me quum ſaepe rogaret,
Non tulit Antigenes, (et erat tum dignus amari)
Formoſum paribus nodis atque aere, Menalca.

ECLOGA SEXTA.

SILENUS.

PRIMA Syracoſio dignata eſt ludere verſu
Noſtra, neque erubuit ſilvas habitare, Thalia.
Quum canerem reges et proelia, Cynthius aurem
Vellit, et admonuit: Paſtorem, Tityre, pinguis
Paſcere oportet ovis, deductum dicere carmen.
Nunc ego (namque ſuper tibi erunt, qui dicere laudes,
Vare, tuas cupiant, et triſtia condere bella)
Agreſtem tenui meditabor arundine Muſam.
Non injuſſa cano. ſi quis tamen haec quoque, ſi quis
Captus amore leget; te noſtrae, Vare, myricae,
Te nemus omne canet: nec Phoebo gratior ulla eſt,
Quam ſibi quae Vari praeſcripſit pagina nomen.
Pergite, Pierides. Chromis et Mnaſylos in antro
Silenum pueri ſomno videre jacentem,
Inflatum heſterno venas, ut ſemper, Iaccho:
Serta procul tantum capiti delapſa jacebant:
Et gravis adtrita pendebat cantharus anſa.
Adgreſſi (nam ſaepe ſenex ſpe carminis ambo
Luſerat) injiciunt ipſis ex vincula ſertis.

Addit ſe ſociam, timidisque ſupervenit Aegle:
Aegle, Naïadum pulcherrima: jamque videnti
Sanguineis frontem moris et tempora pingit.
Ille dolum ridens, Quo vincula nectitis? inquit.
Solvite me, pueri: ſatis eſt potuiſſe videri.
Carmina, quae vultis, cognoſcite: carmina vobis;
Huic aliud mercedis erit: ſimul incipit ipſe.
Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres
Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
Nec tantum Phoebo gaudet Parnaſia rupes:
Nec tantum Rhodope mirantur et Iſmarus Orphea.
Namque canebat, uti magnum per inane coacta
Semina terrarumque, animaeque, marisve fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis: ut his exordia primis
Omnia, et ipſe tener mundi concreverit orbis.
Tum durare ſolum, et diſcludere Nerea ponto
Coeperit, et rerum paullatim ſumere formas.
Jamque novum terrae ſtupeant luceſcere ſolem,
Altius atque cadant ſubmotis nubibus imbres.
Incipiant ſilvae quum primum ſurgere, quumque
Rara per ignotos errent animalia montis.
Hinc lapides Pyrrhae jactos, Saturnia regna,
Caucaſiasque refert volucres, furtumque Promethei.

His adjungit, Hylan nautae quo fonte relictum
Clamaſſent: ut litus, Hyla, Hyla, omne ſonaret.
Et fortunatam, ſi numquam armenta fuiſſent,
Paſiphaën nivei ſolatur amore juvenci.
Ah, virgo infelix, quae te dementia cepit?
Proetides inplerunt falſis mugitibus agros:
At non tam turpis pecudum tamen ulla ſecuta eſt
Concubitus, quamvis collo timuiſſet aratrum,
Et ſaepe in levi quaeſiſſet cornua fronte.
Ah, virgo infelix, tu nunc in montibus erras:
Ille, latus niveum molli fultus hyacintho,
Ilice ſub nigra pallentis ruminat herbas:
Aut aliquam in magno ſequitur grege. claudite Nymphae,
Dictaeae Nymphae, nemorum jam claudite ſaltus:
Si qua forte ferant oculis ſeſe obvia noſtris
Errabunda bovis veſtigia. forſitan illum
Aut herba captum viridi, aut armenta ſecutum,
Perducant aliquae ſtabula ad Gortynia vaccae.
Tum canit Heſperidum miratam mala puellam:
Tum Phaëtontiadas muſco circumdat amarae
Corticis, atque ſolo proceras erigit alnos.
Tum canit, errantem Permeſſi ad flumina Gallum
Aonas in montis ut duxerit una ſororum:

Utque viro Phoebi chorus adſurrexerit omnis:
Ut Linus haec illi divino carmine paſtor,
Floribus atque apio crinis ornatus amaro,
Dixerit: Hos tibi dant calamos (en accipe) Muſae,
Aſcraeo quos ante ſeni: quibus ille ſolebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
His tibi Grynei nemoris dicatur origo:
Ne quis ſit lucus, quo ſe plus jactet Apollo.
Quid loquar aut Scyllam Niſi, quam fama ſecuta eſt,
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates, et gurgite in alto
(Ah!) timidos nautas canibus laceraſſe marinis?
Aut ut mutatos Terei narraverit artus:
Quas illi Philomela dapes, quae dona pararit?
Quo curſu deſerta petiverit, et quibus ante
Infelix ſua tecta ſupervolitaverit alis?
Omnia quae, Phoebo quondam meditante, beatus
Audiit Eurotas, juſſitque ediſcere lauros,
Ille canit. pulſae referunt ad ſidera valles.
Cogere donec oves ſtabulis, numerumque referre
Juſſit, et invito proceſſit veſper Olympo.

ECLOGA SEPTIMA.

MELIBOEUS.

CORYDON, THYRSIS.

M. FORTE ſub arguta conſederat ilice Daphnis,
Conpulerantque greges Corydon et Thyrſis in unum;
Thyrſis oves, Corydon diſtentas lacte capellas.
Ambo florentes aetatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, et reſpondere parati.
Huc mihi, dum teneras defendo a frigore myrtos,
Vir gregis ipſe caper deerraverat. atque ego Daphnim
Adſpicio: ille ubi me contra videt: Ocius, inquit,
Huc ades, o Meliboee: caper tibi ſalvus, et haedi.
Et, ſi quid ceſſare potes, requieſce ſub umbra.
Huc ipſi potum venient per prata juvenci:
Hîc viridis tenera praetexit arundine ripas
Mincius, eque ſacra reſonant examina quercu.
Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyllida, habebam,
Depulſos a lacte domi quae clauderet agnos:
Et certamen erat, Corydon cum Thyrſide, magnum.
Poſthabui tamen illorum mea ſeria ludo.

Alternis igitur contendere verſibus ambo
Coepere, alternos Muſae meminiſſe volebant.
Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrſis.
C. Nymphae, noſter amor, Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite; proxima Phoebi
Verſibus ille facit: aut, ſi non poſſumus omnes,
Hîc arguta ſacra pendebit fiſtula pinu.
T. Paſtores, edera creſcentem ornate poëtam,
Arcades, invidia rumpantur ut ilia Codro:
Aut, ſi ultra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.
C. Saetoſi caput hoc apri, tibi Delia, parvus
Et ramoſa Mycon vivacis cornua cervi.
Si proprium hoc fuerit, levi de marmore tota
Puniceo ſtabis ſuras evincta cothurno.
T. Sinum lactis, et haec te liba, Priape, quot annis
Exſpectare ſat eſt: cuſtos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,
Si foetura gregem ſuppleverit, aureus eſto.
C. Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblae,
Candidior cycnis, edera formoſior alba:
Quum primum paſti repetent praeſepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.

T. Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,
Horridior ruſco, projecta vilior alga;
Si mihi non haec lux toto jam longior anno eſt.
Ite domum paſti, ſi quis pudor, ite juvenci.
C. Muſcoſi fontes, et ſomno mollior herba,
Et quae vos rara viridis tegit arbutus umbra,
Solſtitium pecori defendite. jam venit aeſtas
Torrida: jam laeto turguent in palmite gemmae.
T. Hîc focus, et taedae pingues, hîc plurimus ignis
Semper, et adſidua poſtes fuligine nigri.
Hîc tantum Boreae curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
C. Stant et juniperi, et caſtaneae hirſutae:
Strata jacent paſſim ſua quaeque ſub arbore poma.
Omnia nunc rident. at ſi formoſus Alexis
Montibus his abeat, videas et flumina ſicca.
T. Aret ager: vitio moriens ſitit aëris herba:
Liber pampineas invidit collibus umbras.
Phyllidis adventu noſtrae nemus omne virebit:
Juppiter et laeto deſcendet plurimus imbri.
C. Populus Alcidae gratiſſima, vitis Iaccho,
Formoſae myrtus Veneri, ſua laurea Phoebo.
Phyllis amat corulos: illas dum Phyllis amabit,

Nec myrtus vincet corulos, nec laurea Phoebi.
T. Fraxinus in ſilvis pulcherrima, pinus in hortis,
Populus in fluviis, abies in montibus altis:
Saepius at ſi me, Lycida formoſe, reviſas,
Fraxinus in ſilvis cedat tibi, pinus in hortis.
M. Haec memini, et victum fruſtra contendere Thyrſin.
Ex illo Corydon, Corydon eſt tempore nobis.

ECLOGA OCTAVA.

PHARMACEUTRIA.

DAMON, ALPHESIBOEUS.

PASTORUM Muſam Damonis et Alpheſiboei,
Inmemor herbarum quos eſt mirata juvenca
Certantis, quorum ſtupefactae carmine lynces,
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus:
Damonis Muſam dicemus et Alpheſiboei.
Tu mihi, ſeu magni ſuperas jam ſaxa Timavi,
Sive oram Illyrici legis aequoris; en erit umquam
Ille dies, mihi quum liceat tua dicere facta?
En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?
A te principium: tibi deſinet. accipe juſſis
Carmina coepta tuis: atque hanc ſine tempora circum
Inter victrices ederam tibi ſerpere lauros.
Frigida vix coelo noctis deceſſerat umbra,
Quum ros in tenera pecori gratiſſimus herba:
Incumbens tereti Damon ſic coepit olivae.
D. Naſcere, praeque diem veniens age, Lucifer, almum.

Nec myrtus vincet corulos, nec laurea Phoebi.
T. Fraxinus in ſilvis pulcherrima, pinus in hortis,
Populus in fluviis, abies in montibus altis:
Saepius at ſi me, Lycida formoſe, reviſas,
Fraxinus in ſilvis cedat tibi, pinus in hortis.
M. Haec memini, et victum fruſtra contendere Thyrſin.
Ex illo Corydon, Corydon eſt tempore nobis.

ECLOGA OCTAVA.

PHARMACEUTRIA.

DAMON, ALPHESIBOEUS.

PASTORUM Muſam Damonis et Alpheſiboei,
Inmemor herbarum quos eſt mirata juvenca
Certantis, quorum ſtupefactae carmine lynces,
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus:
Damonis Muſam dicemus et Alpheſiboei.
Tu mihi, ſeu magni ſuperas jam ſaxa Timavi,
Sive oram Illyrici legis aequoris; en erit umquam
Ille dies, mihi quum liceat tua dicere facta?
En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?
A te principium: tibi deſinet. accipe juſſis
Carmina coepta tuis: atque hanc ſine tempora circum
Inter victrices ederam tibi ſerpere lauros.
Frigida vix coelo noctis deceſſerat umbra,
Quum ros in tenera pecori gratiſſimus herba:
Incumbens tereti Damon ſic coepit olivae.
D. Naſcere, praeque diem veniens age, Lucifer, almum.

Conjugis indigno Niſae deceptus amore
Dum queror, et divos (quamquam nil teſtibus illis
Profeci) extrema moriens tamen adloquor hora.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Maenalus argutumque nemus pinosque loquentis
Semper habet; ſemper paſtorum ille audit amores,
Panaque, qui primus calamos non paſſus inertis.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Mopſo Niſa datur. quid non ſperemus amantes?
Jungentur jam gryphes equis: aevoque ſequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damae.
Mopſe, novas incide faces: tibi ducitur uxor.
Sparge, marite, nuces: tibi deſerit Heſperus Oetam.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
O digno conjuncta viro! dum deſpicis omnis,
Dumque tibi eſt odio mea fiſtula, dumque capellae,
Hirſutumque ſupercilium, promiſſaque barba:
Nec curare deûm credis mortalia quemquam.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Saepibus in noſtris parvam te roſcida mala
(Dux ego veſter eram) vidi cum matre legentem.
Alter ab undecimo tum me jam ceperat annus:
Jam fragilis poteram a terra contingere ramos.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error!
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Nunc ſcio, quid ſit Amor. duris in cotibus illum
Aut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,
Nec generis noſtri puerum nec ſanguinis edunt.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Saevus Amor docuit gnatorum ſanguine matrem
Commaculare manus. crudelis tu quoque, mater;
Crudelis mater magis, an puer inprobus ille?
Inprobus ille puer: crudelis tu quoque, mater.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Nunc et ovis ultro fugiat lupus: aurea durae
Mala ferant quercus: narciſſo floreat alnus:
Pinguia corticibus ſudent electra myricae:
Certent et cycnis ululae: ſit Tityrus Orpheus:
Orpheus in ſylvis, inter Delphinas Arion.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Omnia vel medium fiant mare: vivite ſilvae.
Praeceps aërii ſpecula de montis in undas
Deferar. extremum hoc munus morientis habeto.
Deſine, Maenalios jam deſine, tibia, verſus.
Haec Damon: vos, quae reſponderit Alpheſiboeus,
Dicite, Pierides. non omnia poſſumus omnes.

A. Effer aquam, et molli cinge haec altaria vitta:
Verbenasque adole pinguis et maſcula tura:
Conjugis ut magicis ſanos avertere ſacris
Experiar ſenſus. nihil hîc niſi carmina deſunt.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Carmina vel coelo poſſunt deducere Lunam:
Carminibus Circe ſocios mutavit Ulixi:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Terna tibi haec primum triplici diverſa colore
Licia circumdo, terque haec altaria circum
Effigiem duco. numero deus inpare gaudet.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores:
Necte, Amarylli, modo: et, Veneris, dic, vincula necto.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Limus ut hic dureſcit, et haec ut cera liqueſcit
Uno eodemque igni; ſic noſtro Daphnis amore.
Sparge molam, et fragilis incende bitumine lauros.
Daphnis me malus urit: ego hanc in Daphnide laurum.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Talis amor Daphnim, qualis, quum feſſa juvencum
Per nemora atque altos quaerendo bucula lucos

Propter aquae rivum viridi procumbit in ulva
Perdita, nec ſerae meminit decedere nocti:
Talis amor teneat, nec ſit mihi cura mederi.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit,
Pignora cara ſui: quae nunc ego limine in ipſo,
Terra, tibi mando. debent haec pignora Daphnim.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Has herbas, atque haec Ponto mihi lecta venena,
Ipſe dedit Moeris. naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſaepe lupum fieri, et ſe condere ſilvis
Moerim, ſaepe animas imis excire ſepulcris,
Atque ſatas alio vidi traducere meſſis.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Fer cineres, Amarylli, foras: rivoque fluenti,
Transque caput jace: ne reſpexeris. his ego Daphnim
Adgrediar, nihil ille deos, nil carmina curat.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Adſpice: conripuit tremulis altaria flammis
Sponte ſua, dum ferre moror, cinis ipſe. bonum ſit!
Neſcio quid certe eſt: et Hylax in limine latrat.
Credimus? an, qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?
Parcite, ab urbe venit, jam parcite, carmina, Daphnis.

ECLOGA NONA.

MOERIS.

LYCIDAS, MOERIS.

L. QUO te, Moeri, pedes? an, quo via ducit, in urbem?
M. O Lycida, vivi pervenimus, advena noſtri,
Quod numquam veriti ſumus, ut poſſeſſor agelli
Diceret: Haec mea ſunt: veteres migrate coloni.
Nunc victi, triſtes, quoniam Fors omnia verſat,
Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus haedos.
L. Certe equidem audieram, qua ſe ſubducere colles
Incipiunt, mollique jugum demittere clivo,
Uſque ad aquam, et veteres, jam fracta cacumina, fagos,
Omnia carminibus veſtrum ſervaſſe Menalcan.
M. Audieras; et fama fuit. ſed carmina tantum
Noſtra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
Chaonias dicunt, aquila veniente, columbas.
Quod niſi me quacumque novas incidere litis
Ante ſiniſtra cava monuiſſet ab ilice cornix,
Nec tuus hic Moeris, nec viveret ipſe Menalcas.
L. Heu! cadit in quemquam tantum ſcelus? heu, tua nobis

Paene ſimul tecum ſolatia rapta, Menalca!
Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis
Spargeret? aut viridi fontis induceret umbra?
Vel quae ſublegi tacitus tibi carmina nuper,
Quum te ad delicias ferres, Amaryllida, noſtras?
Tityre, dum redeo (brevis eſt via) paſce capellas:
Et potum paſtas age, Tityre: et inter agendum
Occurſare capro, cornu ferit ille, caveto.
M. Immo haec, quae Varo nec dum perfecta canebat.
Vare, tuum nomen (ſuperet modo Mantua nobis,
Mantua vae miſerae nimium vicina Cremonae!)
Cantantes ſublime ferent ad ſidera cycni.
L. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos:
Sic cytiſo paſtae diſtendant ubera vaccae.
Incipe, ſi quid habes. et me fecere poëtam
Pierides: ſunt et mihi carmina. me quoque dicunt
Vatem paſtores: ſed non ego credulus illis.
Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
Digna, ſed argutos inter ſtrepere anſer olores.
M. Id quidem ago; et tacitus, Lycida, mecum ipſe voluto,
Si valeam meminiſſe: neque eſt ignobile carmen,
Huc ades, o Galatea. quis eſt nam ludus in undis?
Hîc ver purpureum: varios hîc flumina circum

Fundit humus flores: hìc candida populus antro
Inminet, et lentae texunt umbracula vites.
Huc ades: infani feriant ſine litora fluctus.
L. Quid, quae te pura ſolum ſub nocte canentem
Audieram? numeros memini, ſi verba tenerem.
M. Daphni, quid antiquos ſignorum ſuſpicis ortus?
Ecce Dionaei proceſſit Caeſaris aſtrum:
Aſtrum, quo ſegetes gauderent frugibus: et quo
Duceret apricis in collibus uva colorem.
Inſere, Daphni, piros: carpent tua poma nepotes.
Omnia fert aetas, animum quoque. ſaepe ego longos
Cantando puerum memini me condere ſoles.
Nunc oblita mihi tot carmina. vox quoque Moerim
Jam fugit ipſa: lupi Moerim videre priores.
Sed tamen iſta ſatis referet tibi ſaepe Menalcas.
L. Cauſſando noſtros in longum ducis amores.
Et nunc omne tibi ſtratum ſilet aequor: et omnes
(Adſpice) ventoſi ceciderunt murmuris aurae.
Hinc adeo media eſt nobis via: namque ſepulcrum
Incipit adparere Bianoris. hîc, ubi denſas
Agricolae ſtringunt frondes, hîc, Moeri, canamus:
Hîc haedos depone. tamen veniemus in urbem.
Aut, ſi, nox pluviam ne colligat ante, veremur,

Cantantes licet uſque (minus via laedat) eamus.
Cantantes ut eamus, ego hoc te faſce levabo.
M. Deſine plura, puer: et, quod nunc inſtat, agamus.
Carmina tum melius, quum venerit ipſe, canemus.

ECLOGA DECIMA.

GALLUS.

EXTREMUM hunc, Arethuſa, mihi concede laborem.
Pauca meo Gallo, ſed quae legat ipſa Lycoris,
Carmina ſunt dicenda. neget quis carmina Gallo?
Sic tibi, quum fluctus ſubterlabere Sicanos,
Doris amara ſuam non intermiſceat undam.
Incipe. ſollicitos Galli dicamus amores,
Dum tenera adtondent ſimae virgulta capellae.
Non canimus ſurdis: reſpondent omnia ſilvae.
Quae nemora, aut qui vos ſaltus habuere, puellae
Naïdes, indigno quum Gallus amore periret?
Nam neque Parnaſi vobis juga, nam neque Pindi
Ulla moram fecere, neque Aoniae Aganippae.
Illum etiam lauri, etiam flevere myricae:
Pinifer illum etiam ſola ſub rupe jacentem
Maenalus, et gelidi fleverunt ſaxa Lycaei.
Stant et oves circum: noſtri nec poenitet illas:
Nec te poeniteat pecoris, divine poëta:
Et formoſus oves ad flumina pavit Adonis.
Venit et upilio: tardi venere bubulci:

Uvidus hiberna venit de glande Menalcas.
Omnes, unde amor iſte, rogant, tibi? venit Apollo:
Galle, quid inſanis? inquit, tua cura Lycoris
Perque nives alium, perque horrida caſtra ſecuta eſt.
Venit et agreſti capitis Silvanus honore,
Florentis ferulas et grandia lilia quaſſans.
Pan deus Arcadiae venit: quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem.
Ecquis erit modus? inquit. amor non talia curat.
Nec lacrimis crudelis amor, nec gramina rivis,
Nec cytiſo ſaturantur apes, nec fronde capellae.
Triſtis at ille: Tamen cantabitis, Arcades, inquit,
Montibus haec veſtris: ſoli cantare periti
Arcades. o mihi tum quam molliter oſſa quieſcant,
Veſtra meos olim ſi fiſtula dicat amores!
Atque utinam ex vobis unus, veſtrique fuiſſem
Aut cuſtos gregis, aut maturae vinitor uvae!
Certe ſive mihi Phyllis, ſive eſſet Amyntas,
Seu quicumque furor, (quid tum, ſi fuſcus Amyntas?
Et nigrae violae ſunt, et vaccinia nigra)
Mecum inter ſalices lenta ſub vite jaceret.
Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
Hîc gelidi fontes: hîc mollia prata, Lycori:

Hîc nemus: hîc ipſo tecum conſumerer aevo.
Nunc inſanus amor duri me Martis in armis,
Tela inter media, atque adverſos detinet hoſtis.
Tu procul a patria (nec ſit mihi credere) tantum
Alpinas, ah dura, nives et frigora Rheni
Me ſine ſola vides. Ah te ne frigora laedant!
Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas!
Ibo, et Chalcidico quae ſunt mihi condita verſu
Carmina, paſtoris Siculi modulabor avena.
Certum eſt in ſilvis, inter ſpelaea ferarum
Malle pati, tenerisque meos incidere amores
Arboribus: creſcent illae: creſcetis, amores.
Interea mixtis luſtrabo Maenala Nymphis:
Aut acris venabor apros. non me ulla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circumdare ſaltus.
Jam mihi per rupes videor lucosque ſonantis
Ire: libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula; tamquam haec ſint noſtri medicina furoris,
Aut deus ille malis hominum miteſcere diſcat.
Jam neque Hamadryades rurſum, nec carmina nobis
Ipſa placent: ipſae rurſum concedite ſilvae.
Non illum noſtri poſſunt mutare labores:
Nec ſi frigoribus mediis Hebrumque bibamus,

Sithoniasque nives hiemis ſubeamus aquoſae,
Nec ſi, quum moriens alta liber aret in ulmo,
Aethiopum verſemus ovis ſub ſidere Cancri.
Omnia vincit Amor: et nos cedamus Amori.
Haec ſat erit, Divae, veſtrum cecinisse poëtam,
Dum ſedet, et gracili fiſcellam texit hibiſco,
Pierides. vos haec facietis maxima Gallo:
Gallo, cujus amor tantum mihi creſcit in horas,
Quantum vere novo viridis ſe ſubjicit alnus.
Surgamus: ſolet eſſe gravis cantantibus umbra.
Juniperi gravis umbra: nocent et frugibus umbrae.
Ite domum ſaturae, venit Heſperus, ite, capellae.

Hîc nemus: hîc ipſo tecum conſumerer aevo.
Nunc inſanus amor duri me Martis in armis,
Tela inter media, atque adverſos detinet hoſtis.
Tu procul a patria (nec ſit mihi credere) tantum
Alpinas, ah dura, nives et frigora Rheni
Me ſine ſola vides. Ah te ne frigora laedant!
Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas!
Ibo, et Chalcidico quae ſunt mihi condita verſu
Carmina, paſtoris Siculi modulabor avena.
Certum eſt in ſilvis, inter ſpelaea ferarum
Malle pati, tenerisque meos incidere amores
Arboribus: creſcent illae: creſcetis, amores.
Interea mixtis luſtrabo Maenala Nymphis:
Aut acris venabor apros. non me ulla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circumdare ſaltus.
Jam mihi per rupes videor lucosque ſonantis
Ire: libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula; tamquam haec ſint noſtri medicina furoris,
Aut deus ille malis hominum miteſcere diſcat.
Jam neque Hamadryades rurſum, nec carmina nobis
Ipſa placent: ipſae rurſum concedite ſilvae.
Non illum noſtri poſſunt mutare labores:
Nec ſi frigoribus mediis Hebrumque bibamus,

Sithoniasque nives hiemis ſubeamus aquoſae,
Nec ſi, quum moriens alta liber aret in ulmo,
Aethiopum verſemus ovis ſub ſidere Cancri.
Omnia vincit Amor: et nos cedamus Amori.
Haec ſat erit, Divae, veſtrum ceciniſſe poëtam,
Dum ſedet, et gracili fiſcellam texit hibiſco,
Pierides. vos haec facietis maxima Gallo:
Gallo, cujus amor tantum mihi creſcit in horas,
Quantum vere novo viridis ſe ſubjicit alnus.
Surgamus: ſolet eſſe gravis cantantibus umbra.
Juniperi gravis umbra: nocent et frugibus umbrae.
Ite domum ſaturae, venit Heſperus, ite, capellae.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
GEORGICON.
LIBER PRIMUS.

QUID faciat laetas segetes, quo sidere terram
Vertere, Maecenas, ulmisque adjungere vites
Conveniat: quae cura boum, qui cultus habendo
Sit pecori, apibus quanta experientia parcis,
Hinc canere incipiam. Vos, o clarissima mundi
Lumina, labentem coelo quae ducitis annum,
Liber, et alma Ceres; vestro si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit arista,
Poculaque inventis Acheloïa miscuit uvis:
Et vos, agrestum praesentia numina, Fauni,
Ferte simul Faunique pedem, Dryadesque puellae:
Munera vestra cano. Tuque o, cui prima frementem
Fudit equum, magno tellus percussa tridenti,
Neptune: et cultor nemorum, cui pinguia Ceae
Ter centum nivei tondent dumeta juvenci:

Ipſe, nemus liquens patrium ſaltusque Lycei,
Pan ovium cuſtos, tua ſi tibi Maenala curae,
Adſis o Tegeee favens, oleaeque, Minerva,
Inventrix, uncique puer monſtrator aratri,
Et teneram ab radice ferens, Silvane, cupreſſum:
Dîque Deaeque omnes, ſtudium quibus arva tueri,
Quique novas alitis non ullo ſemine fruges:
Quique ſatis largum coelo demittitis imbrem.
Tuque adeo, quem mox quae ſint habitura deorum
Concilia, incertum eſt; urbisne inviſere, Caeſar,
Terrarumque velis curam: et te maxumus orbis
Auctorem frugum tempeſtatumque potentem
Adcipiat, cingens maternâ tempora myrto;
An deus immenſi venias maris, ac tua nautae
Numina ſola colant: tibi ſerviat ultima Thule:
Teque ſibi generum Tethys emat omnibus undis:
Anne novum tardis ſidus te menſibus addas,
Qua locus Erigonen inter Chelasque ſequentis
Panditur. ipſe tibi jam brachia contrahit ardens
Scorpios, et coeli juſta plus parte relinquit.
Quidquid eris; (nam te nec ſperent Tartara regem,
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido:
Quamvis Elyſios miretur Graecia campos,

Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrem)
Da facilem curſum, atque audacibus adnue coeptis,
Ignarosque viae mecum miſeratus agreſtis,
Ingredere, et votis jam nunc adſueſce vocari.
Vere novo, gelidus canis quum montibus humor
Liquitur, et zephyro putris ſe gleba reſolvit,
Depreſſo incipiat jam tum mihi taurus aratro
Ingemere, et ſulco adtritus ſplendeſcere vomer.
Illa ſeges demum votis reſpondet avari
Agricolae, bis quae ſolem, bis frigora ſenſit:
Illius inmenſae ruperunt horrea meſſes.
At prius ignotum ferro quam ſcindimus aequor,
Ventos, et varium coeli praediſcere morem
Cura ſit, ac patrios cultusque habitusque locorum:
Et quid quaeque ferat regio, et quid quaeque recuſet.
Hîc ſegetes, illic veniunt felicius uvae:
Arborei foetus alibi, atque injuſſa vireſcunt
Gramina. nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua tura Sabaei?
At Chalybes nudi ferrum, viroſaque Pontus
Caſtorea, Eliadum palmas Epiros equarum?
Continuo has leges, aeternaque foedera certis
Inpoſuit Natura locis: quo tempore primum

Deucalion vacuum lapides jactavit in orbem:
Unde homines nati, durum genus. Ergo age, terrae
Pingue ſolum primis extemplo a menſibus anni
Fortes invortant tauri, glebasque jacentis
Pulverulenta coquat maturis ſolibus aeſtas.
At ſi non fuerit tellus fecunda, ſub ipſum
Arcturum tenui ſat erit ſuſpendere ſulco:
Illic, officiant laetis ne frugibus herbae:
Hîc, ſterilem exiguus ne deſerat humor arenam.
Alternis idem tonſas ceſſare novalis,
Et ſegnem patiere ſitu dureſcere campum.
Aut ibi flava ſeres, mutato ſidere, farra,
Unde prius laetum ſiliqua quaſſante legumen,
Aut tenuis foetus viciae, triſtisque lupini
Suſtuleris fragiles calamos, ſilvamque ſonantem.
Urit enim lini campum ſeges, urit avenae:
Urunt Lethaeo perfuſa papavera ſomno.
Sed tamen alternis facilis labor: arida tantum
Ne ſaturare fimo pingui pudeat ſola; neve
Effoetos cinerem inmundum jactare per agros.
Sic quoque mutatis requieſcunt foetibus arva.
Nec nulla interea eſt inaratae gratia terrae.
Saepe etiam ſterilis incendere profuit agros,

Atque levem ſtipulam crepitantibus urere flammis:
Sive inde occultas vires, et pabula terrae
Pinguia concipiunt: ſive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exſudat inutilis humor:
Seu pluris calor ille vias et caeca relaxat
Spiramenta, novas veniat qua ſucus in herbas:
Seu durat magis, et venas adſtringit hiantis:
Ne tenues pluviae, rapidive potentia ſolis
Acrior, aut Boreae penetrabile frigus adurat.
Multum adeo, raſtris glebas qui frangit inertis,
Vimineasque trahit crates, juvat arva: neque illum
Flava Ceres alto nequidquam ſpectat Olympo:
Et qui, proſciſſo quae ſuſcitat aequore terga,
Rurſus in obliquom verſo perrumpit aratro,
Exercetque frequens tellurem, atque imperat arvis.
Humida ſolſtitia atque hiemes orate ſerenas,
Agricolae: hiberno laetiſſima pulvere farra,
Laetus ager. Nullo tantum ſe Myſia cultu
Jactat, et ipſa ſuas mirantur Gargara meſſis.
Quid dicam, jacto qui ſemine comminus arva
Inſequitur, cumulosque ruit male pinguis arenae?
Deinde ſatis fluvium inducit, rivosque ſequentis?
Et, quum exuſtus ager morientibus aeſtuat herbis,

Ecce ſupercilio clivoſi tramitis undam
Elicit: illa cadens raucum per levia murmur
Saxa ciet, ſcatebrisque arentia temperat arva.
Quid, qui, ne gravidis procumbat culmus ariſtis,
Luxuriem ſegetum tenera depaſcit in herba,
Quum primum ſulcos aequant ſata? quique paludis
Collectum humorem bibula deducit arena?
Praeſertim incertis ſi menſibus amnis abundans
Exit, et obducto late tenet omnia limo:
Unde cavae tepido ſudant humore lacunae.
Nec tamen (haec quum ſint hominumque boumque labores
Verſando terram experti) nihil inprobus anſer,
Strymoniaeque grues, et amaris intuba fibris,
Officiunt, aut umbra nocet. Pater ipſe colendi
Haud facilem eſſe viam voluit, primusque per artem
Movit agros, curis acuens mortalia corda:
Nec torpere gravi paſſus ſua regna veterno.
Ante Jovem nulli ſubigebant arva coloni:
Nec ſignare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quaerebant: ipſaque tellus
Omnia liberius, nullo poſcente, ferebat.
Ille malum virus ſerpentibus addidit atris,
Praedarique lupos juſſit, pontumque moveri:

Mellaque decuſſit foliis, ignemque removit,
Et paſſim rivis currentia vina repreſſit:
Ut varias uſus meditando extunderet artis
Paullatim, et ſulcis frumenti quaereret herbam:
Ut ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.
Tunc alnos primum fluvii ſenſere cavatas:
Navita tum ſtellis numeros et nomina fecit,
Pleïadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arcton.
Tum laqueis captare feras, et fallere viſco,
Inventum: et magnos canibus circumdare ſaltus.
Atque alius latum funda jam verberat amnem,
Alta petens: pelagoque alius trahit humida lina.
Tum ferri rigor, atque argutae lamina ſerrae:
(Nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum.)
Tum variae venere artes. Labor omnia vicit
Inprobus, et duris urguens in rebus egeſtas.
Prima Ceres ferro mortalis vertere terram
Inſtituit: quum jam glandes atque arbuta ſacrae
Deficerent ſilvae, et victum Dodona negaret.
Mox et frumentis labor additus: ut mala culmos
Eſſet robigo, ſegnisque horreret in arvis
Carduus. Intereunt ſegetes: ſubit aſpera ſilva,
Lappaeque tribulique: interque nitentia culta

Infelix lolium et ſteriles dominantur avenae.
Quod niſi et adſiduis terram inſectabere raſtris,
Et ſonitu terrebis aves, et ruris opaci
Falce premes umbras, votisque vocaveris imbrem:
Heu, magnum alterius fruſtra ſpectabis acervum:
Concuſſaque famem in ſilvis ſolabere quercu.
Dicendum, et quae ſint duris agreſtibus arma:
Quîs ſine nec potuere ſeri, nec ſurgere meſſes:
Vomis, et inflexi primum grave robur aratri,
Tardaque Eleuſinae matris volventia plauſtra,
Tribulaque, traheaeque, et iniquo pondere raſtri:
Virgea praeterea Celei vilisque ſupellex,
Arbuteae crates, et myſtica vannus Iacchi.
Omnia quae multo ante memor proviſa repones;
Si te digna manet divini gloria ruris.
Continuo in ſilvis magna vi flexa domatur
In burim, et curvi formam accipit ulmus aratri.
Huic a ſtirpe pedes temo protentus in octo,
Binae aures, duplici aptantur dentalia dorſo.
Caeditur et tilia ante jugo levis, altaque fagus,
Stivaque, quae currus a tergo torqueat imos;
Et ſuſpenſa focis explorat robora fumus.
Poſſum multa tibi veterum praecepta referre;

Ni refugis, tenuisque piget cognoſcere curas.
Area cum primis ingenti aequanda cylindro,
Et vertenda manu, et creta ſolidanda tenaci:
Ne ſubeant herbae, neu pulvere victa fatiſcat;
Tum variae inludant peſtes. Saepe exiguus mus
Sub terris poſuitque domos atque horrea fecit:
Aut oculis capti fodere cubilia talpae:
Inventusque cavis bufo, et quae plurima terrae
Monſtra ferunt: populatque ingentem farris acervum
Curculio, atque inopi metuens formica ſenectae.
Contemplator item, quum ſe nux plurima ſilvis
Induet in florem, et ramos curvabit olentis:
Si ſuperant foetus, pariter frumenta ſequentur,
Magnaque cum magno veniet tritura calore.
At ſi luxuriâ foliorum exuberat umbra,
Nequidquam pinguis paleâ teret area culmos.
Semina vidi equidem multos medicare ſerentes,
Et nitro prius, et nigra perfundere amurca,
Grandior ut foetus ſiliquis fallacibus eſſet.
Et, quamvis igni exiguo properata maderent,
Vidi lecta diu, et multo ſpectata labore,
Degenerare tamen: ni vis humana quot annis
Maxuma quaeque manu legeret: ſic omnia fatis

In pejus ruere, ac retro ſublapſa referri.
Non aliter, quam qui adverſo vix flumine lembum
Remigiis ſubigit, ſi brachia forte remiſit,
Atque illum in praeceps prono rapit alveus amni.
Praeterea tam ſunt Arcturi ſidera nobis,
Haedorumque dies ſervandi, et lucidus Anguis,
Quam quibus in patriam ventoſa per aequora vectis
Pontus et oſtriferi fauces tentantur Abydi.
Libra die ſomnique pares ubi fecerit horas,
Et medium luci atque umbris jam dividit orbem:
Exercete, viri, tauros: ſerite hordea campis,
Uſque ſub extremum brumae intractabilis imbrem.
Nec non et lini ſegetem, et Cereale papaver,
Tempus humo tegere, et jamdudum incumbere aratris:
Dum ſicca tellure licet, dum nubila pendent.
Vere fabis ſatio: tum te quoque, Medica, putres
Adcipiunt ſulci; et milio venit annua cura:
Candidus auratis aperit quum cornibus annum
Taurus, et averſo cedens Canis occidit aſtro.
At ſi triticeam in meſſem robuſtaque farra
Exercebis humum, ſolisque inſtabis ariſtis:
Ante tibi Eoae Atlantides abſcondantur,
Gnoſiaque ardentis decedat ſtella Coronae,

Debita quam ſulcis committas ſemina, quamque
Invitae properes anni ſpem credere terrae.
Multi ante occaſum Majae coepere: ſed illos
Exſpectata ſeges vanis eluſit ariſtis.
Si vero viciamque ſeres, vilemque faſelum,
Nec Peluſiacae curam adſpernabere lentis;
Haud obſcura cadens mittet tibi ſigna Bootes.
Incipe, et ad medias ſementem extende pruinas.
Idcirco certis dimenſum partibus orbem
Per duodena regit mundi Sol aureus aſtra.
Quinque tenent coelum zonae; quarum una coruſco
Semper Sole rubens, et torrida ſemper ab igni:
Quam circum extremae dextra laevaque trahuntur,
Caerulea glacie concretae atque imbribus atris.
Has inter mediamque duae mortalibus aegris
Munere conceſſae divom. Via ſecta per ambas,
Obliquus qua ſe ſignorum verteret ordo.
Mundus, ut ad Scythiam Rhipaeasque arduus arcis
Conſurgit, premitur Libyae devexus in auſtros.
Hic vertex nobis ſemper ſublimis: at illum
Sub pedibus Styx atra videt, Manesque profundi:
Maxumus hic flexu ſinuoſo elabitur anguis
Circum, perque duas in morem fluminis Arctos,

Arctos Oceani metuentis aequore tingui.
Illic, ut perhibent, aut intempeſta ſilet nox
Semper, et obtenta denſantur nocte tenebrae:
Aut redit a nobis Aurora, diemque reducit:
Nosque ubi primus equis Oriens adflavit anhelis,
Illic ſera rubens accendit lumina Veſper.
Hinc tempeſtates dubio praediſcere coelo
Poſſumus: hinc meſſisque diem, tempusque ſerendi;
Et quando infidum remis inpellere marmor
Conveniat: quando armatas deducere claſſis,
Aut tempeſtivam ſilvis evertere pinum.
Nec fruſtra ſignorum obitus ſpeculamur et ortus,
Temporibusque parem diverſis quatuor annum.
Frigidus agricolam ſiquando continet imber,
Multa, forent quae mox coelo properanda ſereno,
Maturare datur. Durum procudit arator
Vomeris obtuſi dentem: cavat arbore lintres:
Aut pecori ſignum, aut numeros inpreſſit acervis.
Exacuunt alii vallos, furcasque bicornis,
Atque Amerina parant lentae retinacula viti.
Nunc facilis rubea texatur fiſcina virga:
Nunc torrete igni fruges, nunc frangite ſaxo.
Quippe etiam feſtis quaedam exercere diebus

Fas et jura ſinunt. Rivos deducere nulla
Religio vetuit, ſegeti praetendere ſaepem,
Inſidias avibus moliri, incendere vepres,
Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.
Saepe oleo tardi coſtas agitator aſelli,
Vilibus aut onerat pomis: lapidemque revertens
Incuſum, aut atrae maſſam picis urbe reportat.
Ipſa dies alios alio dedit ordine Luna
Felices operum. Quintam fuge: pallidus Orcus,
Eumenidesque ſatae. Tum partu terra nefando
Coeumque Iapetumque creat, ſaevumque Typhoea,
Et conjuratos coelum reſcindere fratres.
Ter ſunt conati inponere Pelio Oſſam
Scilicet, atque Oſſae frondoſum involvere Olympum:
Ter Pater extructos disjecit fulmine montis.
Septuma poſt decumam felix: et ponere vitem,
Et prenſos domitare boves, et licia telae
Addere. Nona fugae melior, contraria furtis.
Multa adeo gelida melius ſe nocte dedere,
Aut quum ſole novo terras inrorat Eous.
Nocte leves melius ſtipulae, nocte arida prata
Tondentur: noctes lentus non deficit humor.
Et quidam ſeros hiberni ad luminis ignes

Pervigilat, ferroque faces inſpicat acuto.
Interea, longum cantu ſolata laborem,
Arguto conjunx percurrit pectine telas:
Aut dulcis muſti Volcano decoquit humorem,
Et foliis undam trepidi deſpumat aheni.
At rubicunda Ceres medio ſuccidítur aeſtu:
Et medio toſtas aeſtu terit area fruges.
Nudus ara, ſere nudus. Hiems ignava colono.
Frigoribus parto agricolae plerumque fruuntur,
Mutuaque inter ſe laeti convivia curant.
Invitat genialis hiems, curasque reſolvit:
Ceu preſſae quum jam portum tetigere carinae,
Puppibus et laeti nautae impoſuere coronas.
Sed tamen et quernas glandes tum ſtringere tempus,
Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta.
Tum gruibus pedicas et retia ponere cervis,
Auritosque ſequi lepores: tum figere damas,
Stuppea torquentem Balearis verbera fundae,
Quum nix alta jacet, glaciem quum flumina trudunt.
Quid tempeſtates autumni et ſidera dicam?
Atque ubi jam breviorque dies, et mollior aeſtas,
Quae vigilanda viris? vel quum ruit imbriferum ver:
Spicea jam campis quum meſſis inhorruit, et quum

Frumenta in viridi ſtipula lactentia turguent?
Saepe ego, quum flavis meſſorem induceret arvis
Agricola, et fragili jam ſtringeret hordea culmo,
Omnia ventorum concurrere proelia vidi:
Quae gravidam late ſegetem ab radicibus imis
Sublime expulſam eruerent: ita turbine nigro
Ferret hiems culmumque levem ſtipulasque volantis.
Saepe etiam inmenſum coelo venit agmen aquarum,
Et foedam glomerant tempeſtatem imbribus atris
Collectae ex alto nubes: ruit arduus aether,
Et pluvia ingenti ſata laeta boumque labores
Diluit: inplentur foſſae, et cava flumina creſcunt
Cum ſonitu, fervetque fretis ſpirantibus aequor.
Ipſe Pater, media nimborum in nocte, coruſcâ
Fulmina molitur dextra: quo maxuma motu
Terra tremit: fugere ferae: et mortalia corda
Per gentes humilis ſtravit pavor. Ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Dejicit: ingeminant auſtri, et denſiſſimus imber:
Nunc nemora ingenti vento, nunc litora plangunt.
Hoc metuens, coeli menſes, et ſidera ſerva,
Frigida Saturni ſeſe quo ſtella receptet:
Quos ignis coeli Cyllenius erret in orbes.

In primis venerare deos, atque annua magnae
Sacra refer Cereri, laetis operatus in herbis,
Extremae ſub caſum hiemis, jam vere ſereno.
Tunc pingues agni, et tunc molliſſima vina:
Tunc ſomni dulces, denſaeque in montibus umbrae.
Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret.
Cui tu lacte favos, et miti dilue Baccho:
Terque novas circum felix eat hoſtia fruges;
Omnis quam chorus et ſocii comitentur ovantes;
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque ante
Falcem maturis quiſquam ſupponat ariſtis,
Quam Cereri tortâ redimitus tempora quercu
Det motus incompoſitos, et carmina dicat.
Atque haec ut certis poſſimus diſcere ſignis,
Aeſtusque, pluviasque, et agentis frigora ventos;
Ipſe Pater ſtatuit, quid menſtrua Luna moneret:
Quo ſigno caderent Auſtri: quid ſaepe videntes
Agricolae, propius ſtabulis armenta tenerent.
Continuo ventis ſurgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitata tumeſcere, et aridus altis
Montibus audiri fragor: aut reſonantia longe
Litora miſceri, et nemorum increbreſcere murmur.
Jam ſibi tum curvis male temperat unda carinis,

Quum medio celeres revolant ex aequore mergi,
Clamoremque ferunt ad litora: quumque marinae
In ſicco ludunt fulicae: notasque paludes
Deſerit, atque altam ſupra volat ardea nubem.
Saepe etiam ſtellas, vento impendente, videbis
Praecipites coelo labi, noctisque per umbram
Flammarum longos a tergo albeſcere tractus:
Saepe levem paleam et frondes volitare caducas,
Aut ſumma nantis in aqua conludere plumas.
At Boreae de parte trucis quum fulminat, et quum
Eurique Zephyrique tonat domus; omnia plenis
Rura natant foſſis, atque omnis navita ponto
Humida vela legit. Numquam inprudentibus imber
Obfuit. Aut illum ſurgentem vallibus imis
Aëriae fugere grues: aut bucula coelum
Suſpiciens patulis captavit naribus auras:
Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo:
Et veterem in limo ranae cecinere querelam.
Saepius et tectis penetralibus extulit ova
Anguſtum formica terens iter: et bibit ingens
Arcus: et e paſtu decedens agmine magno
Corvorum increpuit denſis exercitus alis.
Jam varias pelagi volucres, et quae Aſia circum

Dulcibus in ſtagnis rimantur prata Cayſtri,
Certatim largos humeris infundere rores;
Nunc caput objectare fretis, nunc currere in undas,
Et ſtudio incaſſum videas geſtire lavandi.
Tum cornix plena pluviam vocat inproba voce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpatiatur arena.
Nec nocturna quidem carpentes penſa puellae
Neſcivere hiemem: teſta quum ardente viderent
Scintillare oleum, et putris concreſcere fungos.
Nec minus ex imbri ſoles et aperta ſerena
Proſpicere, et certis poteris cognoſcere ſignis:
Nam neque tum ſtellis acies obtuſa videtur;
Nec fratris radiis obnoxia ſurgere Luna;
Tenuia nec lanae per coelum vellera ferri.
Non tepidum ad ſolem pennas in litore pandunt
Dilectae Thetidi Alcyones: non ore ſolutos
Inmundi meminere ſues jactare maniplos.
At nebulae magis ima petunt, campoque recumbunt:
Solis et occaſum ſervans de culmine ſummo
Nequidquam ſeros exercet noctua cantus.
Adparet liquido ſublimis in aëre Niſus,
Et pro purpureo poenas dat Scylla capillo.
Quâcumque illa levem fugiens ſecat aethera pennis,

Ecce inimicus, atrox, magno ſtridore per auras
Inſequitur Niſus: qua ſe fert Niſus ad auras,:
Illa levem fugiens raptim ſecat aethera pennis.
Tum liquidas corvi preſſo ter gutture voces,
Aut quater, ingeminant: et ſaepe cubilibus altis,
Neſcio qua praeter ſolitum dulcedine laeti,
Inter ſe foliis ſtrepitant: juvat imbribus actis
Progeniem parvam dulcisque reviſere nidos.
Haud equidem credo, quia ſit divinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia major.
Verum, ubi tempeſtas et coeli mobilis humor
Mutavere vias, et Juppiter uvidus auſtris
Denſet, erant quae rara modo, et, quae denſa, relaxat;
Vertuntur ſpecies animorum, et pectora motus
Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
Concipiunt. Hinc ille avium concentus in agris,
Et laetae pecudes, et ovantes gutture corvi.
Si vero ſolem ad rapidum lunasque ſequentis
Ordine reſpicies; numquam te craſtina fallet
Hora, neque inſidiis noctis capiere ſerenae.
Luna revertentes quum primum conligit ignis,
Si nigrum obſcuro conprenderit aëra cornu,
Maxumus agricolis pelagoque parabitur imber.

At, ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem,
Ventus erit: vento ſemper rubet aurea Phoebe.
Sin ortu quarto (namque is certiſſimus auctor)
Pura, neque obtuſis per coelum cornibus ibit;
Totus et ille dies, et qui naſcentur ab illo
Exactum ad menſem, pluvia ventisque carebunt:
Votaque ſervati ſolvent in litore nautae
Glauco, et Panopeae, et Inoo Melicertae.
Sol quoque et exoriens, et quum ſe condet in undas,
Signa dabit: ſolem certiſſima ſigna ſequuntur,
Et quae mane refert, et quae ſurgentibus aſtris.
Ille ubi naſcentem maculis variaverit ortum
Conditus in nubem, medioque refugerit orbe;
Suſpecti tibi ſint imbres: namque urguet ab alto
Arboribusque ſatisque Notus pecorique ſiniſter.
Aut ubi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe
Diverſi rumpent radii: aut ubi pallida ſurget
Tithoni croceum linquens Aurora cubile;
Heu, male tum mitis defendet pampinus uvas:
Tam multa in tectis crepitans ſalit horrida grando.
Hoc etiam, emenſo quum jam decedet Olympo,
Profuerit meminiſſe magis: nam ſaepe videmus
Ipſius in voltu varios errare colores.

Caeruleus pluviam denuntiat, igneus euros.
Sin maculae incipient rutilo inmiſcerier igni,
Omnia tunc pariter vento nimbisque videbis
Fervere. Non illâ quiſquam me nocte per altum
Ire, neque a terra moneat convellere funem.
At ſi, quum referetque diem, condetque relatum,
Lucidus orbis erit, fruſtra terrebere nimbis,
Et claro ſilvas cernes aquilone moveri.
Denique, quid veſper ſerus vehat, unde ſerenas
Ventus agat nubes, quid cogitet humidus auſter,
Sol tibi ſigna dabit. Solem quis dicere falſum
Audeat? Ille etiam caecos inſtare tumultus
Saepe monet, fraudemque et operta tumeſcere bella.
Ille etiam extincto miſeratus Caeſare Romam,
Quum caput obſcura nitidum ferrugine texit,
Inpiaque aeternam timuerunt ſecula noctem.
Tempore quamquam illo tellus quoque, et aequora ponti,
Obſcaenique canes, inportunaeque volucres
Signa dabant. Quoties Cyclopum effervere in agros
Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam,
Flammarumque globos, liquefactaque volvere ſaxa!
Armorum ſonitum toto Germania coelo
Audiit: inſolitis tremuerunt motibus Alpes.

Vox quoque per lucos volgo exaudita ſilentis
Ingens: et ſimulacra modis pallentia miris
Viſa ſub obſcurum noctis: pecudesque locutae,
Infandum! ſiſtunt amnes, terraeque dehiſcunt,
Et moeſtum inlacrimat templis ebur, aeraque ſudant.
Proluit inſano contorquens vortice ſilvas
Fluviorum rex Eridanus, camposque per omnis
Cum ſtabulis armenta tulit. Nec tempore eodem
Triſtibus aut extis fibrae adparere minaces,
Aut puteis manare cruor ceſſavit: et altae
Per noctem reſonare, lupis ululantibus, urbes:
Non alias coelo ceciderunt plura ſereno
Fulgura: nec diri toties arſere cometae.
Ergo inter ſeſe paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi:
Nec fuit indignum Superis, bis ſanguine noſtro
Emathiam, et latos Haemi pingueſcere campos.
Scilicet et tempus veniet, quum finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exeſa inveniet ſcabra robigine pila:
Aut gravibus raſtris galeas pulſabit inanis·
Grandiaque effoſſis mirabitur oſſa ſepulcris.
Dî patrii Indigetes, et Romule, Veſtaque mater,

Quae Tuſcum Tiberim, et Romana Palatia ſervas,
Hunc ſaltem everſo juvenem ſuccurrere ſeclo
Ne prohibete. Satis jam pridem ſanguine noſtro
Laomedonteae luimus perjuria Trojae.
Jam pridem nobis coeli te regia, Caeſar,
Invidet, atque hominum queritur curare triumphos.
Quippe ubi fas verſum atque nefas: tot bella per orbem:
Tam multae ſcelerum facies: non ullus aratro
Dignus honos: ſqualent abductis arva colonis,
Et curvae rigidum falces conflantur in enſem.
Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum:
Vicinae ruptis inter ſe legibus urbes
Arma ferunt: ſaevit toto Mars impius orbe.
Ut, quum carceribus ſeſe effudere quadrigae,
Addunt in ſpatia, et fruſtra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
GEORGICON
LIBER SECUNDUS.

HACTENUS arvorum cultus, et ſidera coeli:
Nunc te, Bacche, canam, nec non ſilveſtria tecum
Virgulta, et prolem tarde creſcentis olivae.
Huc, pater o Lenaee, (tuis hic omnia plena
Muneribus: tibi pampineo gravidus autumno
Floret ager; ſpumat plenis vindemia labris)
Huc, pater o Lenaee, veni; nudataque muſto
Tingue novo mecum dereptis crura cothurnis.

Principio arboribus varia eſt natura creandis:
Namque aliae, nullis hominum cogentibus, ipſae
Sponte ſua veniunt, camposque et flumina late
Curva tenent: ut molle ſiler, lentaeque geneſtae,
Populus, et glauca canentia fronde ſalicta.
Pars autem poſito ſurgunt de ſemine: ut altae
Caſtaneae, nemorumque Jovi quae maxuma frondet

Aeſculus, atque habitae Grajis oracula quercus.
Pullulat ab radice aliis denſiſſima ſilva:
Ut ceraſis, ulmisque: etiam Parnaſia laurus
Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbra.
Hos Natura modos primum dedit: his genus omne
Silvarum, fruticumque viret, nemorumque ſacrorum,
Sunt alii, quos ipſe viâ ſibi reperit uſus.
Hic plantas tenero abſcidens de corpore matrum
Depoſuit ſulcis: hic ſtirpes obruit arvo,
Quadrifidasque ſudes, et acuto robore vallos:
Silvarumque aliae preſſos propaginis arcus
Exſpectant, et viva ſuâ plantaria terra.
Nil radicis egent aliae: ſummumque putator
Haud dubitat terrae referens mandare cacumen.
Quin et caudicibus ſectis (mirabile dictu)
Truditur e ſicco radix oleagina ligno.
Et ſaepe alterius ramos inpune videmus
Vertere in alterius; mutatamque inſita mala
Ferre pirum, et prunis lapidoſa rubeſcere corna.
Quare agite o, proprios generatim diſcite cultus,
Agricolae, fructusque feros mollite colendo:
Neu ſegnes jaceant terrae. Juvat Iſmara Baccho
Conſerere, atque olea magnum veſtire Taburnum.

Tuque ades, inceptumque una decurre laborem,
O decus, o famae merito pars maxima noſtrae,
Maecenas, pelagoque volans da vela patenti.
Non ego cuncta meis amplecti verſibus opto:
Non, mihi ſi linguae centum ſint, oraque centum,
Ferrea vox. Ades, et primi lege litoris oram.
In manibus terrae. Non hîc te carmine ficto,
Atque per ambages, et longa exorſa tenebo.

Sponte ſua quae ſe tollunt in luminis auras,
Infecunda quidem, ſed laeta et fortia ſurgunt.
Quippe ſolo natura ſubeſt. tamen haec quoque ſi quis
Inſerat, aut ſcrobibus mandet mutata ſubactis,
Exuerint ſilveſtrem animum: cultuque frequenti
In quaſcumque voces artis, haud tarda ſequentur.
Nec non et ſterilis, quae ſtirpibus exit ab imis,
Hoc faciet, vacuos ſi ſit digeſta per agros:
Nunc altae frondes, et rami matris opacant,
Creſcentique adimunt foetus, uruntque ferentem.
Jam, quae ſeminibus jactis ſe ſuſtulit arbos,
Tarda venit, ſeris factura nepotibus umbram:
Pomaque degenerant ſucos oblita priores:
Et turpis avibus praedam fert uva racemos.
Scilicet omnibus eſt labor inpendendus; et omnes

Cogendae in ſulcum, ac multa mercede domandae.
Sed truncis oleae melius, propagine vites
Reſpondent, ſolido Paphiae de robore myrtus.
Plantis et durae coruli naſcuntur, et ingens
Fraxinus, Herculeaeque arbos umbroſa coronae,
Chaoniique patris glandes: etiam ardua palma
Naſcitur, et caſus abies viſura marinos.
Inſeritur vero et foetu nucis arbutus horrida:
Et ſteriles platani malos geſſere valentis:
Caſtaneae fagos, ornusque incanuit albo
Flore piri, glandemque ſues fregere ſub ulmis.
Nec modus inſerere atque oculos inponere ſimplex.
Nam qua ſe medio trudunt de cortice gemmae,
Et tenuis rumpunt tunicas, anguſtus in ipſo
Fit nodo ſinus: huc aliena ex arbore germen
Includunt, udoque docent inoleſcere libro.
Aut rurſum enodes trunci reſecantur, et alte
Finditur in ſolidum cuneis via: deinde feraces
Plantae inmittuntur: nec longum tempus, et ingens
Exiit ad coelum ramis felicibus arbor:
Miraturque novas frondis, et non ſua poma.
Praeterea genus haud unum, nec fortibus ulmis,
Nec ſalici, lotoque, nec Idaeis cypariſſis.

Nec pingues unam in faciem naſcuntur olivae,
Orchades, et radii, et amarâ pauſia baccâ,
Pomaque, et Alcinoi ſilvae: nec ſurculus idem
Cruſtumiis, Syriisque piris, gravibusque volemis.
Non eadem arboribus pendet vindemia noſtris,
Quam Methymnaeo carpit de palmite Leſbos.
Sunt Thaſiae vites, ſunt et Mareotides albae:
Pinguibus hae terris habiles, levioribus illae.
Et paſſo Pſythia utilior, tenuisque Lageos,
Tentatura pedes olim, vincturaque linguam:
Purpureae, preciaeque. Et quo te carmine dicam,
Rhaetica? nec cellis ideo contende Falernis.
Sunt etiam Amineae vites, firmiſſima vina:
Tmolius adſurgit quibus, et rex ipſe Phanaeus,
Argitisque minor: cui non certaverit ulla,
Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
Non ego te, Dîs et menſis adcepta ſecundis,
Tranſierim, Rhodia, et tumidis, Bumaſte, racemis.
Sed neque quam multae ſpecies, nec nomina quae ſint,
Eſt numerus: neque enim numero conprendere refert:
Quem qui ſcire velit, Libyci velit aequoris idem
Diſcere quam multae zephyro turbentur arenae:
Aut, ubi navigiis violentior incidit eurus,

Noſſe, quot Ionii veniant ad litora fluctus.
Nec vero terrae ferre omnes omnia poſſunt.
Fluminibus ſalices, craſſisque paludibus alni
Naſcuntur: ſteriles ſaxoſis montibus orni:
Litora myrtetis laetiſſima: denique apertos
Bacchus amat collis, aquilonem et frigora taxi.
Adſpice et extremis domitum cultoribus orbem,
Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.
Diviſae arboribus patriae. Sola India nigrum
Fert ebenum: ſolis eſt turea virga Sabaeis.
Quid tibi odorato referam ſudantia ligno
Balſamaque, et baccas ſemper frondentis acanthi?
Quid nemora Aethiopum molli canentia lana?
Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres?
Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi ſinus orbis? ubi aëra vincere ſummum
Arboris haud ullae jactu potuere ſagittae.
Et gens illa quidem ſumtis non tarda pharetris.
Media fert triſtes ſucos, tardumque ſaporem
Felicis mali; quo non praeſentius ullum,
Pocula ſi quando ſaevae infecere novercae,
Miſcueruntque herbas et non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.

Ipſa ingens arbos, faciemque ſimillima lauro;
Et, ſi non alium late jactaret odorem,
Laurus erat. Folia haud ullis labentia ventis:
Flos ad prima tenax. Animas et olentia Medi
Ora fovent illo, et ſenibus medicantur anhelis.
Sed neque Medorum ſilvae, ditiſſima terra,
Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus,
Laudibus Italiae certent: non Bactra, neque Indi,
Totaque turiferis Panchaïa pinguis arenis.
Haec loca non tauri ſpirantes naribus ignem
Invertere, ſatis inmanis dentibus hydri;
Nec galeis, denſisque virûm ſeges horruit haſtis:
Sed gravidae fruges, et Bacchi Maſſicus humor
Inplevere: tenent oleae armentaque laeta.
Hinc bellator equus campo ſeſe arduus infert:
Hinc albi, Clitumne, greges, et maxuma taurus
Victima, ſaepe tuo perfuſi flumine ſacro,
Romanos ad templa Deûm duxere triumphos.
Hîc ver adſiduum, atque alienis menſibus aeſtas:
Bis gravidae pecudes, bis pomis utilis arbor.
At rabidae tigres abſunt, et ſaeva leonum
Semina; nec miſeros fallunt aconita legentis;
Nec rapit inmenſos orbis per humum, neque tanto

Squameus in ſpiram tractu ſe conligit anguis.
Adde tot egregias urbis, operumque laborem,
Tot congeſta manu praeruptis oppida ſaxis:
Fluminaque antiquos ſubterlabentia muros.
An mare, quod ſupra, memorem, quodque adluit infra,
Anne lacus tantos? te, Lari maxume, teque
Fluctibus et fremitu adſurgens, Benace, marino?
An memorem portus, Lucrinoque addita clauſtra:
Atque indignatum magnis ſtridoribus aequor,
Julia qua ponto longe ſonat unda refuſo,
Tyrrhenusque fretis inmittitur aeſtus Avernis?
Haec eadem argenti rivos, aerisque metalla
Oſtendit venis, atque auro plurima fluxit.
Haec genus acre virûm Marſos, pubemque Sabellam,
Adſuetumque malo Ligurem, Volſcosque verutos
Extulit: haec Decios, Marios, magnosque Camillos:
Scipiadas duros bello: et te, maxume Caeſar,
Qui nunc, extremis Aſiae jam victor in oris,
Inbellem avertis Romanis arcibus Indum.
Salve, magna parens frugûm, Saturnia tellus;
Magna virûm: tibi res antiquae laudis et artis
Ingredior, ſanctos auſus recludere fontis,
Aſcraeumque cano Romana per oppida carmen.

Nunc locus arvorum ingeniis: quae robora cuique,
Quis color, et quae ſit rebus natura ferendis.
Difficiles primum terrae, collesque maligni,
Tenuis ubi argilla, et dumoſis calculus arvis,
Palladia gaudent ſilva vivacis olivae.
Indicio eſt, tractu ſurgens oleaſter eodem
Plurimus, et ſtrati baccis ſilveſtribus agri.
At quae pinguis humus, dulcique uligine laeta,
Quique frequens herbis et fertilis ubere campus,
Qualem ſaepe cava montis convalle ſolemus
Diſpicere: huc ſummis liquuntur rupibus amnes,
Felicemque trahunt limum: quique editus Auſtro,
Et filicem curvis inviſam paſcit aratris:
Hic tibi praevalidas olim multoque fluentis
Sufficiet Baccho vitis: hic fertilis uvae,
Hic laticis, qualem pateris libamus et auro,
Inflavit quum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
Lancibus et pandis fumantia reddimus exta.
Sin armenta magis ſtudium vitulosque tueri,
Aut foetus ovium, aut urentis culta capellas:
Saltus, et ſaturi petito longinqua Tarenti,
Et qualem infelix amiſit Mantua campum,
Paſcentem niveos herboſo flumine cycnos.

Non liquidi gregibus fontes, non gramina deerunt.
Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
Nigra fere, et preſſo pinguis ſub vomere terra,
Et cui putre ſolum, (namque hoc imitamur arando)
Optuma frumentis. Non ullo ex aequore cernes
Plura domum tardis decedere plauſtra juvencis:
Aut unde iratus ſilvam devexit arator,
Et nemora evertit multos ignava per annos,
Antiquasque domos avium cum ſtirpibus imis
Eruit: illae altum nidis petiere relictis.
At rudis enituit inpulſo vomere campus.
Nam jejuna quidem clivoſi glarea ruris
Vix humilis apibus caſias roremque miniſtrat:
Et tophus ſcaber, et nigris exeſa chelydris
Creta, negant alios aeque ſerpentibus agros
Dulcem ferre cibum, et curvas praebere latebras.
Quae tenuem exhalat nebulam, fumosque volucris;
Et bibit humorem, et, quum vult, ex ſe ipſa remittit:
Quaeque ſuo viridi ſemper ſe gramine veſtit,
Nec ſcabie et ſalſa laedit robigine ferrum,
Illa tibi laetis intexet vitibus ulmos:
Illa ferax oleo eſt: illam experiere colendo,

Et facilem pecori, et patientem vomeris unci.
Talem dives arat Capua, et vicîna Veſevo
Ora jugo, et vacuis Clanius non aequus Acerris.
Nunc, quo quamque modo poſſis cognoſcere, dicam.
Rara ſit, an ſupra morem ſi denſa, requiras:
Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho:
Denſa magis Cereri, rariſſima quaeque Lyaeo:
Ante locum capies oculis, alteque jubebis
In ſolido puteum demitti, omnemque repones
Rurſus humum, et pedibus ſummas aequabis arenas.
Si deerunt, rarum, pecorique et vitibus almis
Aptius uber erit; ſin in ſua poſſe negabunt
Ire loca, et ſcrobibus ſuperabit terra repletis,
Spiſſus ager: glebas cunctantis craſſaque terga
Exſpecta, et validis terram proſcinde juvencis.
Salſa autem tellus, et quae perhibetur amara,
Frugibus infelix (ea nec manſueſcit arando,
Nec Baccho genus, aut pomis ſua nomina ſervat)
Tale dabit ſpecimen. Tu ſpiſſo vimine qualos,
Colaque praelorum fumoſis deripe tectis.
Huc ager ille malus, dulcesque a fontibus undae
Ad plenum calcentur: aqua eluctabitur omnis
Scilicet, et grandes ibunt per vimina guttae;

At ſapor indicium faciet manifeſtus, et ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.
Pinguis item quae ſit tellus, hoc denique pacto
Diſcimus: haud umquam manibus jactata fatiſcit,
Sed picis in morem ad digitos lenteſcit habendo.
Humida majores herbas alit, ipſaque juſto
Laetior. Ah nimium ne ſit mihi fertilis illa,
Neu ſe praevalidam primis oſtendat ariſtis!
Quae gravis eſt, ipſo tacitam ſe pondere prodit,
Quaeque levis. Promptum eſt oculis praediſcere nigram,
Et quis cui color: at ſceleratum exquirere frigus
Difficile eſt; piceae tantum, taxique nocentes
Interdum, aut ederae pandunt veſtigia nigrae.
His animadverſis, terram multo ante memento
Excoquere, et magnos ſcrobibus concidere montis,
Ante ſupinatas aquiloni oſtendere glebas,
Quam laetum infodias vitis genus. Optuma putri
Arva ſolo: id venti curant, gelidaeque pruinae,
Et labefacta movens robuſtus jugera foſſor.
At, ſi quos haud ulla viros vigilantia fugit,
Ante locum ſimilem exquirunt, ubi prima paretur
Arboribus ſeges, et quo mox digeſta feratur;
Mutatam ignorent ſubito ne ſemina matrem.

Quin etiam coeli regionem in cortice ſignant:
Ut, quo quaeque modo ſteterit, qua parte calores
Auſtrinos tulerit, quae terga obverterit axi,
Reſtituant. Adeo in teneris conſueſcere multum eſt.
Collibus, an plano melius ſit ponere vitem,
Quaere prius. Si pinguis agros metabere campi,
Denſa ſere: in denſo non ſegnior ubere Bacchus.
Sin, tumulis adclive ſolum collisque ſupinos,
Indulge ordinibus: nec ſecius omnis in unguem
Arboribus poſitis ſecto via limite quadret.
Ut ſaepe ingenti bello quum longa cohortis
Explicuit legio, et campo ſtetit agmen aperto,
Directaeque acies, ac late fluctuat omnis
Aere renidenti tellus, nec dum horrida miſcent
Proelia, ſed dubius mediis Mars errat in armis.
Omnia ſint paribus numeris dimenſa viarum:
Non animum modo uti paſcat proſpectus inanem:
Sed quia non aliter vires dabit omnibus aequas
Terra, neque in vacuum poterunt ſe extendere rami.
Forſitan et ſcrobibus quae ſint faſtigia quaeras.
Auſim vel tenui vitem committere ſulco.
Altior ac penitus terrae defigitur arbos,
Aeſculus in primis: quae quantum vertice ad auras

Aetherias, tantum radice in Tartara tendit.
Ergo non hiemes illam, non flabra, neque imbres
Convellunt: inmota manet, multosque nepotes,
Multa virûm volvens durando ſecula vincit.
Tum fortis late ramos et brachia tendens
Huc illuc, media ipſa ingentem ſuſtinet umbram.
Neve tibi ad ſolem vergant vineta cadentem:
Neve inter vites corulum ſere: neve flagella
Summa pete, aut ſumma deſtringe ex arbore plantas:
(Tantus amor terrae) neu ferro laede retuſo
Semina: neve oleae ſilveſtris inſere truncos.
Nam ſaepe incautis paſtoribus excidit ignis,
Qui, furtim pingui primum ſub cortice tectus,
Robora comprendit, frondesque elapſus in altas
Ingentem coelo ſonitum dedit: inde ſecutus
Per ramos victor, perque alta cacumina regnat,
Et totum involvit flammis nemus, et ruit atram
Ad coelum picea craſſus caligine nubem:
Praeſertim ſi tempeſtas a vertice ſilvis
Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.
Hoc ubi; non a ſtirpe valent, caeſaeque reverti
Poſſunt, atque ima ſimiles revireſcere terra:
Infelix ſuperat foliis oleaſter amaris.

Nec tibi tam prudens quiſquam perſuadeat auctor,
Tellurem Borea rigidam ſpirante moveri.
Rura gelu tum claudit hiems: nec ſemine jacto
Concretam patitur radicem adfigere terrae.
Optima vinetis ſatio, quum vere rubenti
Candida venit avis, longis inviſa colubris:
Prima vel autumni ſub frigora, quum rapidus ſol
Nondum hiemem contingit equis, jam praeterit aeſtas.
Ver adeo frondi nemorum, ver utile ſilvis:
Vere tument terrae, et genitalia ſemina poſcunt.
Tum Pater omnipotens fecundis imbribus Aether
Conjugis in gremium laetae deſcendit, et omnes
Magnus alit, magno commixtus corpore, foetus.
Avia tum reſonant avibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus:
Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
Laxant arva ſinus: ſuperat tener omnibus humor;
Inque novos ſoles audent ſe germina tuto
Credere: nec metuit ſurgentis pampinus Auſtros,
Aut actum coelo magnis Aquilonibus imbrem:
Sed trudit gemmas, et frondis explicat omnis.
Non alios prima creſcentis origine mundi
Inluxiſſe dies, aliumve habuiſſe tenorem

Crediderim. ver illud erat: ver magnus agebat
Orbis, et hibernis parcebant flatibus Euri:
Quum primae lucem pecudes hauſere, virûmque
Ferrea progenies duris caput extulit arvis,
Inmiſſaeque ferae ſilvis, et ſidera coelo.
Nec res hunc tenerae poſſent perferre laborem,
Si non tanta quies iret frigusque caloremque
Inter, et exciperet coeli indulgentia terras.

Quod ſupereſt, quaecumque premes virgulta per agros,
Sparge ſimo pingui, et multa memor occule terra:
Aut lapidem bibulum, aut ſqualentis infode conchas:
Inter enim labentur aquae, tenuisque ſubibit
Halitus, atque animos tollent ſata. Jamque reperti,
Qui ſaxo ſuper, atque ingentis pondere teſtae
Urguerent: hoc effuſos munimen ad imbris:
Hoc, ubi hiulca ſiti findit Canis aeſtifer arva.
Seminibus poſitis, ſupereſt deducere terram
Saepius ad capita, et duros jactare bidentis:
Aut preſſo exercere ſolum ſub vomere, et ipſa
Flectere luctantis inter vineta juvencos.
Tum levis calamos, et raſae haſtilia virgae,
Fraxineasque aptare ſudes, furcasque bicornis:
Viribus eniti quarum, et contemnere ventos

Adſueſcant, ſummasque ſequi tabulata per ulmos.
Ac, dum prima novis adoleſcit frondibus aetas,
Parcendum teneris: et dum ſe laetus ad auras
Palmes agit, laxis per purum inmiſſus habenis,
Ipſa acie nondum falcis tentanda, ſed uncis
Carpendae manibus frondes, interque legendae.
Inde ubi jam validis amplexae ſtirpibus ulmos
Exierint, tum ſtringe comas, tum brachia tonde.
Ante reformidant ferrum: tum denique dura
Exerce imperia, et ramos compeſce fluentis.
Texendae ſaepes etiam, et pecus omne tenendum:
Praecipue dum frons tenera inprudensque laborum:
Cui, ſuper indignas hiemes ſolemque potentem,
Silveſtres uri adſidue capreaeque ſequaces
Inludunt, paſcuntur oves avidaeque juvencae.
Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut gravis incumbens ſcopulis arentibus aeſtas,
Quantum illi nocuere greges, durique venenum
Dentis, et admorſo ſignata in ſtirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Caeditur, et veteres ineunt proſcenia ludi:
Praemiaque ingeniis pagos et compita circum
Theſidae poſuere: atque inter pocula laeti

Mollibus in pratis unctos saluere per utres.
Nec non Ausonii, Troja gens missa, coloni
Versibus incomtis ludunt, risuque soluto;
Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis:
Et te, Bacche, vocant per carmina laeta, tibique
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea foetu:
Complentur vallesque cavae saltusque profundi,
Et quocumque Deus circum caput egit honestum.
Ergo rite suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lancesque et liba feremus;
Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram,
Pinguiaque in veribus torrebimus exta colurnis.
Est etiam ille labor curandis vitibus alter,
Cui numquam exhausti satis est: namque omne quot annis
Terque quaterque solum scindendum, glebaque versis
Aeternum frangenda bidentibus: omne levandum
Fronde nemus; redit agricolis labor actus in orbem,
Atque in se sua per vestigia volvitur annus.
Ac jam olim feras posuit quum vinea frondis,
Frigidus et silvis Aquilo decussit honorem;
Jam tum acer curas venientem extendit in annum
Rusticus, et curvo Saturni dente relictam

Perſequitur vitem adtondens, fingitque putando.
Primus humum fodito, primus devecta cremato
Sarmenta, et vallos primus ſub tecta referto:
Poſtremus metito. Bis vitibus ingruit umbra:
Bis ſegetem denſis obducunt ſentibus herbae.
Durus uterque labor. Laudato ingentia rura:
Exiguum colito. Nec non etiam aſpera ruſci
Vimina per ſilvam, et ripis fluvialis arundo
Caeditur, incultique exercet cura ſalicti.
Jam vinctae vites: jam falcem arbuſta reponunt:
Jam canit extremos effoetus vinitor antes.
Sollicitanda tamen tellus, pulvisque movendus.
Et jam maturis metuendus Juppiter uvis.
Contra, non ulla eſt oleis cultura: neque illae
Procurvam expectant falcem raſtrosque tenaces,
Quum ſemel haeſerunt arvis, aurasque tulerunt.
Ipſa ſatis tellus, quum dente recluditur unco,
Sufficit humorem, et gravidas cum vomere fruges.
Hoc pinguem et placitam Paci nutritor olivam.
Poma quoque, ut primum truncos ſenſere valentis,
Et vires habuere ſuas, ad ſidera raptim
Vi propria nituntur, opisque haud indiga noſtrae.
Nec minus interea foetu nemus omne graveſcit,

Sanguineisque inculta rubent aviaria baccis.
Tondentur cytiſi, taedas ſilva alta miniſtrat,
Paſcunturque ignes nocturni, et lumina fundunt.
Et dubitant homines ſerere, atque inpendere curam.
Quid majora ſequar? ſalices, humilesque geneſtae,
Aut illae pecori frondem, aut paſtoribus umbras
Sufficiunt, ſaepemque ſatis, et pabula melli.
Et juvat undantem buxo ſpectare Cytorum,
Naryciaeque picis lucos: juvat arva videre
Non raſtris, hominum non ulli obnoxia curae.
Ipſae Caucaſio ſteriles in vertice ſilvae,
Quas animoſi Euri adſidue franguntque feruntque,
Dant alios aliae foetus: dant utile lignum,
Navigiis pinos, domibus cedrumque cupreſſosque.
Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plauſtris
Agricolae, et pandas ratibus poſuere carinas.
Viminibus ſalices fecundae, frondibus ulmi:
At myrtus validis haſtilibus, et bona bello
Cornus: Ityraeos taxi torquentur in arcus.
Nec tiliae leves aut torno raſile buxum
Non formam adcipiunt, ferroque cavantur acuto.
Nec non et torrentem undam levis innatat alnus,
Miſſa Pado: nec non et apes examina condunt

Corticibusque cavis vitioſaeque ilicis alveo.
Quid memorandum aeque Baccheïa dona tulerunt?
Bacchus et ad culpam cauſſas dedit. Ille furentis
Centauros letho domuit, Rhoetumque Pholumque,
Et magno Hylaeum Lapithis cratere minantem.

O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas! quibus ipſa, procul diſcordibus armis,
Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit aedibus undam;
Nec varios inhiant pulchra teſtudine poſtes,
Inluſasque auro veſtis, Ephyreïaque aera;
Alba neque Aſſyrio fucatur lana veneno,
Nec caſia liquidi corrumpitur uſus olivi:
At ſecura quies, et neſcia fallere vita,
Dives opum variarum; at latis otia fundis,
Speluncae, vivique lacus; at frigida Tempe,
Mugitusque boum, mollesque ſub arbore ſomni
Non abſunt. Illic ſaltus ac luſtra ferarum,
Et patiens operum, exiguoque adſueta juventus,
Sacra Deûm, ſanctique patres: extrema per illos
Juſtitia excedens terris veſtigia fecit.

Me vero primum dulces ante omnia Muſae,

Quarum ſacra fero ingenti percuſſus amore,
Adcipiant; coelique vias, et ſidera monſtrent:
Defectus ſolis varios, lunaeque labores:
Unde tremor terris: qua vi maria alta tumeſcant
Objicibus ruptis, rurſusque in ſe ipſa reſidant:
Quid tantum Oceano properent ſe tinguere ſoles
Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obſtet.
Sin, has ne poſſim naturae adcedere partes,
Frigidus obſtiterit circum praecordia ſanguis;
Rura mihi et rigui placeant in vallibus amnes;
Flumina amem ſilvasque inglorius. O, ubi campi,
Spercheosque, et virginibus bacchata Lacaenis
Taygeta: o, qui me gelidis in vallibus Haemi
Siſtat, et ingenti ramorum protegat umbra!
Felix, qui potuit rerum cognoſcere cauſſas:
Atque metus omnis et inexorabile fatum
Subjecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis avari!
Fortunatus et ille, Deos qui novit agreſtis,
Panaque, Silvanumque ſenem, Nymphasque ſorores.
Illum non populi faſces, non purpura regum
Flexit, et infidos agitans diſcordia fratres;
Aut conjurato deſcendens Dacus ab Hiſtro:
Non res Romanae, perituraque regna: neque ille,

Aut doluit miſerans inopem, aut invidit habenti.
Quos rami fructus, quos ipſa volentia rura
Sponte tulere ſua, carpſit: nec ferrea jura,
Inſanumque forum, aut populi tabularia vidit.
Sollicitant alii remis freta caeca, ruuntque
In ferrum, penetrant aulas, et limina regum:
Hic petit excidiis urbem, miſerosque Penatis,
Ut gemma bibat, et Sarrano indormiat oſtro.
Condit opes alius, defoſſoque incubat auro.
Hic ſtupet adtonitus Roſtris: hunc plauſus hiantem
Per cuneos (geminatus enim) plebisque patrumque
Corripuit: gaudent perfuſi ſanguine fratrum,
Exſilioque domos et dulcia limina mutant;
Atque alio patriam quaerunt ſub ſole jacentem.
Agricola incurvo terram dimovit aratro:
Hinc anni labor: hinc patriam parvosque nepotes
Suſtinet: hinc armenta boum, meritosque juvencos.
Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
Aut foetu pecorum, aut Cerealis mergite culmi:
Proventuque oneret ſulcos, atque horrea vincat.
Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis:
Glande ſues laeti redeunt: dant arbuta ſilvae:
Et varios ponit foetus autumnus: et alte

Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.
Interea dulces pendent circum oſcula nati:
Caſta pudicitiam ſervat domus: ubera vaccae
Lactea demittunt: pinguesque in gramine laeto
Inter ſe adverſis luctantur cornibus haedi.
Ipſe dies agitat feſtos: fuſusque per herbam,
Ignis ubi in medio, et ſocii cratera coronant,
Te, libans, Lenaee, vocat: pecorisque magiſtris
Velocis jaculi certamina ponit in ulmo:
Corporaque agreſti nudant praedura palaeſtra.
Hanc olim veteres vitam coluere Sabini:
Hanc Remus, et frater: ſic fortis Etruria crevit:
Scilicet et rerum facta eſt pulcherrima Roma,
Septemque una ſibi muro circumdedit arces.
Ante etiam ſceptrum Dictaei regis, et ante
Inpia quam caeſis gens eſt epulata juvencis,
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
Necdum etiam audierant inflari claſſica, necdum
Inpoſitos duris crepitare incudibus enſes.
Sed nos inmenſum ſpatiis confecimus aequor:
Et jam tempus equûm fumantia ſolvere colla.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
GEORGICON
LIBER TERTIUS.

TE quoque, magna Pales, et te memorande canemus
Paſtor ab Amphryſo: vos, ſilvae amnesque Lycei.
Cetera, quae vacuas tenuiſſent carmine mentis,
Omnia jam volgata. Quis aut Euryſthea durum,
Aut inlaudati neſcit Buſiridis aras?
Cui non dictus Hylas puer, et Latonia Delos?
Hippodameque, humeroque Pelops inſignis eburno,
Acer equis? tentanda via eſt, qua me quoque poſſim
Tollere humo, victorque virûm volitare per ora.
Primus ego in patriam mecum, modo vita ſuperſit,
Aonio rediens deducam vertice Muſas:
Primus Idumaeas referam tibi, Mantua, palmas:
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius, et tenera praetexit arundine ripas.

In medio mihi Caeſar erit, templumque tenebit.
Illi victor ego, et Tyrio conſpectus in oſtro
Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
Cuncta mihi, Alpheum linquens lucosque Molorchi,
Curſibus et crudo decernet Graecia ceſtu.
Ipſe, caput tonſae foliis ornatus olivae,
Dona feram. Jam nunc ſollemnis ducere pompas
Ad delubra juvat, caeſosque videre juvencos:
Vel ſcaena ut verſis diſcedat frontibus; utque
Purpurea intexti tollant aulaea Britanni.
In foribus pugnam ex auro ſolidoque elephanto
Gangaridum faciam, victorisque arma Quirini:
Atque hic undantem bello, magnumque fluentem
Nilum, ac navali ſurgentis aere columnas.
Addam urbis Aſiae domitas, pulſumque Niphaten,
Fidentemque fuga Parthum verſisque ſagittis,
Et duo rapta manu diverſo ex hoſte tropaea,
Bisque triumphatas utroque ab litore gentis.
Stabunt et Parii lapides, ſpirantia ſigna,
Aſſaraci proles, demiſſaeque ab Jove gentis
Nomina, Trosque parens, et Trojae Cynthius auctor.
Invidia infelix Furias amnemque ſeverum
Cocyti metuet, tortosque Ixionis anguis,

Inmanemque rotam, et non exſuperabile ſaxum.
Interea Dryadum ſilvas ſaltusque ſequamur
Intactos, tua, Maecenas, haud mollia juſſa.
Te ſine nil altùm mens inchoat. En age, ſegnis
Rumpe moras: vocat ingenti clamore Cithaeron,
Taygetique canes, domitrixque Epidaurus equorum:
Et vox adſenſu nemorum ingeminata remugit.
Mox tamen ardentis adcingar dicere pugnas
Caeſaris, et nomen famâ tot ferre per annos,
Tithoni prima quot abeſt ab origine Caeſar.

Seu quis, Olympiacae miratus praemia palmae,
Paſcit equos; ſeu quis fortis ad aratra juvencos,
Corpora praecipue matrum legat. Optuma torvae
Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
Et crurum tenus a mento palearia pendent.
Tum longo nullus lateri modus: omnia magna:
Pes etiam, et camuris hirtae ſub cornibus aures.
Nec mihi diſpliceat maculis inſignis et albo,
Aut juga detrectans; interdumque aſpera cornu,
Et faciem tauro propior, quaeque ardua tota,
Et gradiens ima verrit veſtigia cauda.
Aetas Lucinam, juſtosque pati hymenaeos
Deſinit ante decem, poſt quatuor incipit annos:

Cetera nec foeturae habilis, nec fortis aratris.
Interea, ſuperat gregibus dum laeta juventas,
Solve mares: mitte in Venerem pecuaria primus,
Atque aliam ex alia generando ſuffice prolem.
Optuma quaeque dies miſeris mortalibus aevi
Prima fugit: ſubeunt morbi, triſtisque ſenectus;
Et labor, et durae rapit inclementia mortis.
Semper erunt, quarum mutari corpora malis.
Semper enim refice: ac, ne poſt amiſſa requiras,
Anteveni, et ſubolem armento ſortire quot annis.
Nec non et pecori eſt idem dilectus equino.
Tu modo, quos in ſpem ſtatues ſubmittere gentis,
Praecipuum jam inde a teneris impende laborem.
Continuo pecoris generoſi pullus in arvis
Altius ingreditur, et mollia crura reponit:
Primus et ire viam, et fluvios tentare minaces,
Audet, et ignoto ſeſe committere ponti:
Nec vanos horret ſtrepitus. Illi ardua cervix,
Argutumque caput, brevis alvus, obeſaque terga:
Luxuriatque toris animoſum pectus: honeſti
Spadices, glaucique, color deterrimus albis,
Et gilvo. Tum, ſi qua ſonum procul arma dedere,
Stare loco neſcit: micat auribus, et tremit artus;

Conlectumque premens volvit ſub naribus ignem:
Denſa juba, et dextro jactata recumbit in armo.
At duplex agitur per lumbos ſpina, cavatque
Tellurem, et ſolido graviter ſonat ungula cornu.
Talis Amyclaei domitus Pollucis habenis
Cyllarus, et, quorum Graji meminere poëtae,
Martis equi bijuges, et magni currus Achilli.
Talis et ipſe jubam cervice effundit equina
Conjugis adventu pernix Saturnus, et altum
Pelion hinnitu fugiens inplevit acuto.
Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam ſegnior annis
Deficit, abde domo; nec turpi ignoſce ſenectae.
Frigidus in Venerem ſenior, fruſtraque laborem
Ingratum trahit: et, ſi quando ad proelia ventum eſt,
Ut quondam in ſtipulis magnus ſine viribus ignis,
Incaſſum furit. Ergo animos aevumque notabis
Praecipue: hinc alias artis, prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quae gloria palmae.
Nonne vides, quum praecipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus,
Quum ſpes adrectae juvenum, exſultantiaque haurit
Corda pavor pulſans: illi inſtant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi fervidus axis.

Jamque humiles, jamque elati ſublime videntur
Aëra per vacuum ferri, atque adſurgere in auras.
Nec mora, nec requies. At fulvae nimbus arenae
Tollitur: humeſcunt ſpumis, flatuque ſequentum.
Tantus amor laudum, tantae eſt victoria curae.
Primus Erichthonius currus et quatuor auſus
Jungere equos, rapidusque rotis inſiſtere victor.
Frena Pelethronii Lapithae, gyrosque dedere
Inpoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, et greſſus glomerare ſuperbos.
Aequus uterque labor: aeque juvenemque magiſtri
Exquirunt, calidumque animis et curſibus acrem.
Quamvis ſaepe fuga verſos ille egerit hoſtis,
Et patriam Epirum referat, fortisque Mycenas;
Neptunique ipſa deducat origine gentem.
His animadverſis inſtant ſub tempus, et omnis
Inpendunt curas denſo diſtendere pingui,
Quem legere ducem, et pecori dixere maritum:
Pubentesque ſecant herbas, fluviosque miniſtrant,
Farraque; ne blando nequeat ſupereſſe labori;
Invalidique patrum referant jejunia gnati:
Ipſa autem macie tenuant armenta volentes.
Atque, ubi concubitus primos jam nota voluptas

Sollicitat, frondisque negant, et fontibus arcent:
Saepe etiam curſu quatiunt, et ſole fatigant,
Quum graviter tunſis gemit area frugibus, et quum
Surgentem ad zephyrum paleae jactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtuſior uſus
Sit genitali arvo, et ſulcos oblimet inertis:
Sed rapiat ſitiens Venerem, interiusque recondat.
Rurſus cura patrum cadere, et ſuccedere matrum
Incipit. Exactis gravidae quum menſibus errant,
Non illas gravibus quiſquam juga ducere plauſtris,
Non ſaltu ſuperare viam ſit paſſus, et acri
Carpere prata fuga, fluviosque innare rapaces.
Saltibus in vacuis paſcant, et plena ſecundum
Flumina: muſcus ubi, et viridiſſima gramine ripa;
Speluncaeque tegant, et ſaxea procubet umbra.
Eſt lucos Silari circa ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans, quoi nomen aſilo
Romanum eſt, oeſtrum Graji vertere vocantes;
Aſper, acerba ſonans: quo tota exterrita ſilvis
Diffugiunt armenta; furit mugitibus aether
Concuſſus, ſilvaeque et ſicci ripa Tanagri.
Hoc quondam monſtro horribilis exercuit iras
Inachiae Juno peſtem meditata juvencae.

Hunc quoque, nam mediis fervoribus acrior inſtat,
Arcebis gravido pecori, armentaque paſces
Sole recens orto, aut noctem ducentibus aſtris.
Poſt partum cura in vitulos traducitur omnis:
Continuoque notas et nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint ſubmittere habendo,
Aut aris ſervare ſacros, aut ſcindere terram,
Et campum horrentem fractis invertere glebis.
Cetera paſcuntur viridis armenta per herbas.
Tu quos ad ſtudium atque uſum formabis agreſtem,
Jam vitulos hortare, viamque inſiſte domandi,
Dum faciles animi juvenum, dum mobilis aetas.
Ac primum laxos tenui de vimine circlos
Cervici ſubnecte: dehinc, ubi libera colla
Servitio adſuerint, ipſis e torquibus aptos
Junge pares, et coge gradum conferre juvencos:
Atque illis jam ſaepe rotae ducantur inanes
Per terram, et ſummo veſtigia pulvere ſignent.
Poſt valido nitens ſub pondere faginus axis
Inſtrepat, et junctos temo trahat aereus orbis,
Interea pubi indomitae non gramina tantum,
Nec veſcas ſalicum frondes, ulvamque paluſtrem,
Sed frumenta manu carpes ſata: nec tibi foetae

More patrum nivea inplebunt mulctraria vaccae,
Sed tota in dulcis conſument ubera natos.

Sin ad bella magis ſtudium, turmasque feroces,
Aut Alphea rotis praelabi flumina Piſae,
Et Jovis in luco currus agitare volantis;
Primus equi labor eſt, animos atque arma videre
Bellantum, lituosque pati; tractuque gementem
Ferre rotam, et ſtabulo frenos audire ſonantis.
Tum magis atque magis blandis gaudere magiſtri
Laudibus, et plauſae ſonitum cervicis amare.
Atque haec jam primo depulſus ab ubere matris
Audeat, inque vicem det mollibus ora capiſtris
Invalidus, et jamque tremens, et jam inſcius aevi.
At, tribus exactis, ubi quarta adceſſerit aeſtas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque ſonare
Conpoſitis, ſinuetque alterna volumina crurum;
Sitque laboranti ſimilis: tum curſibus auras
Tum vocet, ac per aperta volans, ceu liber habenis,
Aequora, vix ſumma veſtigia ponat arena:
Qualis, Hyperboreis Aquilo quum denſus ab oris
Incubuit, Scythiaeque hiemis, atque arida differt
Nubila: tum ſegetes altae campique natantes
Lenibus horreſcunt flabris, ſummaeque ſonorem

Dant ſilvae, longique urguent ad litora fluctus:
Ille volat, ſimul arva fuga, ſimul aequora verrens.
Hic vel ad Elei metas, et maxima campi
Sudabit ſpatia, et ſpumas aget ore cruentas:
Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.
Tum demum craſſa magnum farragine corpus
Creſcere jam domitis ſinito: namque ante domandum
Ingentis tollent animos, prenſique negabunt
Verbera lenta pati, et duris parere lupatis.
Sed non ulla magis vires induſtria firmat,
Quam Venerem et caeci ſtimulos avertere amoris,
Sive boum, ſive eſt cui gratior uſus equorum.
Atque ideo tauros procul atque in ſola relegant
Paſcua, poſt montem oppoſitum, et trans flumina lata:
Aut intus clauſos ſatura ad praeſepia ſervant.
Carpit enim vires paullatim, uritque videndo
Femina: nec nemorum patitur meminiſſe, nec herbae.
Dulcibus illa quidem inlecebris et ſaepe ſuperbos
Cornibus inter ſe ſubigit decernere amantis:
Paſcitur in magna ſilva formoſa juvenca:
Illi alternantes multa vi proelia miſcent
Vulneribus crebris: lavit ater corpora ſanguis,
Verſaque in obnixos urguentur cornua vaſto

Cum gemitu. Reboant ſilvaeque et longus Olympus.
Nec mos bellantis una ſtabulare: ſed alter
Victus abit, longeque ignotis exſulat oris;
Multa gemens, ignominiam, plagasque ſuperbi
Victoris; tum, quos amiſit inultus, amores;
Et ſtabula adſpectans regnis exceſſit avitis.
Ergo omni cura vires exercet, et inter
Dura jacet pernox inſtrato ſaxa cubili,
Frondibus hirſutis et carice paſtus acuta:
Et tentat ſeſe, atque iraſci in cornua diſcit
Arboris obnixus trunco: ventosque laceſſit
Ictibus, et ſparſa ad pugnam proludit arena.
Poſt, ubi conlectum robur, viresque refectae,
Signa movet, praecepsque oblitum fertur in hoſtem:
Fluctus ut, in medio coepit quum albeſcere ponto,
Longius, ex altoque ſinum trahit; utque volutus
Ad terras, immane ſonat per ſaxa, neque ipſo
Monte minor procumbit: at ima exaeſtuat unda
Verticibus, nigramque alte ſubjectat arenam.
Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque,
Et genus aequoreum, pecudes, pictaeque volucres,
In furias ignemque ruunt. Amor omnibus idem.
Tempore non alio catulorum oblita leaena

Saevior erravit campis: nec funera volgo
Tam multa informes urſi ſtragemque dedere
Per ſilvas. Tum ſaevus aper, tum peſſima tigris.
Heu, male tum Libyae ſolis erratur in agris.
Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
Corpora, ſi tantum notas odor adtulit auras?
Ac neque eos jam frena virûm, neque verbera ſaeva,
Non ſcopuli, rupesque cavae, atque objecta retardant
Flumina, conreptosque undâ torquentia montis.
Ipſe ruit, dentisque Sabellicus exacuit ſus,
Et pede proſubigit terram, fricat arbore coſtas
Atque hinc atque illinc, humeros ad volnera durat.
Quid juvenis, magnum cui verſat in oſſibus ignem
Durus amor? nempe abruptis turbata procellis
Nocte natat caecâ ſerus freta: quem ſuper ingens
Porta tonat coeli, et ſcopulis inliſa reclamant
Aequora; nec miſeri poſſunt revocare parentes,
Nec moritura ſuper crudeli funere virgo.
Quid lynces Bacchi variae, et genus acre luporum,
Atque canum? quid, quae inbelles dant proelia cervi?
Scilicet ante omnis furor eſt inſignis equarum:
Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra abſumſere quadrigae.

Illas ducit amor trans Gargara, transque ſonantem
Aſcanium: ſuperant montis, et flumina tranant.
Continuoque avidis ubi ſubdita flamma medullis,
Vere magis (quia vere calor redit oſſibus) illae
Ore omnes verſae in zephyrum ſtant rupibus altis,
Exceptantque levis auras: et ſaepe ſine ullis
Conjugiis vento gravidae (mirabile dictu)
Saxa per et ſcopulos et depreſſas convallis
Diffugiunt; non, Eure, tuos, neque ſolis ad ortus;
In Borean Caurumque, aut unde nigerrimus Auſter
Naſcitur, et pluvio contriſtat frigore coelum.
Hîc demum, hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum deſtillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod ſaepe malae legere novercae,
Miſcueruntque herbas et non innoxia verba.
Sed fugit interea, fugit inreparabile tempus,
Singula dum capti circumvectamur amore.

Hoc ſatis armentis. Superat pars altera curae,
Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.
Hic labor: hinc laudem fortes ſperate coloni.
Nec ſum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam ſit, et anguſtis hunc addere rebus honorem.
Sed me Parnaſi deſerta per ardua dulcis

Raptat amor. Juvat ire jugis, qua nulla priorum
Caſtaliam molli devertitur orbita clivo.

Nunc, veneranda Pales, magno nunc ore ſonandum.
Incipiens ſtabulis edico in mollibus herbam
Carpere ovis, dum mox frondoſa reducitur aeſtas:
Et multa duram ſtipula filicumque maniplis
Sternere ſubter humum, glacies ne frigida laedat
Molle pecus, ſcabiemque ferat, turpisque podagras.
Poſt hinc digreſſus jubeo frondentia capris
Arbuta ſufficere, et fluvios praebere recentis;
Et ſtabula a ventis hiberno opponere ſoli
Ad medium converſa diem: quum frigidus olim
Jam cadit, extremoque inrorat Aquarius anno.
Hae quoque non cura nobis leviore tuendae;
Nec minor uſus erit: quamvis Mileſia magno
Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.
Denſior hinc ſuboles: hinc largi copia lactis.
Quam magis exhauſto ſpumaverit ubere mulctra;
Laeta magis preſſis manabunt flumina mammis.
Nec minus interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, ſaetasque comantis,
Uſum in caſtrorum, et miſeris velamina nautis.
Paſcuntur vero ſilvas, et ſumma Lycei,

Horrentisque rubos, et amantis ardua dumos.
Atque ipſae memores redeunt in tecta, ſuosque
Ducunt, et gravido ſuperant vix ubere limen.
Ergo omni ſtudio glaciem ventosque nivalis,
Quo minus eſt illis curae mortalis egeſtas,
Avertes: victumque feres, et virgea laetus
Pabula; nec tota claudes foenilia bruma.
At vero, zephyris quum laeta vocantibus aeſtas,
In ſaltus utrumque gregem atque in paſcua mittes.
Luciferi primo cum ſidere frigida rura
Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
Et ros in tenera pecori gratiſſimus herba.
Inde, ubi quarta ſitim coeli conlegerit hora,
Et cantu querulae rumpent arbuſta cicadae;
Ad puteos, aut alta greges ad ſtagna jubeto
Currentem ilignis potare canalibus undam:
Aeſtibus at mediis umbroſam exquirere vallem,
Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
Ingentis tendat ramos: aut ſicubi nigrum
Ilicibus crebris ſacra nemus adcubet umbra.
Tum tenuis dare rurſus aquas, et paſcere rurſus
Solis ad occaſum. Quum frigidus aëra veſper
Temperat, et ſaltus reficit jam roſcida luna,

Litoraque Alcyonen reſonant, acalanthida dumi.
Quid tibi paſtores Libyae, quid paſcua verſu
Proſequar, et raris habitata mapalia tectis?
Saepe diem noctemque, et totum ex ordine menſem
Paſcitur, itque pecus longa in deſerta ſine ullis
Hoſpitiis: tantum campi jacet. Omnia ſecum
Armentarius Afer agit, tectumque, Laremque,
Armaque, Amyclaeumque canem, Creſſamque pharetram.
Non ſecus ac patriis acer Romanus in armis,
Injuſto ſub faſce viam quum carpit, et hoſti
Ante exſpectatum poſitis ſtat in agmine caſtris.
At non, qua Scythiae gentes, Maeotiaque unda,
Turbidus et torquens flaventis Hiſter arenas,
Quaque redit medium Rhodope porrecta ſub axem,
Illic clauſa tenent ſtabulis armenta; neque ullae
Aut herbae campo adparent, aut arbore frondes:
Sed jacet aggeribus niveis informis, et alto
Terra gelu late, ſeptemque adſurgit in ulnas.
Semper hiems, ſemper ſpirantes frigora cauri.
Tum ſol pallentis haud umquam diſcutit umbras:
Nec quum invectus equis altum petit aethera: nec quum
Praecipitem Oceani rubro lavit aequore currum.
Concreſcunt ſubitae currenti in flumine cruſtae,

Undaque jam tergo ferratos ſuſtinet orbis,
Puppibus illa prius patulis, nunc hoſpita plauſtris.
Aeraque diſſiliunt volgo, veſtesque rigeſcunt
Indutae, caeduntque ſecuribus humida vina,
Et totae ſolidam in glaciem vertere lacunae,
Stiriaque inpexis induruit horrida barbis.
Interea toto non ſecius aëre ninguit:
Intereunt pecudes, ſtant circumfuſa pruinis
Corpora magna boum: confertoque agmine cervi
Torpent mole nova, et ſummis vix cornibus exſtant.
Hos non inmiſſis canibus, non caſſibus ullis,
Puniceaeve agitant pavidos formidine pinnae:
Sed fruſtra oppoſitum trudentes pectore montem
Comminus obtruncant ferro, graviterque rudentes
Caedunt, et magno laeti clamore reportant.
Ipſi in defoſſis ſpecubus ſecura ſub alta
Otia agunt terra, congeſtaque robora, totasque
Advolvere focis ulmos, ignique dedere.
Hic noctem ludo ducunt, et pocula laeti
Fermento atque acidis imitantur vitea ſorbis.
Talis Hyperboreo Septem ſubjecta trioni
Gens effrena virûm Rhipaeo tunditur euro,
Et pecudum fulvis velatur corpora ſaetis.

Si tibi lanitium curae; primum aſpera ſilva,
Lappaeque tribulique abſint: fuge pabula laeta:
Continuoque greges villis lege mollibus albos.
Illum autem, quamvis aries ſit candidus ipſe,
Nigra ſubeſt udo tantum cui lingua palato,
Rejice, ne maculis infuſcet vellera pullis
Naſcentum: plenoque alium circumſpice campo.
Munere ſic niveo lanae, ſi credere dignum eſt,
Pan deus Arcadiae captam te, Luna, fefellit,
In nemora alta vocans: nec tu adſpernata vocantem.
At cui lactis amor, cytiſum, lotosque frequentis
Ipſe manu, ſalſasque ferat praeſepibus herbas.
Hinc et amant fluvios magis, ac magis ubera tendunt,
Et ſalis occultum referunt in lacte ſaporem.
Multi jam excretos prohibent a matribus haedos,
Primaque ferratis praefigunt ora capiſtris.
Quod ſurgente die mulſere horisque diurnis,
Nocte premunt; quod jam tenebris et ſole cadente,
Sub lucem exportans calathis adit oppida paſtor:
Aut parco ſale contingunt, hiemique reponunt.
Nec tibi cura canum fuerit poſtrema: ſed una
Velocis Spartae catulos, acremque Moloſſum,
Paſce ſero pingui. Numquam cuſtodibus illis

Nocturnum ſtabulis furem, incurſusque luporum,
Aut inpacatos a tergo horrebis Hiberos.
Saepe etiam curſu timidos agitabis onagros,
Et canibus leporem, canibus venabere damas.
Saepe volutabris pulſos ſilveſtribus apros
Latratu turbabis agens, montisque per altos
Ingentem clamore premes ad retia cervum.
Diſce et odoratam ſtabulis adcendere cedrum,
Galbaneoque agitare gravis nidore chelydros.
Saepe ſub inmotis praeſepibus aut mala tactu
Vipera delituit, coelumque exterrita fugit:
Aut tecto adſuetus coluber ſuccedere et umbrae,
Peſtis acerba boum, pecorique adſpergere virus,
Fovit humum. Cape ſaxa manu, cape robora, paſtor,
Tollentemque minas et ſibila colla tumentem
Dejice. Jamque fuga timidum caput abdidit alte,
Quum medii nexus, extremaeque agmina caudae
Solvuntur, tardosque trahit ſinus ultimus orbis.
Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis,
Squamea convolvens ſublato pectore terga,
Atque notis longam maculoſus grandibus alvum:
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, et dum
Vere madent udo terrae, ac pluvialibus auſtris,

Stagna colit, ripisque habitans, hîc piſcibus atram
Inprobus ingluviem ranisque loquacibus explet.
Poſtquam exuſta palus, terraeque ardore dehiſcunt,
Exſilit in ſiccum, et flammantia lumina torquens
Saevit agris, aſperque ſiti atque exterritus aeſtu.
Ne mihi tum mollis ſub dio carpere ſomnos,
Neu dorſo nemoris libeat jacuiſſe per herbas:
Quum poſitis novus exuviis nitidusque juventa
Volvitur, aut catulos tectis aut ova relinquens,
Arduus ad ſolem et linguis micat ore triſulcis.
Morborum quoque te cauſſas et ſigna docebo.
Turpis ovis tentat ſcabies, ubi frigidus imber
Altius ad vivum perſedit, et horrida cano
Bruma gelu: vel quum tonſis inlotus adhaeſit
Sudor, et hirſuti ſecuerunt corpora vepres.
Dulcibus idcirco fluviis pecus omne magiſtri
Perfundunt, udisque aries in gurgite villis
Merſatur, miſſusque ſecundo defluit amni:
Aut tonſum triſti contingunt corpus amurca,
Et ſpumas miſcent argenti, vivaque ſulfura,
Idaeasque pices, et pinguis unguine ceras,
Scillamque, elleborosque gravis, nigrumque bitumen.
Non tamen ulla magis praeſens fortuna laborum eſt,

Quam ſi quis ferrō potuit reſcindere ſummum
Ulceris os. Alitur vitium, vivitque tegendo:
Dum medicas adhibere manus ad vulnera paſtor
Abnegat, aut meliora deos ſedet omina poſcens.
Quin etiam, ima dolor balantum lapſus ad oſſa
Quum furit, atque artus depaſcitur arida febris,
Profuit incenſos aeſtus avertere, et inter
Ima ferire pedis ſalientem ſanguine venam:
Biſaltae quo more ſolent, acerque Gelonus,
Quum fugit in Rhodopen, atque in deſerta Getarum,
Et lac concretum cum ſanguine potat equino.
Quam procul aut molli ſuccedere ſaepius umbrae
Videris, aut ſummas carpentem ignavius herbas,
Extremamque ſequi, aut medio procumbere campo
Paſcentem, et ſerae ſolam decedere nocti:
Continuo culpam ferro conpeſce, prius quam
Dira per incautum ſerpant contagia volgus.
Non tam creber agens hiemem ruit aequore turbo,
Quam multae pecudum peſtes. Nec ſingula morbi
Corpora conripiunt; ſed tota aeſtiva repente,
Spemque gregemque ſimul, cunctamque ab origine gentem.
Tum ſciat, aërias Alpis, et Norica ſi quis
Caſtella in tumulis, et Iapidis arva Timavi,

Nunc quoque poſt tanto videat deſertaque regna
Paſtorum, et longe ſaltus lateque vacantis.

Hìc quondam morbo coeli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totoque autumni incanduit aeſtu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum:
Conrupitque lacus: infecit pabula tabo.
Nec via mortis erat ſimplex; ſed ubi ignea venis
Omnibus acta ſitis miſeros adduxerat artus:
Rurſus abundabat fluidus liquor: omniaque in ſe
Oſſa minutatim morbo conlapſa trahebat.
Saepe in honore Deûm medio ſtans hoſtia ad aram,
Lanea dum nivea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantis cecidit moribunda miniſtros.
Aut ſi quam ferro mactaverat ante ſacerdos,
Inde neque inpoſitis ardent altaria fibris;
Nec reſponſa poteſt conſultus reddere vates:
Ac vix ſuppoſiti tinguuntur ſanguine cultri,
Summaque jejuna ſanie infuſcatur arena.
Hinc laetis vituli volgo moriuntur in herbis,
Et dulcis animas plena ad praeſepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit, et quatit aegros
Tuſſis anhela ſues, ac faucibus angit obeſis.
Labitur infelix, ſtudiorum atque inmemor herbae,

Victor equus, fontisque avertitur, et pede terram
Crebra ferit: demissae aures: incertus ibidem
Sudor; et ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis, et ad tactum tractanti dura resistit.
Haec ante exitium primis dant signa diebus.
Sin in processu coepit crudescere morbus,
Tum vero ardentes oculi, atque adtractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu gravis, imaque longo
Ilia singultu tendunt: it naribus ater
Sanguis, et obsessas fauces premit aspera lingua.
Profuit inserto latices infundere cornu
Lenaeos: ea visa salus morientibus una.
Mox erat hoc ipsum exitio, furiisque refecti
Ardebant, ipsique suos, jam morte sub aegra,
(DI meliora piis, erroremque hostibus illum!)
Discissos nudis laniabant dentibus artus.
Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, et mixtum spumis vomit ore cruorem,
Extremosque ciet gemitus. It tristis arator,
Moerentem abjungens fraterna morte juvencum:
Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
Non umbra altorum nemorum, non mollia possunt
Prata movere animum, non qui per saxa volutus

Purior electro campum petit amnis: at ima
Solvuntur latera, atque oculos ſtupor urguet inertis,
Ad terramque fluit devexo pondere cervix.
Quid labor, aut benefacta juvant? quid vomere terras
Invertiſſe gravis? atqui non Maſſica Bacchi
Munera, non illis epulae nocuere repoſtae:
Frondibus et victu paſcuntur ſimplicis herbae.
Pocula ſunt fontes liquidi, atque exercita curſu
Flumina, nec ſomnos abrumpit cura ſalubres.
Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quaeſitas ad ſacra boves Junonis, et uris
Inparibus ductos alta ad donaria currus.
Ergo aegre raſtris terram rimantur, et ipſis
Unguibus infodiunt fruges, montisque per altos
Contenta cervice trahunt ſtridentia plauſtra.
Non lupus inſidias explorat ovilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum
Cura domat: timidi damae cervique fugaces
Nunc interque canes et circum tecta vagantur.
Jam maris inmenſi prolem, et genus omne natantum
Litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
Proluit: inſolitae fugiunt in flumina phocae.
Interit et curvis fruſtra defenſa latebris

Vipera, et adtoniti ſquamis adſtantibus hydri.
Ipſis eſt aër avibus non aequus, et illae
Praecipites alta vitam ſub nube relinquunt.
Praeterea jam nec mutari pabula refert,
Quaeſitaeque nocent artes: ceſſere magiſtri
Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus.
Saevit et in lucem Stygiis emiſſa tenebris
Pallida Tiſiphone, morbos agit ante metumque,
Inque dies avidum ſurgens caput altius effert.
Balatu pecorum et crebris mugitibus amnes,
Arentesque ſonant ripae, collesque ſupini.
Jamque catervatim dat ſtragem, atque aggerat ipſis
In ſtabulis turpi dilapſa cadavera tabo:
Donec humo tegere, ac foveis abſcondere diſcunt.
Nam neque erat coriis uſus: nec viſcera quiſquam
Aut undis abolere poteſt, aut vincere flamma:
Nec tondere quidem morbo illuvieque pereſa
Vellera, nec telas poſſunt adtingere putris.
Verum etiam inviſos ſi quis tentarat amictus;
Ardentes papulae, atque inmundus olentia ſudor
Membra ſequebatur. Nec longo deinde moranti
Tempore contactos artus ſacer ignis edebat.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
GEORGICON
LIBER QUARTUS.

PROTINUS aërii mellis coeleſtia dona
Exſequar. Hanc etiam, Maecenas, adſpice partem.
Admiranda tibi levium ſpectacula rerum,
Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
Mores, et ſtudia, et populos, et proelia dicam.
In tenui labor: at tenuis non gloria; ſi quem
Numina laeva ſinunt, auditque vocatus Apollo.
Principio ſedes apibus ſtatioque petenda,
Quo neque ſit ventis aditus, (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oves haedique petulci
Floribus inſultent, aut errans bucula campo
Decutiat rorem, et ſurgentis adterat herbas.
Abſint et picti ſqualentia terga lacerti
Pinguibus a ſtabulis, meropesque, aliaeque volucres;
Et manibus Procne pectus ſignata cruentis.

Omnia nam late vaſtant, ipſasque volantis
Ore ferunt dulcem nidis inmitibus eſcam.
At liquidi fontes et ſtagna virentia muſco
Adſint, et tenuis, fugiens per gramina, rivus,
Palmaque veſtibulum aut ingens oleaſter inumbret.
Ut, quum prima novi ducent examina reges
Vere ſuo, ludetque favis emiſſa juventus,
Vicina invitet decedere ripa calori;
Obviaque hoſpitiis teneat frondentibus arbos.
In medium, ſeu ſtabit iners, ſeu profluet humor,
Tranſverſas ſalices, et grandia conjice ſaxa:
Pontibus ut crebris poſſint conſiſtere, et alas
Pandere ad aeſtivum ſolem; ſi forte morantis
Sparſerit, aut praeceps Neptuno inmerſerit Eurus.
Haec circum caſiae virides, et olentia late
Serpilla, et graviter ſpirantis copia thymbrae
Floreat, inriguumque bibant violaria fontem.
Ipſa autem, ſeu corticibus tibi ſuta cavatis,
Seu lento fuerint alvearia vimine texta,
Anguſtos habeant aditus. Nam frigore mella
Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.
Utraque vis apibus pariter metuenda: neque illae
Nequicquam in tectis certatim tenuia cera

Spiramenta linunt, fucoque et floribus oras
Explent, conlectumque haec ipſa ad munera gluten,
Et viſco et Phrygiae ſervant pice lentius Idae.
Saepe etiam effoſſis (ſi vera eſt fama) latebris
Sub terra fovère larem, penitusque repertae
Pumicibusque cavis, exeſaeque arboris antro.
Tu tamen e levi rimoſa cubilia limo
Ungue fovens circum, et raras ſuperinjice frondis.
Neu propius tectis taxum ſine, neve rubentis
Ure foco cancros, altae neu crede paludi:
Aut ubi odor coeni gravis, aut ubi concava pulſu
Saxa ſonant, vocisque offenſa reſultat imago.
Quod ſupereſt, ubi pulſam hiemem ſol aureus egit
Sub terras, coelumque aeſtiva luce recluſit,
Illae continuo ſaltus ſilvasque peragrant,
Purpureosque metunt flores, et flumina libant
Summa leves. Hinc neſcio qua dulcedine laetae
Progeniem nidosque fovent: hinc arte recentis
Excudunt ceras, et mella tenacia fingunt.
Hinc ubi jam emiſſum caveis ad ſidera coeli
Nare per aeſtatem liquidam ſuſpexeris agmen,
Obſcuramque trahi vento mirabere nubem;
Contemplator: aquas dulcis, et frondea ſemper

Tecta petunt. Huc tu juſſos adſperge ſapores,
Trita meliſphylla, et cerinthae ignobile gramen:
Tinnitusque cie, et Matris quate cymbala circum.
Ipſae conſident medicatis ſedibus: ipſae
Intima more ſuo ſeſe in cunabula condent.
Sin autem ad pugnam exierint; (nam ſaepe duobus
Regibus inceſſit magno diſcordia motu)
Continuoque animos volgi et trepidantia bello
Corda licet longe praeſciſcere: namque morantis
Martius ille aeris rauci canor increpat, et vox
Auditur fractos ſonitus imitata tubarum.
Tum trepidae inter ſe coëunt, pennisque coruſcant,
Spiculaque exacuunt roſtris, aptantque lacertos,
Et circa regem atque ipſa ad praetoria denſae
Miſcentur, magnisque vocant clamoribus hoſtem.
Ergo, ubi ver nactae ſudum camposque patentis,
Erumpunt portis; concurritur; aethere in alto
Fit ſonitus, magnum mixtae glomerantur in orbem,
Praecipitesque cadunt. Non denſior aëre grando,
Nec de concuſſa tantum pluit ilice glandis.
Ipſi per medias acies, inſignibus alis,
Ingentis animos anguſto in pectore verſant.
Uſque adeo obnixi non cedere, dum gravis aut hos,

Aut hos verſa fugâ victor dare terga ſubegit.
Hi motus animorum atque haec certamina tanta
Pulveris exigui jactu compreſſa quieſcent.
Verum ubi ductores acie revocaveris ambo;
Deterior qui viſus, eum, ne prodigus obſit,
Dede neci: melior vacua ſine regnet in aula.
Alter erit maculis auro ſqualentibus ardens:
(Nam duo ſunt genera) hic melior, inſignis et ore,
Et rutilis clarus ſquamis: ille horridus alter
Deſidia, latamque trahens inglorius alvum.
Ut binae regum facies, ita corpora plebis.
Namque aliae turpes horrent: ceu pulvere ab alto
Quum venit, et ficco terram ſpuit ore viator
Aridus: elucent aliae, et fulgore coruſcant
Ardentes auro, et paribus lita corpora guttis.
Haec potior ſuboles. Hinc coeli tempore certo
Dulcia mella premes: nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, et durum Bacchi domitura ſaporem.
At quum incerta volant, coeloque examina ludunt,
Contemnuntque favos, et frigida tecta relinquunt;
Inſtabilis animos ludo prohibebis inani.
Nec magnus prohibere labor. Tu regibus alas
Eripe. Non illis quiſquam cunctantibus altum

Ire iter, aut caſtris audebit vellere ſigna.
Invitent croceis halantes floribus horti,
Et cuſtos furum atque avium cum falce ſaligna
Helleſpontiaci ſervet tutela Priapi.
Ipſe thymum pinosque ferens de montibus altis
Tecta ſerat late circum, cui talia curae:
Ipſe labore manum duro terat: ipſe feracis
Figat humo plantas, et amicos inriget imbris.

Atque equidem, extremo ni jam ſub fine laborum
Vela traham, et terris feſtinem advertere proram;
Forſitan et, pinguis hortos quae cura colendi
Ornaret, canerem, biferique roſaria Paeſti:
Quoque modo potis gauderent intuba rivis;
Et virides apio ripae, tortusque per herbam
Creſceret in ventrem cucumis: nec ſera comantem
Narciſſum, aut flexi tacuiſſem vimen acanthi,
Pallentisque ederas, et amantis litora myrtos.
Namque ſub Oebaliae memini me turribus altis,
Qua niger humectat flaventia culta Galaeſus,
Corycium vidiſſe ſenem: cui pauca relicti
Jugera ruris erant: nec fertilis illa juvencis,
Nec pecori opportuna ſeges, nec commoda Baccho.
Hic rarum tamen in dumis olus, albaque circum

Lilia, verbenasque premens, veſcumque papaver,
Regum aequabat opes animis; ſeraque revertens
Nocte domum dapibus menſas onerabat inemtis.
Primus vere roſam atque autumno carpere poma,
Et quum triſtis hiems etiamnum frigore ſaxa
Rumperet, et glacie curſus frenaret aquarum,
Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi,
Aeſtatem increpitans ſeram zephyrosque morantis.
Ergo apibus foetis idem atque examine multo
Primus abundare, et ſpumantia cogere preſſis
Mella favis: illi tiliae, atque uberrima pinus:
Quotque in flore novo pomis ſe fertilis arbos
Induerat, totidem autumno matura tenebat.
Ille etiam ſeras in verſum diſtulit ulmos,
Eduramque pirum, et ſpinos jam pruna ferentis,
Jamque miniſtrantem platanum potantibus umbras.
Verum haec ipſe equidem ſpatiis excluſus iniquis
Praetereo, atque aliis poſt me memoranda relinquo.
Nunc age, naturas apibus quas Juppiter ipſe
Addidit, expediam: pro qua mercede, canoros
Curetum ſonitus crepitantiaque aera ſecutae,
Dictaeo coeli Regem pavere ſub antro.
Solae communis gnatos, conſortia tecta

Urbis habent, magnisque agitant ſub legibus aevum:
Et patriam ſolae, et certos novere penatis:
Venturaeque hiemis memores aeſtate laborem
Experiuntur, et in medium quaeſita reponunt.
Namque aliae victu invigilant, et foedere pacto
Exercentur agris: pars intra ſepta domorum
Narciſſi lacrimam, et lentum de cortice gluten,
Prima favis ponunt fundamina. Deinde tenacis
Suſpendunt ceras: aliae, ſpem gentis, adultos
Educunt foetus: aliae puriſſima mella
Stipant: et liquido diſtendunt nectare cellas.
Sunt, quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti:
Inque vicem ſpeculantur aquas, et nubila coeli:
Aut onera adcipiunt venientum, aut agmine facto
Ignavum, fucos, pecus a praeſepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
Ac veluti, lentis Cyclopes fulmina maſſis
Quum properant, alii taurinis follibus auras
Adcipiunt redduntque, alii ſtridentia tinguunt
Aera lacu: gemit inpoſitis incudibus Aetna.
Illi inter ſeſe magna vi brachia tollunt
In numerum, verſantque tenaci forcipe ferrum.
Non aliter, ſi parva licet conponere magnis,

Dona ferens, pelago et flammis reſtantia Trojae.
Hunc ego ſopitum ſomno, ſuper alta Cythera,
Aut ſuper Idalium ſacrata ſede recondam:
Ne qua ſcire dolos, mediusve occurrere poſſit.
Tu faciem illius noctem non amplius unam
Falle dolo, et notos pueri puer indue vultus:
Ut, quum te gremio adcipiet laetiſſima Dido,
Regalis inter menſas laticemque Lyaeum,
Quum dabit amplexus atque oſcula dulcia figet,
Occultum inſpires ignem, fallasque veneno.
Paret Amor dictis carae genetricis, et alas
Exuit, et greſſu gaudens incedit Iuli.
At Venus Aſcanio placidam per membra quietem
Inrigat, et fotum gremio Dea tollit in altos
Idaliae lucos: ubi mollis amaracus illum
Floribus et dulci adſpirans complectitur umbra.
Jamque ibat dicto parens, et dona Cupido
Regia portabat Tyriis, duce laetus Achate.
Quum venit, aulaeis jam ſe regina ſuperbis
Aurea conpoſuit ſponda, mediamque locavit.
Jam pater Aeneas, et jam Trojana juventus
Conveniunt, ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro.
Dant famuli manibus lymphas, Cereremque caniſtris

Expediunt, tonſisque ferunt mantelia villis.
Quinquaginta intus famulae: quibus ordine longo
Cura penum ſtruere, et flammis adolere penates.
Centum aliae, totidemque pares aetate miniſtri,
Qui dapibus menſas onerent, et pocula ponant.
Nec non et Tyrii per limina laeta frequentes
Convenere, toris juſſi diſcumbere pictis.
Mirantur dona Aeneae; mirantur Iulum,
Flagrantesque Dei vultus, ſimulataque verba,
Pallamque, et pictum croceo velamen acantho.
Praecipue infelix, peſti devota futurae,
Expleri mentem nequit, ardeſcitque tuendo
Phoeniſſa, et puero pariter donisque movetur.
Ille, ubi conplexu Aeneae colloque pependit,
Et magnum falſi inplevit genitoris amorem;
Reginam petit. Haec oculis, haec pectore toto
Haeret: et interdum gremio fovet, inſcia Dido
Inſidat quantus miſerae Deus. At memor ille
Matris Acidaliae, paullatim abolere Sychaeum
Incipit, et vivo tentat praevertere amore
Jam pridem reſides animos deſuetaque corda.
Poſtquam prima quies epulis, menſaeque remotae;
Crateras magnos ſtatuunt, et vina coronant.

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque ſibi tenuis naſcentem arceſſere vitas.
Scilicet huc reddi deinde ac reſoluta referri
Omnia: nec morti eſſe locum, ſed viva volare
Sideris in numerum, atque alto ſuccedere coelo.
Si quando ſedem auguſtam, ſervataque mella
Theſauris relines, prius hauſtu ſparſus aquarum
Ora fove, fumosque manu praetende ſequacis.
Bis gravidos cogunt foetus, duo tempora meſſis,
Taygete ſimul os terris oſtendit honeſtum
Plias, et Oceani ſpretos pede repulit amnis:
Aut eadem ſidus fugiens ubi Piſcis aquoſi
Triſtior hibernas coelo deſcendit in undas.
Illis ira modum ſupra eſt, laeſaeque venenum
Morſibus inſpirant, et ſpicula caeca relinquunt
Adfixae venis, animasque in volnere ponunt.
Sin duram metues hiemem, parcesque futuro,
Contuſosque animos, et res miſerabere fractas;
At ſuffire thymo, cerasque recidere inanis
Quis dubitet? nam ſaepe favos ignotus adedit
Stellio, et lucifugis congeſta cubilia blattis:
Inmunisque ſedens aliena ad pabula fucus,
Aut aſper crabro inparibus ſe inmiſcuit armis;

Aut dirum tineae genus, aut inviſa Minervae
Laxos in foribus ſuſpendit aranea caſſes.
Quo magis exhauſtae fuerint, hoc acrius omnes
Incumbent generis lapſi ſarcire ruinas,
Complebuntque foros, et floribus horrea texent.
Si vero (quoniam caſus apibus quoque noſtros
Vita tulit) triſti languebunt corpora morbo,
Quod jam non dubiis poteris cognoſcere ſignis;
Continuo eſt aegris alius color: horrida voltum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, et triſtia funera ducunt:
Aut illae pedibus connexae ad limina pendent,
Aut intus clauſis cunctantur in aedibus omnes,
Ignavaeque fame et contracto frigore pigrae.
Tum ſonus auditur gravior, tractimque ſuſurrant:
Frigidus ut quondam ſilvis inmurmurat auſter:
Ut mare ſollicitum ſtridit refluentibus undis;
Aeſtuat ut clauſis rapidus fornacibus ignis.
Hic jam galbaneos ſuadebo incendere odores,
Mellaque arundineis inferre canalibus, ultro
Hortantem, et feſſas ad pabula nota vocantem.
Proderit et tunſum gallae admiſcere ſaporem,
Arentisque roſas, aut igni pinguia multo

Defruta, vel pſythia paſſos de vite racemos,
Cecropiumque thymum, et grave olentia centaurea.
Eſt etiam flos in pratis, cui nomen amello
Fecere agricolae, facilis quaerentibus herba:
Namque uno ingentem tollit de ceſpite ſilvam,
Aureus ipſe: ſed in foliis, quae plurima circum
Funduntur, violae ſublucet purpura nigrae.
Saepe Deûm nexis ornatae torquibus arae.
Aſper in ore ſapor. Tonſis in vallibus illum
Paſtores, et curva legunt prope flumina Mellae.
Hujus odorato radices incoque Baccho,
Pabulaque in foribus plenis adpone caniſtris.
Sed ſi quem proles ſubito defecerit omnis,
Nec, genus unde novae ſtirpis revocetur, habebit;
Tempus et Arcadii memoranda inventa magiſtri
Pandere, quoque modo caeſis jam ſaepe juvencis
Inſincerus apes tulerit cruor. Altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam qua Pellaei gens fortunata Canopi
Adcolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur ſua rura faſelis;
Quaque pharetratae vicinia Perſidis urguet,
Et viridem Aegyptum nigra fecundat arena,

Et diverſa ruens ſeptem diſcurrit in ora
Uſque coloratis amnis devexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio jacit arte ſalutem.
Exiguus primum, atque ipſos contractus ad uſus
Eligitur locus. Hunc anguſtique imbrice tecti,
Parietibusque premunt artis, et quatuor addunt,
Quatuor a ventis obliqua luce feneſtras.
Tum vitulus, bima curvans jam cornua fronte,
Quaeritur: huic geminae nares, et ſpiritus oris
Multa reluctanti obſuitur, plagisque peremto
Tunſa per integram ſolvuntur viſcera pellem.
Sic poſitum in clauſo linquunt, et ramea coſtis
Subjiciunt fragmenta, thymum, caſiasque recentis.
Hoc geritur, zephyris primum inpellentibus undas,
Ante novis rubeant quam prata coloribus, ante
Garrula quam tignis nidum ſuſpendat hirundo.
Interea teneris tepefactus in oſſibus humor
Aeſtuat, et viſenda modis animalia miris,
Trunca pedum primo: mox et ſtridentia pennis
Miſcentur, tenuemque magis magis aëra carpunt:
Donec, ut aeſtivis effuſus nubibus imber,
Erupere; aut ut, nervo pulſante ſagittae,
Prima leves ineunt ſi quando proelia Parthi.

Quis Deus hanc, Muſae, quis nobis extudit artem?
Unde nova ingreſſus hominum experientia cepit?
Paſtor Ariſtaeus fugiens Peneïa Tempe,
Amiſſis (ut fama) apibus morboque fameque,
Triſtis ad extremi ſacrum caput adſtitit amnis,
Multa querens, atque hac adfatus voce parentem:
Mater Cyrene, mater, quae gurgitis hujus
Ima tenes, quid me praeclara ſtirpe deorum,
(Si modo, quem perhibes, pater eſt Thymbraeus Apollo)
Inviſum fatis genuiſti? aut quo tibi noſtri
Pulſus amor? quid me coelum ſperare jubebas?
En etiam hunc ipſum vitae mortalis honorem,
Quem mihi vix frugum et pecudum cuſtodia ſollers
Omnia tentanti extuderat, te matre, relinquo.
Quin age, et ipſa manu felicis erue ſilvas;
Fer ſtabulis inimicum ignem, atque interfice meſſis:
Ure ſata, et validam in vitis molire bipennem;
Tanta meae ſi te ceperunt taedia laudis.
At mater ſonitum thalamo ſub fluminis alti
Senſit. Eam circum Mileſia vellera Nymphae
Carpebant, hyali ſaturo fucata colore:
Drymoque, Xanthoque, Ligeaque, Phyllidoceque,
Caeſariem effuſae nitidam per candida colla:

Neſaee, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque,
Cydippeque, et flava Lycorias; altera virgo,
Altera tum primos Lucinae experta labores;
Clioque et Beroë ſoror, Oceanitides ambae,
Ambae auro, pictis incinctae pellibus ambae;
Atque Ephyre, atque Opis, et Aſia Deïopea;
Et tandem poſitis velox Arethuſa ſagittis.
Inter quas curam Clymene narrabat inanem
Volcani, Martisque dolos, et dulcia furta;
Atque Chao denſos divûm numerabat amores.
Carmine quo captae, dum fuſis mollia penſa
Devolvunt, iterum maternas inpulit auris
Luctus Ariſtaei, vitreisque ſedilibus omnes
Obſtupuere: ſed ante alias Arethuſa ſorores
Proſpiciens, ſumma flavum caput extulit unda.
Et procul: O gemitu non fruſtra exterrita tanto,
Cyrene ſoror; ipſe tibi tua maxima cura
Triſtis Ariſtaeus Penei genitoris ad undam
Stat lacrimans, et te crudelem nomine dicit.
Huic percuſſa nova mentem formidine mater,
Duc age, duc ad nos; fas illi limina divom
Tangere, ait: ſimul alta jubet diſcedere late
Flumina, qua juvenis greſſus inferret. At illum

Curvata in montis faciem circumſtetit unda,
Adcepitque ſinu vaſto, miſitque ſub amnem.
Jamque domum mirans genetricis, et humida regna,
Speluncisque lacus clauſos, lucosque ſonantis,
Ibat, et ingenti motu ſtupefactus aquarum,
Omnia ſub magna labentia flumina terra
Spectabat diverſa locis, Phaſimque, Lycumque,
Et caput, unde altus primum ſe erumpit Enipeus,
Unde pater Tiberinus, et unde Aniena fluenta,
Saxoſumque ſonans Hypanis, Myſusque Caïcus,
Et gemina auratus taurino cornua voltu
Eridanus: quo non alius per pinguia culta
In mare purpureum violentior effluit amnis.
Poſtquam eſt in thalami pendentia pumice tecta
Perventum, et gnati fletus cognovit inanes
Cyrene; manibus liquidos dant ordine fontis
Germanae, tonſisque ferunt mantelia villis.
Pars epulis onerant menſas, et plena reponunt
Pocula. Panchaeis adoleſcunt ignibus arae.
Et mater, Cape Maeonii carcheſia Bacchi:
Oceano libemus, ait. Simul ipſa precatur
Oceanumque patrem rerum, Nymphasque ſorores,
Centum quae ſilvas, centum quae flumina ſervant.

Ter liquido ardentem perfudit nectare Veſtam:
Ter flamma ad ſummum tecti ſubjecta reluxit.
Omine quo firmans animum, ſic incipit ipſa:
Eſt in Carpathio Neptuni gurgite vates
Caeruleus Proteus, magnum qui piſcibus aequor
Et juncto bipedum curru metitur equorum.
Hic nunc Emathiae portus patriamque reviſit
Pallenen. Hunc et Nymphae veneramur, et ipſe
Grandaevus Nereus. Novit namque omnia vates,
Quae ſint, quae fuerint, quae mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno viſum eſt: inmania cujus
Armenta, et turpis paſcit ſub gurgite phocas.
Hic tibi, nate, prius vinclis capiundus, ut omnem
Expediat morbi cauſſam, eventusque ſecundet.
Nam ſine vi non ulla dabit praecepta, neque illum
Orando flectes: vim duram et vincula capto
Tende. Doli circum haec demum frangentur inanes.
Ipſa ego te, medios quum ſol adcenderit aeſtus,
Quum ſitiunt herbae, et pecori jam gratior umbra eſt,
In ſecreta ſenis ducam, quo feſſus ab undis
Se recipit; facile ut ſomno adgrediare jacentem.
Verum ubi conreptum manibus vinclisque tenebis;
Tum variae eludent ſpecies atque ora ferarum.

Fiet enim ſubito ſus horridus, atraque tigris,
Squamoſusque draco, et fulva cervice leaena:
Aut acrem flammae ſonitum dabit, atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapſus abibit.
Sed quanto ille magis formas ſe vertet in omnis,
Tanto, gnate, magis contende tenacia vincla:
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris, incepto tegeret quum lumina ſomno.
Haec ait, et liquidum ambroſiae diffundit odorem:
Quo totum nati corpus perduxit. At illi
Dulcis conpoſitis ſpiravit crinibus aura,
Atque habilis membris venit vigor. Eſt ſpecus ingens
Exeſi latere in montis, quo plurima vento
Cogitur, inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos;
Deprenſis olim ſtatio tutiſſima nautis.
Intus ſe vaſti Proteus tegit objice ſaxi.
Hic juvenem in latebris averſum a lumine Nympha
Conlocat: ipſa procul nebulis obſcura reſiſtit.
Jam rapidus torrens ſitientis Sirius Indos,
Ardebat; coelo et medium ſol igneus orbem
Hauſerat. Arebant herbae, et cava flumina ſiccis
Faucibus ad limum radii tepefacta coquebant:
Quum Proteus conſueta petens e fluctibus antra

Ibat. Eum vaſti circum gens humida ponti
Exſultans rorem late diſperſit amarum.
Sternunt ſe ſomno diverſae in litore phocae.
Ipſe, velut ſtabuli cuſtos in montibus olim,
Veſper ubi e paſtu vitulos ad tecta reducit,
Auditisque lupos acuunt balatibus agni,
Conſidit ſcopulo medius, numerumque recenſet:
Cujus Ariſtaeo quoniam eſt oblata facultas,
Vix defeſſa ſenem paſſus conponere membra,
Cum clamore ruit magno, manicisque jacentem
Occupat. Ille ſuae contra non inmemor artis,
Omnia transformat ſeſe in miracula rerum,
Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquentem.
Verum, ubi nulla fugam reperit pellacia, victus
In ſeſe redit, atque hominis tandem ore locutus:
Nam quis te, juvenum confidentiſſime, noſtras
Juſſit adire domus? quidve hinc petis? inquit. At ille:
Scis, Proteu, ſcis ipſe: neque eſt te fallere cuiquam.
Sed tu deſine velle. Deûm praecepta ſecuti
Venimus hinc lapſis quaeſitum oracula rebus.
Tantum effatus. Ad haec vates vi denique multa
Ardentis oculos intorſit lumine glauco,
Et graviter frendens, ſic fatis ora reſolvit:

Non te nullius exercent numinis irae.
Magna luis commiſſa: tibi has miſerabilis Orpheus
Haud quaquam ob meritum poenas, ni fata reſiſtant,
Suſcitat; et rapta graviter pro conjuge ſaevit.
Illa quidem, dum te fugeret per flumina praeceps,
Inmanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas alta non vidit in herba.
At chorus aequalis Dryadum clamore ſupremos
Inplerunt montis. Flerunt Rhodopeiae arces,
Altaque Pangaea, et Rheſi Mavortia tellus,
Atque Getae, atque Hebrus, et Actias Orithyia.
Ipſe cava ſolans aegrum teſtudine amorem,
Te, dulcis conjux, te ſolo in litore ſecum,
Te veniente die, te decedente canebat.
Taenarias etiam fauces, alta oſtia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingreſſus, Manisque adiit, Regemque tremendum,
Neſciaque humanis precibus manſueſcere corda.
At cantu conmotae Erebi de ſedibus imis
Umbrae ibant tenues, ſimulacraque luce carentum:
Quam multa in foliis avium ſe millia condunt,
Veſper ubi, aut hibernus agit de montibus imber:
Matres, atque viri, defunctaque corpora vita

Magnanimûm heroum, pueri, innuptaeque puellae,
Inpoſitique rogis juvenes ante ora parentum;
Quos circum limus niger, et deformis arundo
Cocyti, tardaque palus inamabilis unda
Adligat, et novies Styx interfuſa coërcet.
Quin ipſae ſtupuere domus, atque intima Lethi
Tartara, caeruleosque inplexae crinibus anguis
Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora;
Atque Ixionii vento rota conſtitit orbis.
Jamque pedem referens caſus evaſerat omnis,
Redditaque Eurydice ſuperas veniebat ad auras,
Pone ſequens; namque hanc dederat Proſerpina legem:
Quum ſubita incautum dementia cepit amantem,
Ignoſcenda quidem, ſcirent ſi ignoſcere Manes.
Reſtitit, Eurydicenque ſuam jam luce ſub ipſa
Inmemor, heu, victusque animi reſpexit. Ibi omnis
Effuſus labor, atque inmitis rupta tyranni
Foedera, terque fragor ſtagnis auditus Avernis.
Illa, Quis et me, inquit, miſeram, et te perdidit, Orpheu?
Quis tantus furor? en iterum crudelia retro
Fata vocant, conditque natantia lumina ſomnus.
Jamque vale. Feror ingenti circumdata nocte,
Invalidasque tibi tendens, heu non tua, palmas!

Dixit. Et ex oculis ſubito, ceu fumus in auras
Conmixtus tenuis, fugit diverſa: neque illum,
Prenſantem nequicquam umbras, et multa volentem
Dicere, praeterea vidit: nec portitor Orci
Amplius objectam paſſus tranſire paludem.
Quid faceret? quo ſe rapta bis conjuge ferret?
Quo fletu Manis, qua Numina voce moveret?
Illa quidem Stygia nabat jam frigida cumba.
Septem illum totos perhibent ex ordine menſis
Rupe ſub aëria deſerti ad Strymonis undam
Fleviſſe, et gelidis haec evolviſſe ſub antris,
Mulcentem tigris, et agentem carmine quercus.
Qualis populea moerens philomela ſub umbra
Amiſſos quaeritur foetus; quos durus arator
Obſervans nido inplumis detraxit: at illa
Flet noctem, ramoque ſedens miſerabile carmen
Integrat, et moeſtis late loca queſtibus inplet.
Nulla Venus, non ulli animum flexere hymenaei.
Solus Hyperboreas glacies, Tanaïmque nivalem,
Arvaque Rhipaeis numquam viduata pruinis
Luſtrabat, raptam Eurydicen, atque irrita Ditis
Dona, querens. Spretae Ciconum quo munere matres,
Inter ſacra Deûm, nocturnique orgia Bacchi,

Diſcerptum latos juvenem ſparſere per agros.
Tum quoque marmorea caput a cervice revolſum,
Gurgite quum medio portans Oeagrius Hebrus
Volveret, Eurydicen vox ipſa et frigida lingua,
Ah miſeram Eurydicen! anima fugiente vocabat:
Eurydicen toto referebant flumine ripae.
Haec Proteus: et ſe jactu dedit aequor in altum.
Quaque dedit, ſpumantem undam ſub vertice torſit.
At non Cyrene: namque ultro adfata timentem:
Nate, licet triſtis animo deponere curas.
Haec omnis morbi cauſſa: hinc miſerabile Nymphae,
Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
Exitium miſere apibus. Tu munera ſupplex
Tende petens pacem, et faciles venerare Napaeas.
Namque dabunt veniam votis, irasque remittent.
Sed, modus orandi qui ſit, prius ordine dicam.
Quatuor eximios praeſtanti corpore tauros,
Qui tibi nunc viridis depaſcunt ſumma Lycei,
Delige, et intacta totidem cervice juvencas.
Quatuor his aras alta ad delubra dearum
Conſtitue, et ſacrum jugulis demitte cruorem:
Corporaque ipſa boum frondoſo deſere luco.
Poſt, ubi nona ſuos Aurora oſtenderit ortus,

Inferias Orphei Lethaea papavera mittes,
Placatam Eurydicen vitula venerabere caeſa,
Et nigram mactabis ovem, lucumque reviſes.
Haud mora: continuo matris praecepta faceſſit:
Ad delubra venit; monſtratas excitat aras;
Quatuor eximios praeſtanti corpore tauros
Ducit, et intacta totidem cervice juvencas.
Poſt, ubi nona ſuos Aurora induxerat ortus,
Inferias Orphei mittit, lucumque reviſit.
Hìc vero ſubitum ac dictu mirabile monſtrum
Adſpiciunt, liquefacta boum per viſcera toto
Stridere apes utero, et ruptis effervere coſtis;
Inmenſasque trahi nubes: jamque arbore ſumma
Confluere, et lentis uvam demittere ramis.

Haec ſuper arvorum cultu pecorumque canebam,
Et ſuper arboribus: Caeſar dum magnus ad altum
Fulminat Euphraten bello, victorque volentis
Per populos dat jura, viamque adfectat Olympo.
Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, ſtudiis florentem ignobilis otî:
Carmina qui luſi paſtorum, audaxque juventa,
Tityre, te patulae cecini ſub tegmine fagi.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
AENEIDOS
LIBER PRIMUS.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, et egreſſus ſilvis, vicina coëgi,
Ut quamvis avido parerent arva colono,
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis

ARMA, virumque cano, Trojae qui primus ab oris
Italiam, fato profugus, Lavinia venit
Litora. Multum ille et terris jactatus et alto
Vi ſuperûm, ſaevae memorem Junonis ob iram:
Multa quoque et bello paſſus, dum conderet urbem,
Inferretque deos Latio. Genus unde Latinum,
Albanique patres, atque altae moenia Romae.
Muſa, mihi cauſſas memora, quo numine laeſo,
Quidve dolens Regina Deûm, tot volvere caſus
Inſignem pietate virum, tot adire labores
Inpulerit. Tantaene animis coeleſtibus irae!

Urbs antiqua fuit (Tyrii tenuere coloni)
Carthago, Italiam contra Tiberinaque longe
Oſtia, dives opum, ſtudiisque aſperrima belli:
Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Poſthabita coluiſſe Samo. Hîc illius arma,
Hîc currus fuit: hoc regnum dea gentibus eſſe,
Si qua fata ſinant, jam tum tenditque fovetque.
Progeniem ſed enim Trojano a ſanguine duci
Audierat, Tyrias olim quae verteret arces.
Hinc populum, late regem, belloque ſuperbum,
Venturum excidio Libyae: ſic volvere Parcas.
Id metuens, veterisque memor Saturnia belli,
Prima quod ad Trojam pro caris geſſerat Argis.
Nec dum etiam cauſſae irarum ſaevique dolores
Exciderant animo. Manet alta mente repoſtum
Judicium Paridis, ſpretaeque injuria formae;
Et genus inviſum, et rapti Ganymedis honores.
His adcenſa ſuper, jactatos aequore toto
Troas, reliquias Danaûm atque inmitis Achilli,
Arcebat longe Latio: multosque per annos
Errabant acti fatis maria omnia circum.
Tantae molis erat Romanam condere gentem.

Vix e conſpectu Siculae telluris in altum

Vela dabant laeti, et ſpumas ſalis aere ruebant;
Quum Juno, aeternum ſervans ſub pectore volnus,
Haec ſecum: Mene incepto deſiſtere victam,
Nec poſſe Italiâ Teucrorum avertere regem?
Quippe vetor fatis. Pallasne exurere claſſem
Argivûm, atque ipſos potuit ſubmergere ponto,
Unius ob noxam et furias Ajacis Oïlei?
Ipſa, Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem,
Disjecitque rates, evertitque aequora ventis:
Illum exſpirantem transfixo pectore flammas
Turbine conripuit, ſcopuloque infixit acuto.
Aſt ego, quae divom incedo regina, Jovisque
Et ſoror et conjux, una cum gente tot annos
Bella gero. Et quiſquam numen Junonis adoret
Praeterea, aut ſupplex aris inponat honorem?
Talia flammato ſecum Dea corde volutans,
Nimborum in patriam, loca foeta furentibus auſtris,
Aeoliam venit. Hîc vaſto rex Aeolus antro
Luctantis ventos tempeſtatesque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis et carcere frenat.
Illi indignantes magno cum murmure montis
Circum clauſtra fremunt. Celſa ſedet Aeolus arce
Sceptra tenens, mollitque animos, et temperat iras.

Ni faciat, maria ac terras coelumque profundum
Quippe ferant rapidi ſecum, verrantque per auras.
Sed pater omnipotens ſpeluncis abdidit atris,
Hoc metuens: molemque et montis inſuper altos
Inpoſuit, regemque dedit, qui foedere certo
Et premere, et laxas ſciret dare juſſus habenas.
Ad quem tum Juno ſupplex his vocibus uſa eſt:
Aeole, (namque tibi divom pater atque hominum rex
Et mulcere dedit fluctus et tollere vento)
Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor,
Ilium in Italiam portans, victosque Penates:
Incute vim ventis, ſubmerſasque obrue puppes:
Aut age diverſos: et disjice corpora ponto.
Sunt mihi bis ſeptem praeſtanti corpore Nymphae,
Quarum, quae forma pulcherrima, Deïopeam
Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo:
Omnis ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, et pulchra faciat te prole parentem.
Aeolus haec contra: Tuus, o regina, quid optes
Explorare labor: mihi juſſa capeſſere fas eſt.
Tu mihi, quodcumque hoc regni, tu ſceptra Jovemque
Concilias: tu das epulis adcumbere divom,
Nimborumque facis tempeſtatumque potentem.

Haec ubi dicta, cavum converſa cuſpide montem
Inpulit in latus: ac venti, velut agmine facto,
Qua data porta, ruunt, et terras turbine perflant.
Incubuere mari, totumque a ſedibus imis
Una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus, et vaſtos volvunt ad litora fluctus.
Inſequitur clamorque virûm ſtridorque rudentum.
Eripiunt ſubito nubes coelumque diemque
Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, et crebris micat ignibus aether:
Praeſentemque viris intentant omnia mortem.
Extemplo Aeneae ſolvuntur frigore membra.
Ingemit, et, duplicis tendens ad ſidera palmas,
Talia voce refert: O terque quaterque beati!
Quîs ante ora patrum Trojae ſub moenibus altis
Contigit oppetere! o Danaûm fortiſſime gentis
Tydide, mene Iliacis occumbere campis
Non potuiſſe, tuaque animam hanc effundere dextra?
Saevus ubi Aeacidae telo jacet Hector, ubi ingens
Sarpedon: ubi tot Simoïs conrepta ſub undis
Scuta virûm galeasque et fortia corpora volvit.
Talia jactanti ſtridens aquilone procella
Velum adverſa ferit, fluctusque ad ſidera tollit.

Franguntur remi: tum prora avertit, et undis
Dat latus. Inſequitur cumulo praeruptus aquae mons.
Hi ſummo in fluctu pendent: his unda dehiſcens
Terram inter fluctus aperit. Furit aeſtus arenis.
Tris notus abreptas in ſaxa latentia torquet:
Saxa vocant Itali, mediis quae in fluctibus, aras.
Dorſum inmane mari ſummo. Tris Eurus ab alto
In brevia et Syrtis urguet, miſerabile viſu,
Inliditque vadis, atque aggere cingit arenae.
Unam, quae Lycios fidumque vehebat Oronten,
Ipſius ante oculos ingens a vertice pontus
In puppim ferit. Excutitur, pronusque magiſter
Volvitur in caput. Aſt illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum, et rapidus vorat aequore vortex.
Adparent rari nantes in gurgite vaſto;
Arma virûm, tabulaeque, et Troïa gaza per undas.
Jam validam Ilionei navem, jam fortis Achatae,
Et qua vectus Abas, et qua grandaevus Aletes,
Vicit hiems. Laxis laterum conpagibus omnes
Adcipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiſcunt.
Interea magno miſceri murmure pontum,
Emiſſamque hiemem ſenſit Neptunus, et imis
Stagna refuſa vadis: graviter commotus, et alto

Proſpiciens, ſumma placidum caput extulit unda.
Disjectam Aeneae toto videt aequore claſſem:
Fluctibus oppreſſos Troas, coelique ruina.
Nec latuere doli fratrem Junonis et irae.
Eurum ad ſe Zephyrumque vocat. Dehinc talia fatur:
Tantane vos generis tenuit fiducia veſtri?
Jam coelum terramque meo ſine numine, venti,
Miſcere, et tantas audetis tollere moles?
Quos ego. Sed motos praeſtat conponere fluctus.
Poſt mihi non ſimili poena commiſſa luetis.
Maturate fugam, regique haec dicite veſtro:
Non illi imperium pelagi ſaevumque tridentem,
Sed mihi ſorte datum. Tenet ille inmania ſaxa,
Veſtras, Eure, domos. Illa ſe jactet in aula
Aeolus, et clauſo ventorum carcere regnet.
Sic ait, et dicto citius tumida aequora placat:
Conlectasque fugat nubes, ſolemque reducit.
Cymothoë, ſimul et Triton adnixus, acuto
Detrudunt navis ſcopulo. Levat ipſe tridenti:
Et vaſtas aperit Syrtis, et temperat aequor:
Atque rotis ſummas levibus perlabitur undas.
Ac, veluti magno in populo quum ſaepe coorta eſt
Seditio, ſaevitque animis ignobile volgus;

Jamque faces et ſaxa volant; furor arma miniſtrat:
Tum, pietate gravem ac meritis ſi forte virum quem
Conſpexere, ſilent; adrectisque auribus adſtant:
Iſte regit dictis animos, et pectora mulcet.
Sic cunctus pelagi cecidit fragor, aequora poſtquam
Proſpiciens genitor, coeloque invectus aperto
Flectit equos, curruque volans dat lora ſecundo.

Defeſſi Aeneadae, quae proxima, litora curſu
Contendunt petere, et Libyae vertuntur ad oras.
Eſt in ſeceſſu longo locus. Inſula portum
Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.
Hinc atque hinc vaſtae rupes, geminique minantur
In coelum ſcopuli: quorum ſub vertice late
Aequora tuta ſilent. Tum ſilvis ſcaena coruſcis
Deſuper, horrentique atrum nemus inminet umbra.
Fronte ſub adverſa ſcopulis pendentibus antrum:
Intus aquae dulces, vivoque ſedilia ſaxo;
Nympharum domus. Hîc feſſas non vincula navis
Ulla tenent: unco non adligat anchora morſu.
Huc ſeptem Aeneas conlectis navibus omni
Ex numero ſubit: ac magno telluris amore
Egreſſi optata potiuntur Troës arena,

Et ſale tabentis artus in litore ponunt.
Ac primum ſilici ſcintillam excudit Achates,
Suſcepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.
Tum Cererem corruptam undis, Cerealiaque arma
Expediunt feſſi rerum; frugesque receptas
Et torrere parant flammis, et frangere ſaxo.
Aeneas ſcopulum interea conſcendit, et omnem
Proſpectum late pelago petit; Anthea ſi quem
Jactatum vento videat, Phrygiasque biremis,
Aut Capyn, aut celſis in puppibus arma Caïci.
Navem in conſpectu nullam. Tris litore cervos
Proſpicit errantis: hos tota armenta ſequuntur
A tergo, et longum per vallis paſcitur agmen.
Conſtitit hîc, arcumque manu celerisque ſagittas
Conripuit; fidus quae tela gerebat Achates;
Ductoresque ipſos primum, capita alta ferentis
Cornibus arboreis, ſternit; tum volgus: et omnem
Miſcet agens telis nemora inter frondea turbam.
Nec prius abſiſtit, quam ſeptem ingentia victor
Corpora fundat humi, et numerum cum navibus aequet.
Hinc portum petit, et ſocios partitur in omnis.
Vina, bonus quae deinde cadis onerarat Aceſtes

Litore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros,
Dividit, et dictis maerentia pectora mulcet:
O ſocii, (neque enim ignari ſumus ante malorum)
O paſſi graviora; dabit deus his quoque finem.
Vos et Scyllaeam rabiem penitusque ſonantis
Adceſtis ſcopulos: vos et Cyclopia ſaxa
Experti. Revocate animos, maeſtumque timorem
Mittite. Forſan et haec olim meminiſſe juvabit.
Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum,
Tendimus in Latium: ſedes ubi fata quietas
Oſtendunt. Illic fas regna reſurgere Trojae.
Durate, et voſmet rebus ſervate ſecundis.
Talia voce refert: curisque ingentibus aeger
Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.
Illi ſe praedae adcingunt, dapibusque futuris:
Tergora deripiunt coſtis, et viſcera nudant.
Pars in fruſta ſecant, veribusque trementia figunt:
Litore aëna locant alii, flammasque miniſtrant.
Tum victu revocant vires: fuſique per herbam
Inplentur veteris Bacchi, pinguisque ferinae.
Poſtquam exemta fames epulis, menſaeque remotae,
Amiſſos longo ſocios ſermone requirunt;
Spemque metumque inter dubii: ſeu vivere credant,

Sive extrema pati, nec jam exaudire vocatos.
Praecipue pius Aeneas, nunc acris Oronti,
Nunc Amyci casum gemit, et crudelia secum
Fata Lyci, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
Et jam finis erat: quum Juppiter aethere summo
Despiciens mare velivolum terrasque jacentis,
Litoraque, et latos populos, sic vertice coeli
Constitit, et Libyae defixit lumina regnis.
Atque illum talis jactantem pectore curas
Tristior, et lacrimis oculos suffusa nitentis,
Adloquitur Venus: O qui res hominumque deûmque
Aeternis regis imperiis, et fulmine terres,
Quid meus Aeneas in te conmittere tantum,
Quid Troës potuere? quibus, tot funera passis,
Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis?
Certe hinc Romanos olim, volventibus annis,
Hinc fore ductores, revocato a sanguine Teucri,
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
Pollicitus. Quae te, Genitor, sententia vertit?
Hoc equidem occasum Trojae tristisque ruinas
Solabar, fatis contraria fata rependens.
Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos
Insequitur. Quem das finem, Rex magne, laborum?

Antenor potuit, mediis elapſus Achivis,
Illyricos penetrare ſinus, atque intima tutus
Regna Liburnorum, et fontem ſuperare Timavi:
Unde per ora novem vaſto cum murmure montis
It mare proruptum, et pelago premit arva ſonanti.
Hîc tamen ille urbem Patavî, ſedesque locavit
Teucrorum, et genti nomen dedit, armaque fixit
Troïa. Nunc placida conpoſtus pace quieſcit.
Nos, tua progenies, coeli quibus adnuis arcem,
Navibus (infandum) amiſſis, unius ob iram
Prodimur, atque Italis longe disjungimur oris.
Hic pietatis honos? ſic nos in ſceptra reponis?
Olli ſubridens hominum ſator atque deorum,
Vultu, quo coelum tempeſtatesque ſerenat,
Oſcula libavit natae. Dehinc talia fatur.
Parce metu, Cytherea. Manent inmota tuorum
Fata tibi. Cernes urbem et promiſſa Lavini
Moenia, ſublimemque feres ad ſidera coeli
Magnanimum Aenean: neque me ſententia vertit.
Hic (tibi fabor enim, quando haec te cura remordet,
Longius et volvens fatorum arcana movebo)
Bellum ingens geret Italiâ, populosque ferocis
Contundet; moresque viris et moenia ponet:

Tertia dum Latio regnantem viderit aeſtas,
Ternaque tranſierint Rutulis hiberna ſubactis.
At puer Aſcanius, cui nunc cognomen Iülo
Additur (Ilus erat, dum res ſtetit Ilia regno)
Triginta magnos volvendis menſibus orbis
Imperio explebit, regnumque ab ſede Lavini
Transferet, et longam multa vi muniet Albam.
Hic jam ter centum totos regnabitur annos
Gente ſub Hectorea; donec regina ſacerdos
Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.
Inde lupae fulvo nutricis tegmine laetus
Romulus excipiet gentem, et Mavortia condet
Moenia, Romanosque ſuo de nomine dicet.
His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
Imperium ſine fine dedi. Quin aſpera Juno,
Quae mare nunc terrasque metu coelumque fatigat,
Conſilia in melius referet, mecumque fovebit
Romanos rerum dominos, gentemque togatam.
Sic placitum. Veniet luſtris labentibus aetas,
Quum domus Aſſaraci Phthiam clarasque Mycenas
Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.
Naſcetur pulchra Trojanus origine Caeſar,
(Imperium Oceano, famam qui terminet aſtris;)

Julius, a magno demiſſum nomen Iülo.
Hunc tu olim coelo, ſpoliis Orientis onuſtum,
Adcipies ſecura. Vocabitur hic quoque votis.
Aſpera tum poſitis miteſcent ſecula bellis.
Cana Fides, et Veſta, Remo cum fratre Quirinus
Jura dabunt: dirae ferro et compagibus artis
Claudentur belli portae. Furor inpius intus
Saeva ſedens ſuper arma, et centum vinctus aënis
Poſt tergum nodis, fremet horridus ore cruento.
Haec ait: et Maja genitum demittit ab alto;
Ut terrae, utque novae pateant Carthaginis arces
Hoſpitio Teucris: ne fati neſcia Dido
Finibus arceret. Volat ille per aëra magnum
Remigio alarum: ac Libyae citus adſtitit oris.
Et jam juſſa facit: ponuntque ferocia Poeni
Corda, volente deo. In primis regina quietum
Adcipit in Teucros animum, mentemque benignam.

At pius Aeneas, per noctem plurima volvens,
Ut primum lux alma data eſt, exire; locosque
Explorare novos, quas vento adceſſerit oras:
Qui teneant (nam inculta videt) hominesne, feraene,
Quaerere conſtituit, ſociisque exacta referre.
Claſſem in convexo nemorum, ſub rupe cavata,

Arboribus clauſam circum atque horrentibus umbris
Occulit. Ipſe uno graditur comitatus Achate;
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.
Cui mater media ſeſe tulit obvia ſilva,
Virginis os habitumque gerens, et virginis arma
Spartanae: vel qualis equos Thrëiſſa fatigat
Harpalyce, volucremque fuga praevertitur Hebrum.
Namque humeris de more habilem ſuſpenderat arcum
Venatrix, dederatque comam diffundere ventis;
Nuda genu, nodoque ſinus conlecta fluentis.
Ac prior, Heus, inquit, juvenes, monſtrate mearum
Vidiſtis ſi quam hic errantem forte ſororum,
Succinctam pharetra et maculoſae tegmine lyncis,
Aut ſpumantis apri curſum clamore prementem.
Sic Venus; et Veneris contra ſic filius orſus:
Nulla tuarum audita mihi neque viſa ſororum,
O (quam te memorem?) virgo. Namque haud tibi voltus
Mortalis, nec vox hominem ſonat. O, dea certe;
An Phoebi ſoror, an Nympharum ſanguinis una?
Sis felix, noſtrumque leves quaecumque laborem:
Et quo ſub coelo tandem, quibus orbis in oris
Jactemur, doceas. Ignari hominumque locorumque
Erramus, vento huc et vaſtis fluctibus acti.

Multa tibi ante aras noſtra cadet hoſtia dextra.
Tum Venus: Haud equidem tali me dignor honore:
Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram,
Purpureoque alte ſuras vincire cothurno.
Punica regna vides, Tyrios, et Agenoris urbem:
Sed fines Libyci, genus intractabile bello.
Imperium Dido Tyria regit urbe profecta,
Germanum fugiens. Longa eſt injuria, longae
Ambages. Sed ſumma ſequar faſtigia rerum.
Huic conjux Sychaeus erat, ditiſſimus agri
Phoenicum, et magno miſerae dilectus amore:
Cui pater intactam dederat, primisque jugarat
Ominibus. Sed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion, ſcelere ante alios inmanior omnis.
Quos inter medius venit Furor. Ille Sychaeum
Inpius ante aras, atque auri caecus amore,
Clam ferro incautum ſuperat, ſecurus amorum
Germanae: factumque diu celavit, et aegram,
Multa malus, ſimulans, vana ſpe luſit amantem.
Ipſa ſed in ſomnis inhumati venit imago
Conjugis; ora modis adtollens pallida miris,
Crudelis aras, trajectaque pectora ferro
Nudavit; caecumque domus ſcelus omne retexit.

Tum celerare fugam patriaque excedere ſuadet,
Auxiliumque viae veteres tellure recludit
Theſauros, ignotum argenti pondus et auri.
His conmota fugam Dido ſociosque parabat.
Conveniunt, quibus aut odium crudèle tyranni,
Aut metus acer erat: navis, quae forte paratae,
Conripiunt, onerantque auro. Portantur avari
Pygmalionis opes pelago. Dux femina facti.
Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
Moenia, ſurgentemque novae Carthaginis arcem:
Mercatique ſolum, facti de nomine Byrſam,
Taurino quantum poſſent circumdare tergo.
Sed vos qui tandem, quibus aut veniſtis ab oris,
Quove tenetis iter? Quaerenti talibus ille
Suſpirans, imoque trahens a pectore vocem:
O dea, ſi prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annalis noſtrorum audire laborum;
Ante diem clauſo conponet veſper Olympo.
Nos Troja antiqua, ſi veſtras forte per auris
Trojae nomen iit, diverſa per aequora vectos
Forte ſua Libycis tempeſtas adpulit oris.
Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoſte Penates
Claſſe veho mecum, fama ſuper aethera notus.

Italiam quaero patriam, genus ab Jove ſummo.
Bis denis Phrygium conſcendi navibus aequor;
Matre dea monſtrante viam, data fata ſecutus,
Vix ſeptem convolſae undis euroque ſuperſunt.
Ipſe ignotus, egens, Libyae deſerta peragro,
Europa atque Aſia pulſus. Nec plura querentem
Paſſa Venus medio ſic interfata dolore eſt.
Quiſquis es, haud, credo, inviſus coeleſtibus auras
Vitales carpis, Tyriam qui adveneris urbem.
Perge modo, atque hinc te reginae ad limina perfer.
Namque tibi reduces ſocios claſſemque relatam
Nuntio, et in tutum verſis aquilonibus actam:
Ni fruſtra augurium vani docuere parentes.
Adſpice bis ſenos laetantis agmine Cycnos,
Aetheria quos lapſa plaga Jovis ales aperto
Turbabat coelo: nunc terras ordine longo
Aut capere, aut captas jam deſpectare videntur.
Ut reduces illi ludunt ſtridentibus alis,
Et coetu cinxere polum, cantusque dedere;
Haud aliter puppesque tuae pubesque tuorum
Aut portum tenet, aut pleno ſubit oſtia velo.
Perge modo, et qua te ducit via, dirige greſſum.
Dixit, et avertens roſea cervice refulſit,

Ambroſiaeque comae divinum vertice odorem
Spiravere: pedes veſtis defluxit ad imos,
Et vera inceſſu patuit dea. Ille, ubi matrem
Adgnovit, tali fugientem eſt voce ſecutus:
Quid natum toties, crudelis tu quoque, falſis
Ludis imaginibus? cur dextrae jungere dextram
Non datur, ac veras audire et reddere voces?
Talibus incuſat, greſſumque ad moenia tendit.
At Venus obſcuro gradientis aëre ſaepſit;
Et multo nebulae circum dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos, neu quis contingere poſſet,
Molirive moram, aut veniendi poſcere cauſſas.
Ipſa Paphum ſublimis abit, ſedesque reviſit
Laeta ſuas: ubi templum illi, centumque Sabaeo
Ture calent arae, ſertisque recentibus halant.

Conripuere viam interea, qua ſemita monſtrat.
Jamque adſcendebant collem, qui plurimus urbi
Inminet, adverſasque adſpectat deſuper arces.
Miratur molem Aeneas, magalia quondam:
Miratur portas, ſtrepitumque, et ſtrata viarum.
Inſtant ardentes Tyrii: pars ducere muros,
Molirique arcem, et manibus ſubvolvere ſaxa:
Pars optare locum tecto, et concludere ſulco.

Jura, magiſtratusque legunt, ſanctumque ſenatum.
Hîc portus alii effodiunt: hîc alta theatri
Fundamenta locant alii; inmanisque columnas
Rupibus excidunt, ſcaenis decora alta futuris.
Qualis apes aeſtate nova per florea rura
Exercet ſub ſole labor; quum gentis adultos
Educunt foetus, aut quum liquentia mella
Stipant, et dulci diſtendunt nectare cellas:
Aut onera adcipiunt venientum, aut agmine facto
Ignavum fucos pecus a praeſepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
O fortunati, quorum jam moenia ſurgunt!
Aeneas ait, et faſtigia ſuſpicit urbis.
Infert ſe ſaeptus nebula (mirabile dictu)
Per medios, miſcetque viris; neque cernitur ulli.

Lucus in urbe fuit media, laetiſſimus umbrae,
Quo primum jactati undis et turbine Poeni
Effodere loco ſignum, quod regia Juno
Monſtrarat, caput acris equi. Sic nam fore bello
Egregiam, et facilem victu per ſecula gentem.
Hîc templum Junoni ingens Sidonia Dido
Condebat, donis opulentum et numine divae:
Aerea cui gradibus ſurgebant limina, nexaeque

Aere trabes: foribus cardo ſtridebat aënis.
Hoc primum in luco nova res oblata timorem
Leniit. Hîc primum Aeneas ſperare ſalutem
Auſus, et adflictis melius confidere rebus.
Namque, ſub ingenti luſtrat dum ſingula templo
Reginam opperiens, dum quae fortuna ſit urbi,
Artificumque manus inter ſe operumque laborem
Miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas,
Bellaque jam fama totum volgata per orbem,
Atridas, Priamumque, et ſaevum ambobus Achillem.
Conſtitit; et lacrimans, Quis jam locus, inquit, Achate,
Quae regio in terris noſtri non plena laboris?
En Priamus. Sunt hîc etiam ſua praemia laudi:
Sunt lacrimae rerum: et mentem mortalia tangunt.
Solve metus. Feret haec aliquam tibi fama ſalutem.
Sic ait, atque animum pictura paſcit inani
Multa gemens, largoque humectat flumine voltum.
Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
Hac fugerent Graji, premeret Trojana juventus:
Hac Phryges; inſtaret curru criſtatus Achilles.
Nec procul hinc Rheſi niveis tentoria velis
Adgnoſcit lacrimans; primo quae prodita ſomno
Tydides multa vaſtabat caede cruentus:

Ardentisque avertit equos in caſtra, prius quam
Pabula guſtaſſent Trojae Xanthumque bibiſſent.
Parte alia fugiens amiſſis Troïlus armis,
Infelix puer, atque inpar congreſſus Achilli,
Fertur equis, curruque haeret reſupinus inani,
Lora tenens tamen. Huic cervixque comaeque trahuntur
Per terram, et verſa pulvis inſcribitur haſta.
Interea ad templum non aequae Palladis ibant
Crinibus Iliades paſſis, peplumque ferebant
Suppliciter triſtes, et tunſae pectora palmis.
Diva ſolo fixos oculos averſa tenebat.
Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,
Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
Tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo:
Ut ſpolia, ut currus, utque ipſum corpus amici,
Tendentemque manus Priamum conſpexit inermis.
Se quoque principibus permixtum adgnovit Achivis,
Eoasque acies, et nigri Memnonis arma.
Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Pentheſilea furens, mediisque in millibus ardet,
Aurea ſubnectens exſertae cingula mammae,
Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Haec dum Dardanio Aeneae miranda videntur,

Dum ſtupet, obtutuque haeret defixus in uno;
Regina ad templum, forma pulcherrima, Dido
Inceſſit, magna juvenum ſtipante caterva.
Qualis in Eurotae ripis, aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros; quam mille ſecutae
Hinc atque hinc glomerantur Oreades, illa pharetram
Fert humero, gradiensque deas ſupereminet omnis:
Latonae tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido: talem ſe laeta ferebat
Per medios, inſtans operi regnisque futuris.
Tum foribus divae, media teſtudine templi,
Septa armis, ſolioque alte ſubnixa reſedit.
Jura dabat legesque viris: operumque laborem
Partibus aequabat juſtis, aut ſorte trahebat:
Quum ſubito Aeneas concurſu adcedere magno
Anthea Sergeſtumque videt, fortemque Cloanthum,
Teucrorumque alios: ater quos aequore turbo
Diſpulerat, penitusque alias avexerat oras.
Obſtupuit ſimul ipſe, ſimul percuſſus Achates
Laetitiaque metuque, avidi conjungere dextras
Ardebant: ſed res animos incognita turbat.
Diſſimulant; et nube cava ſpeculantur amicti,
Quae fortuna viris; claſſem quo litore linquant;

Quid veniant. Cunctis nam lecti navibus ibant,
Orantes veniam, et templum clamore petebant.
Poſtquam introgreſſi, et coram data copia fandi;
Maxumus Ilioneus placido ſic pectore coepit:
O Regina, novam cui condere Juppiter urbem,
Juſtitiaque dedit gentis frenare ſuperbas,
Troës te miſeri, ventis maria omnia vecti,
Oramus: prohibe infandos a navibus ignis;
Parce pio generi, et propius res adſpice noſtras.
Non nos aut ferro Libycos populare Penates
Venimus, aut raptas ad litora vertere praedas:
Non ea vis animo, nec tanta ſuperbia victis.
Eſt locus, Heſperiam Graji cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebae:
Oenotri coluere viri: nunc fama, minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.
Huc curſus fuit.
Quum ſubito adſurgens fluctu nimboſus Orion
In vada caeca tulit, penitusque procacibus auſtris,
Perque undas, ſuperante ſalo, perque invia ſaxa
Diſpulit. Huc pauci veſtris adnavimus oris.
Quod genus hoc hominum, quaeve hunc tam barbara morem
Permittit patria? hoſpitio prohibemur arenae.

Bella ciënt, primaque vetant conſiſtere terra.
Si genus humanum et mortalia temnitis arma;
At ſperate deos memores fandi atque nefandi.
Rex erat Aeneas nobis, quo juſtior alter
Nec pietate fuit, nec bello major et armis.
Quem ſi fata virum ſervant, ſi veſcitur aura
Aetheria, neque adhuc crudelibus occubat umbris;
Non metus, officio nec te certaſſe priorem
Poeniteat. Sunt et Siculis regionibus urbes,
Armaque, Trojanoque a ſanguine clarus Aceſtes.
Quaſſatam ventis liceat ſubducere claſſem,
Et ſilvis aptare trabes, et ſtringere remos.
Si datur Italiam, ſociis et rege recepto,
Tendere, ut Italiam laeti Latiumque petamus.
Sin abſumta ſalus, et te, pater optume Teucrum,
Pontus habet Libyae, nec ſpes jam reſtat Iuli;
At freta Sicaniae ſaltem, ſedesque paratas,
Unde huc advecti, regemque petamus Aceſten.
Talibus Ilioneus. Cuncti ſimul ore fremebant
Dardanidae.

Tum breviter Dido, voltum demiſſa, profatur:
Solvite corde metum, Teucri: ſecludite curas.
Res dura, et regni novitas me talia cogunt

Moliri, et late finis cuſtode tueri.
Quis genus Aeneadum, quis Trojae neſciat urbem,
Virtutesque virosque, aut tanti incendia belli?
Non obtuſa adeo geſtamus pectora Poeni:
Nec tam averſus equos Tyria Sol jungit ab urbe.
Seu vos Heſperiam magnam, Saturniaque arva,
Sive Erycis fines, regemque optatis Aceſten;
Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo.
Vultis et his mecum pariter conſidere regnis?
Urbem quam ſtatuo, veſtra eſt. Subducite naves.
Tros Tyriusque mihi nullo diſcrimine agetur.
Atque utinam rex ipſe, noto compulſus eodem,
Adforet Aeneas! equidem per litora certos
Dimittam, et Libyae luſtrare extrema jubebo;
Si quibus ejectus ſilvis, aut urbibus errat.
His animum adrecti dictis, et fortis Achates,
Et pater Aeneas, jamdudum erumpere nubem
Ardebant. Prior Aenean compellat Achates:
Nate dea, quae nunc animo ſententia ſurgit?
Omnia tuta vides: claſſem, ſociosque receptos.
Unus abeſt, medio in fluctu quem vidimus ipſi
Submerſum: dictis reſpondent cetera matris.
Vix ea fatus erat, quum circumfuſa repente

Scindit ſe nubes, et in aethera purgat apertum.
Reſtitit Aeneas, claraque in luce refulſit,
Os humerosque deo ſimilis: namque ipſa decoram
Caeſariem nato genetrix, lumenque juventae
Purpureum, et laetos oculis adflarat honores.
Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo
Argentum Pariusve lapis circumdatur auro.
Tum ſic reginam adloquitur, cunctisque repente
Inproviſus ait: Coram, quem quaeritis, adſum
Troïus Aeneas, Libycis ereptus ab undis.
O ſola infandos Trojae miſerata labores,
Quae nos, reliquias Danaum, terraeque marisque
Omnibus exhauſtos jam caſibus, omnium egenos,
Urbe, domo, ſocias. Grates perſolvere dignas
Non opis eſt noſtrae, Dido: nec quidquid ubique eſt
Gentis Dardaniae, magnum quae ſparſa per orbem.
Di tibi, ſi qua pios reſpectant numina, ſi quid
Uſquam juſtitiae eſt, et mens ſibi conſcia recti,
Praemia digna ferant. Quae te tam laeta tulerunt
Secula? qui tanti talem genuere parentes?
In freta dum fluvii current, dum montibus umbrae
Luſtrabunt convexa, polus dum ſidera paſcet;
Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt:

Quae me cumque vocant terrae. Sic fatus, amicum
Ilionea petit dextra, laevaque Sereſtum:
Poſt alios, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
Obſtupuit primo adſpectu Sidonia Dido;
Caſu deinde viri tanto. Et ſic ore locuta eſt:
Quis te, nate Dea, per tanta pericula caſus
Inſequitur? quae vis inmanibus adplicat oris?
Tune ille Aeneas, quem Dardanio Anchiſae
Alma Venus Phrygii genuit Simoëntis ad undam?
Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
Finibus expulſum patriis, nova regna petentem,
Auxilio Beli. Genitor tum Belus opimam
Vaſtabat Cyprum, et victor ditione tenebat.
Tempore jam ex illo caſus mihi cognitus urbis
Trojanae, nomenque tuum, regesque Pelaſgi.
Ipſe hoſtis Teucros inſigni laude ferebat,
Seque ortum antiqua Teucrorum ab ſtirpe volebat.
Quare agite, o tectis, juvenes, ſuccedite noſtris.
Me quoque per multos ſimilis fortuna labores
Jactatam hac demum voluit conſiſtere terra.
Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.
Sic memorat. Simul Aenean in regia ducit
Tecta: ſimul divom templis indicit honorem.

Nec minus interea ſociis ad litora mittit
Viginti tauros, magnorum horrentia centum
Terga ſuum, pinguis centum cum matribus agnos
Munera, laetitiamque dei.
At domus interior regali ſplendida luxu
Inſtruitur, mediisque parant convivia tectis.
Arte laboratae veſtes, oſtroque ſuperbo:
Ingens argentum menſis, caelataque in auro
Fortia facta patrum, ſeries longiſſima rerum,
Per tot ducta viros antiquae ab origine gentis.
Aeneas (neque enim patrius conſiſtere mentem
Paſſus amor) rapidum ad navis praemittit Achaten,
Aſcanio ferat haec; ipſumque ad moenia ducat.
Omnis in Aſcanio cari ſtat cura parentis.
Munera praeterea, Iliacis erepta ruinis,
Ferre jubet; pallam ſignis auroque rigentem,
Et circumtextum croceo velamen acantho,
Ornatus Argivae Helenae: quos illa Mycenis,
Pergama quum peteret, inconceſſosque Hymenaeos,
Extulerat, matris Ledae mirabile donum.
Praeterea ſceptrum, Ilione quod geſſerat olim,
Maxuma natarum Priami, colloque monile
Baccatum, et duplicem gemmis auroque coronam.

Haec celerans, iter ad navis tendebat Achates.

At Cytherea novas artis, nova pectore verſat
Conſilia: ut faciem mutatus et ora Cupido
Pro dulci Aſcanio veniat, donisque furentem
Incendat reginam, atque oſſibus inplicet ignem.
Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilinguis.
Urit atrox Juno, et ſub noctem cura recurſat.
Ergo his aligerum dictis adfatur Amorem:
Nate, meae vires, mea magna potentia, ſolus,
Nate, patris ſummi qui tela Typhoëa temnis;
Ad te confugio, et ſupplex tua numina poſco.
Frater ut Aeneas pelago tuus omnia circum
Litora jactetur, odiis Junonis iniquae,
Nota tibi: et noſtro doluiſti ſaepe dolore.
Hunc Phoeniſſa tenet Dido, blandisque moratur
Vocibus: et vereor, quo ſe Junonia vertant
Hoſpitia. Haud tanto ceſſabit cardine rerum.
Quocirca capere ante dolis, et cingere flamma
Reginam meditor; ne quo ſe numine mutet:
Sed magno Aeneae mecum teneatur amore.
Qua facere id poſſis, noſtram nunc adcipe mentem:
Regius adcitu cari genitoris ad urbem
Sidoniam puer ire parat; mea maxima cura;

Dona ferens, pelago et flammis reſtantia Trojae.
Hunc ego ſopitum ſomno, ſuper alta Cythera,
Aut ſuper Idalium ſacrata ſede recondam:
Ne qua ſcire dolos, mediusve occurrere poſſit.
Tu faciem illius noctem non amplius unam
Falle dolo, et notos pueri puer indue vultus:
Ut, quum te gremio adcipiet laetiſſima Dido,
Regalis inter menſas laticemque Lyaeum,
Quum dabit amplexus atque oſcula dulcia figet,
Occultum inſpires ignem, fallasque veneno.
Paret amor dictis carae genetricis, et alas
Exuit, et greſſu gaudens incedit Iuli.
At Venus Aſcanio placidam per membra quietem
Inrigat, et fotum gremio Dea tollit in altos
Idaliae lucos: ubi mollis amaracus illum
Floribus et dulci adſpirans complectitur umbra.
Jamque ibat dicto parens, et dona Cupido
Regia portabat Tyriis, duce laetus Achate.
Quum venit, aulaeis jam ſe regina ſuperbis
Aurea conpoſuit ſponda, mediamque locavit.
Jam pater Aeneas, et jam Trojana juventus
Conveniunt, ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro.
Dant famuli manibus lymphas, Cereremque caniſtris

Expediunt, tonſisque ferunt mantelia villis.
Quinquaginta intus famulae: quibus ordine longo
Cura penum ſtruere, et flammis adolere penates.
Centum aliae, totidemque pares aetate miniſtri,
Qui dapibus menſas onerent, et pocula ponant.
Nec non et Tyrii per limina laeta frequentes
Convenere, toris juſſi diſcumbere pictis.
Mirantur dona Aeneae; mirantur Iulum,
Flagrantesque Dei vultus, ſimulataque verba,
Pallamque, et pictum croceo velamen acantho.
Praecipue infelix, peſti devota futurae,
Expleri mentem nequit, ardeſcitque tuendo
Phoeniſſa, et puero pariter donisque movetur.
Ille, ubi conplexu Aeneae colloque pependit,
Et magnum falſi inplevit genitoris amorem;
Reginam petit. Haec oculis, haec pectore toto
Haeret: et interdum gremio fovet, inſcia Dido
Inſidat quantus miſerae Deus. At memor ille
Matris Acidaliae, paullatim abollere Sychaeum
Incipit, et vivo tentat praevertere amore
Jam pridem reſides animos deſuetaque corda.
Poſtquam prima quies epulis, menſaeque remotae;
Crateras magnos ſtatuunt, et vina coronant.

Fit ſtrepitus tectis, vocemque per ampla volutant
Atria: dependent lychni laquearibus aureis
Incenſi, et noctem flammis funalia vincunt.
Hic regina gravem gemmis auroque popoſcit,
Inplevitque mero, pateram: quam Belus, et omnes
A Belo ſoliti. Tum facta ſilentia tectis:
Juppiter, (hoſpitibus nam te dare jura loquuntur)
Hunc laetum Tyriisque diem Trojaque profectis
Eſſe velis, noſtrosque hujus meminiſſe minores.
Adſit laetitiae Bacchus dator; et bona Juno.
Et vos, o, coetum, Tyrii, celebrate faventes.
Dixit, et in menſam laticum libavit honorem,
Primaque libato ſummo tenus adtigit ore.
Tum Bitiae dedit increpitans. Ille inpiger hauſit
Spumantem pateram, et pleno ſe proluit auro.
Poſt alii proceres. Cithara crinitus Iopas
Perſonat aurata, docuit quae maxumus Atlas.
Hic canit errantem lunam, ſolisque labores;
Unde hominum genus, et pecudes; unde imber, et ignes;
Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones:
Quid tantum Oceano properent ſe tinguere ſoles
Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obſtet.
Ingeminant plauſu Tyrii, Troësque ſequuntur.

Nec non et vario noctem ſermone trahebat
Infelix Dido, longumque bibebat amorem;
Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa:
Nunc, quibus Aurorae veniſſet filius armis:
Nunc, quales Diomedis equi; nunc, quantus Achilles.
Immo age, et a prima, dic, hoſpes, origine nobis
Inſidias, inquit, Danaum, caſusque tuorum,
Erroresque tuos. Nam te jam ſeptima portat
Omnibus errantem terris et fluctibus aeſtas.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
AENEIDOS
LIBER SECUNDUS.

CONTICUERE omnes, intentique ora tenebant:
Inde toro pater Aeneas ſic orſus ab alto:
Infandum, Regina, jubes renovare dolorem;
Trojanas ut opes, et lamentabile regnum
Eruerint Danai: quaeque ipſe miſerrima vidi,
Et quorum pars magna fui. Quis talia fando
Myrmidonum, Dolopumve, aut duri miles Ulixi
Temperet a lacrimis! et jam nox humida coelo
Praecipitat, ſuadentque cadentia ſidera ſomnos.
Sed, ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros,
Et breviter Trojae ſupremum audire laborem;
Quamquam animus meminiſſe horret, luctuque refugit;
Incipiam. Fracti bello, fatisque repulſi
Ductores Danaûm, tot jam labentibus annis,
Inſtar montis equum divina Palladis arte

Aedificant, ſectaque intexunt abiete coſtas.
Votum pro reditu ſimulant. Ea fama vagatur.
Huc delecta virûm ſortiti corpora furtim
Includunt caeco lateri, penitusque cavernas
Ingentis uterumque armato milite conplent.
Eſt in conſpectu Tenedos, notiſſima famâ
Inſula, dives opum, Priami dum regna manebant;
Nunc tantum ſinus, et ſtatio male fida carinis:
Huc ſe provecti deſerto in litore condunt.
Nos abiiſſe rati, et vento petiiſſe Mycenas.
Ergo omnis longo ſolvit ſe Teucria luctu:
Panduntur portae. Juvat ire, et Dorica caſtra,
Deſertosque videre locos, litusque relictum.
Hîc Dolopum manus, hîc ſaevus tendebat Achilles:
Claſſibus hîc locus: hîc acie certare ſolebant.
Pars ſtupet innuptae donum exitiale Minervae,
Et molem mirantur equi: primusque Thymoetes
Duci intra muros hortatur, et arce locari;
Sive dolo, ſeu jam Trojae ſic fata ferebant.
At Capys, et quorum melior ſententia menti,
Aut pelago Danaûm inſidias ſuſpectaque dona
Praecipitare jubent, ſubjectisque urere flammis:
Aut terebrare cavas uteri et tentare latebras.

Scinditur incertum ſtudia in contraria volgus.
Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva,
Laocoon ardens ſumma decurrit ab arce:
Et procul, O miſeri, quae tanta inſania, cives?
Creditis avectos hoſtis? aut ulla putatis
Dona carere dolis Danaûm? ſic notus Ulixes?
Aut hoc incluſi ligno occultantur Achivi,
Aut haec in noſtros fabricata eſt machina muros;
Inſpectura domos, venturaque deſuper urbi;
Aut aliquis latet error. Equo ne credite, Teucri.
Quidquid id eſt, timeo Danaos et dona ferentis.
Sic fatus, validis ingentem viribus haſtam
In latus, inque feri curvam conpagibus alvom
Contorſit. Stetit illa tremens, uteroque recuſſo
Inſonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
Et, ſi fata Deûm, ſi mens non laeva fuiſſet,
Inpulerat ferro Argolicas foedare latebras:
Trojaque nunc ſtares, Priamique arx alta maneres.
Ecce, manus juvenem interea poſt terga revinctum
Paſtores magno ad regem clamore trahebant
Dardanidae: qui ſe ignotum venientibus ultro,
Hoc ipſum ut ſtrueret, Trojamque aperiret Achivis,
Obtulerat, fidens animi, atque in utrumque paratus,

Seu verſare dolos, ſeu certae occumbere morti.
Undique viſendi ſtudio Trojana juventus
Circumfuſa ruit, certantque inludere capto.
Adcipe nunc Danaûm inſidias, et crimine ab uno
Diſce omnis.
Namque, ut conſpectu in medio turbatus, inermis
Conſtitit, atque oculis Phrygia agmina circumſpexit:
Heu, quae nunc tellus, inquit, quae me aequora poſſunt
Adcipere? aut quid jam miſero mihi denique reſtat?
Cui neque apud Danaos uſquam locus: et ſuper ipſi
Dardanidae infenſi poenas cum ſanguine poſcunt.
Quo gemitu converſi animi, conpreſſus et omnis
Inpetus. Hortamur fari, quo ſanguine cretus,
Quidve ferat, memoret, quae ſit fiducia capto.
[Ille haec, depoſita tandem formidine, fatur.]
Cuncta equidem tibi, Rex, (fuerit quodcumque,) fatebor
Vera, inquit: neque me Argolica de gente negabo:
Hoc primum. Nec, ſi miſerum Fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque inproba finget.
Fando aliquod ſi forte tuas pervenit ad auris
Belidae nomen Palamedis, et inclyta famâ
Gloria: quem falſa ſub proditione Pelaſgi
Inſontem, infando indicio, quia bella vetabat,

Demiſere neci: nunc caſſum lumine lugent.
Illi me comitem, et conſanguinitate propinquum,
Pauper in arma pater primis huc miſit ab annis.
Dum ſtabat regno incolumis, regumque vigebat
Conciliis; et nos aliquod nomenque decusque
Geſſimus. Invidia poſtquam pellacis Ulixi
(Haud ignota loquor) ſuperis conceſſit ab oris;
Adflictus vitam in tenebris luctuque trahebam,
Et caſum inſontis mecum indignabar amici.
Nec tacui demens: et me, fors ſi qua tuliſſet,
Si patrios umquam remeaſſem victor ad Argos,
Promiſi ultorem: et verbis odia aſpera movi.
Hinc mihi prima mali labes: hinc ſemper Ulixes
Criminibus terrere novis: hinc ſpargere voces
In volgum ambiguas, et quaerere conſcius arma.
Nec requievit enim, donec Calchante miniſtro.
Sed quid ego haec autem nequidquam ingrata revolvo?
Quidve moror? ſi omnis uno ordine habetis Achivos,
Idque audire ſat eſt; jamdudum ſumite poenas.
Hoc Ithacus velit, et magno mercentur Atridae.
Tum vero ardemus ſcitari et quaerere cauſſas,
Ignari ſcelerum tantorum artisque Pelaſgae.
Proſequitur pavitans, et ficto pectore fatur.

Saepe fugam Danai Troja cupiere relicta
Moliri, et longo feſſi diſcedere bello.
Feciſſentque utinam! ſaepe illos aſpera ponti
Intercluſit hiems, et terruit auſter euntis.
Praecipue, quum jam hic trabibus contextus acernis
Staret equus, toto ſonuerunt aethere nimbi.
Suſpenſi Eurypylum ſcitatum oracula Phoebi
Mittimus, isque adytis haec triſtia dicta reportat.
Sanguine placaſtis ventos, et virgine caeſa,
Quum primum Iliacas Danai veniſtis ad oras:
Sanguine quaerendi reditus, animaque litandum
Argolica. Volgi quae vox ut venit ad auris,
Obſtupuere animis, gelidusque per ima cucurrit
Oſſa tremor; cui fata parent, quem poſcat Apollo.
Hìc Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
Protrahit in medios: quae ſint ea numina divom
Flagitat. Et mihi jam multi crudele canebant
Artificis ſcelus, et taciti ventura videbant.
Bis quinos ſilet ille dies, tectusque recuſat
Prodere voce ſua quemquam, aut opponere morti.
Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
Conpoſito rumpit vocem, et me deſtinat arae.
Adſenſere omnes: et, quae ſibi quisque timebat,

Unius in miſeri exitium converſa tulere.
Jamque dies infanda aderat: mihi ſacra parari,
Et ſalſae fruges, et circum tempora vittae.
Eripui (fateor) leto me, et vincula rupi:
Limoſoque lacu per noctem obſcurus in ulva
Delitui, dum vela darent, ſi forte dediſſent.
Nec mihi jam patriam antiquam ſpes ulla videndi,
Nec dulcis natos, exoptatumque parentem:
Quos illi fors ad poenas ob noſtra repoſcent
Effugia, et culpam hanc miſerorum morte piabunt.
Quod te, per ſuperos, et conſcia numina veri,
Per, ſi qua eſt, quae reſtet adhuc mortalibus uſquam
Intemerata fides, oro, miſerere laborum
Tantorum: miſerere animi non digna ferentis.
His lacrimis vitam damus, et miſereſcimus ultro.
Ipſe viro primus manicas atque arta levari
Vincla jubet Priamus; dictisque ita fatur amicis.
Quiſquis es, amiſſos hinc jam obliviſcere Grajos;
Noſter eris: mihique haec ediſſere vera roganti.
Quo molem hanc inmanis equi ſtatuere? quis auctor?
Quidve petunt? quae religio? aut quae machina belli?
Dixerat. Ille dolis inſtructus et arte Pelaſga,
Suſtulit exutas vinclis ad ſidera palmas:

Vos, aeterni ignes, et non violabile veſtrum
Teſtor numen, ait: vos arae, enſesque nefandi,
Quos fugi, vittaeque deûm, quas hoſtia geſſi;
Fas mihi Grajorum ſacrata reſolvere jura,
Fas odiſſe viros, atque omnia ferre ſub auras,
Si qua tegunt: teneor patriae nec legibus ullis.
Tu modo promiſſis maneas, ſervataque ſerves
Troja fidem; ſi vera feram, ſi magna rependam.
Omnis ſpes Danaûm, et coepti fiducia belli
Palladis auxiliis ſemper ſtetit: impius ex quo
Tydides ſed enim, ſcelerumque inventor Ulixes,
Fatale adgreſſi ſacrato avellere templo
Palladium, caeſis ſummae cuſtodibus arcis,
Conripuere ſacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas auſi divae contingere vittas:
Ex illo fluere ac retro ſublapſa referri
Spes Danaûm: fractae vires, averſa deae mens.
Nec dubiis ea ſigna dedit Tritonia monſtris.
Vix poſitum caſtris ſimulacrum; arſere coruſcae
Luminibus flammae adrectis, ſalſusque per artus
Sudor iit: terque ipſa ſolo (mirabile dictu)
Emicuit, parmamque ferens haſtamque trementem.
Extemplo tentanda fugâ canit aequora Calchas:

Nec posse Argolicis exscindi Pergama telis;
Omina ni repetant Argis, numenque reducant,
Quod pelago et curvis secum avexere carinis.
Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenas,
Arma deosque parant comites, pelagoque remenso
Improvisi aderunt. Ita digerit omina Calchas.
Hanc pro Palladio moniti, pro numine laeso
Effigiem statuere; nefas quae triste piaret.
Hanc tamen immensam Calchas adtollere molem
Roboribus textis, coeloque educere jussit:
Ne recipi portis, aut duci in moenia possit;
Neu populum antiqua sub religione tueri.
Nam si vestra manus violasset dona Minervae,
Tum magnum exitium (quod Di prius omen in ipsum
Convertant) Priami imperio Phrygibusque futurum,
Sin manibus vestris vestram adscendisset in urbem;
Ultro Asiam magno Pelopea ad moenia bello
Venturam, et nostros ea fata manere nepotes.
Talibus insidiis perjurique arte Sinonis
Credita res, captique dolis lacrimisque coactis,
Quos neque Tydides, nec Larissaeus Achilles,
Non anni domuere decem, non mille carinae.
Hîc aliud majus miseris multoque tremendum

Objicitur magis, atque inprovida pectora turbat.
Laocoon, ductus Neptuno ſorte ſacerdos,
Sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta,
(Horreſco referens) inmenſis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus adrecta, jubaeque
Sanguineae exſuperant undas: pars cetera pontum
Pone legit, ſinuantque inmenſa volumine terga.
Fit ſonitus, ſpumante ſalo: jamque arva tenebant,
Ardentisque oculos ſuffecti ſanguine et igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus viſu exſangues. Illi agmine certo
Laocoonta petunt: et primum parva duorum
Corpora natorum ſerpens amplexus uterque
Inplicat, et miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſum, auxilio ſubeuntem ac tela ferentem,
Conripiunt, ſpirisque ligant ingentibus: et jam
Bis medium amplexi, bis collo ſquamea circum
Terga dati, ſuperant capite et cervicibus altis.
Ille ſimul manibus tendit divellere nodos,
Perfuſus ſanie vittas atroque veneno:
Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit

Qualis mugitus, fugit quum ſaucius aram
Taurus, et incertam excuſſit cervice ſecurim.
At gemini labſu delubra ad ſumma dracones
Effugiunt, ſaevaeque petunt Tritonidis arcem:
Sub pedibusque deae, clipeique ſub orbe teguntur.
Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
Inſinuat pavor: et ſcelus expendiſſe merentem
Laocoonta ferunt; ſacrum qui cuſpide robur
Laeſerit, et tergo ſceleratam intorſerit haſtam.
Ducendum ad ſedes ſimulacrum, orandaque divae
Numina conclamant.
Dividimus muros, et moenia pandimus urbis.
Adcingunt omnes operi, pedibusque rotarum
Subjiciunt labſus, et ſtuppea vincula collo
Intendunt. Scandit fatalis machina muros,
Foeta armis. Pueri circum innuptaeque puellae
Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.
Illa ſubit, mediaeque minans inlabitur urbi.
O patria, o Divûm domus Ilium, et inclyta bello
Moenia Dardanidum! quater ipſo in limine portae
Subſtitit, atque utero ſonitum quater arma dedere.
Inſtamus tamen inmemores caecique furore,
Et monſtrum infelix ſacrata ſiſtimus arce.

Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris
Ora, Dei juſſu non umquam credita Teucris.
Nos delubra Deûm miſeri, quibus ultimus eſſet
Ille dies, feſta velamus fronde per urbem.
Vertitur interea coelum, et ruit oceano nox,
Involvens umbra magna terramque polumque,
Myrmidonumque dolos: fuſi per moenia Teucri
Conticuere: ſopor feſſos complectitur artus.
Et jam Argiva phalanx inſtructis navibus ibat
A Tenedo, tacitae per amica ſilentia lunae,
Litora nota petens: flammas quum regia puppis
Extulerat: fatisque Deûm defenſus iniquis,
Incluſos utero Danaos et pinea furtim
Laxat clauſtra Sinon: illos patefactus ad auras
Reddit equus, laetique cavo ſe robore promunt.
Theſſandrus Sthenelusque duces, et dirus Ulixes,
Demiſſum labſi per funem, Acamasque, Thoasque,
Pelidesque Neoptolemus, primusque Machaon,
Et Menelaus, et ipſe doli fabricator Epeos,
Invadunt urbem ſomno vinoque ſepultam.
Caeduntur vigiles, portisque patentibus omnis
Adcipiunt ſocios, atque agmina conſcia jungunt.
Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris

Incipit, et dono Divûm gratiſſima ſerpit.
In ſomnis, ecce, ante oculos maeſtiſſimus Hector
Viſus adeſſe mihi, largosque effundere fletus;
Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentis.
Hei mihi, qualis erat! quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli,
Vel Danaûm Phrygios jaculatus puppibus ignis!
Squalentem barbam, et concretos ſanguine crinis,
Vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros
Adcepit patrios. Ultro flens ipſe videbar
Conpellare virum, et maeſtas expromere voces:
O lux Dardaniae, ſpes o fidiſſima Teucrum,
Quae tantae tenuere morae? quibus Hector ab oris
Exſpectate venis? ut te poſt multa tuorum
Funera, poſt varios hominumque urbisque labores
Defeſſi adſpicimus! quae cauſſa indigna ſerenos
Foedavit voltus? aut cur haec vulnera cerno?
Ille nihil: nec me quaerentem vana moratur:
Sed graviter gemitus imo de pectore ducens,
Heu fuge, nate Dea, teque his, ait, eripe flammis.
Hoſtis habet muros: ruit alto a culmine Troja.
Sat patriae Priamoque datum. Si Pergama dextra

Defendi poſſent, etiam hac defenſa fuiſſent.
Sacra ſuosque tibi commendat Troja Penates:
Hos cape fatorum comites: his moenia quaere,
Magna pererrato ſtatues quae denique ponto.
Sic ait: et manibus vittas, Veſtamque potentem,
Aeternumque adytis effert penetralibus ignem.
Diverſo interea miſcentur moenia luctu:
Et magis atque magis, quamquam ſecreta parentis
Anchiſae domus, arboribusque obtecta receſſit,
Clareſcunt ſonitus; armorumque ingruit horror.
Excutior ſomno, et ſummi faſtigia tecti
Adſcenſu ſupero, atque adrectis auribus adſto.
In ſegetem veluti quum flamma furentibus auſtris
Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, ſternit ſata laeta, boumque labores;
Praecipitesque trahit ſilvas: ſtupet inſciùs alto
Adcipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.
Tum vero manifeſta fides, Danaûmque pateſcunt
Inſidiae. Jam Deiphobi dedit ampla ruinam,
Volcano ſuperante, domus: jam proxumus ardet
Ucalegon: Sigea igni freta lata relucent.
Exoritur clamorque virûm clangorque tubarum.
Arma amens capio; nec ſat rationis in armis:

Sed glomerare manum bello, et concurrere in arcem
Cum ſociis ardent animi. Furor iraque mentem
Praecipitant; pulchrumque mori ſuccurrit in armis.
Ecce autem telis Panthus elapſus Achivom,
Panthus Othryades, arcis Phoebique ſacerdos,
Sacra manu, victosque Deos, parvumque nepotem
Ipſe trahit, curſuque amens ad litora tendit.
Quo res ſumma loco, Panthu? quam prendimus arcem?
Vix ea fatus eram, gemitu quum talia reddit:
Venit ſumma dies, et ineluctabile tempus
Dardaniae. Fuimus Troës: fuit Ilium, et ingens
Gloria Teucrorum. Ferus omnia Juppiter Argos
Tranſtulit. Incenſa Danai dominantur in urbe.
Arduus armatos mediis in moenibus adſtans
Fundit equus, victorque Sinon incendia miſcet,
Inſultans. Portis alii bipatentibus adſunt,
Millia quot magnis umquam venere Mycenis:
Obſedere alii telis anguſta viarum
Oppoſiti, ſtat ferri acies mucrone coruſco
Stricta, parata neci: vix primi proelia tentant
Portarum vigiles, et caeco Marte reſiſtunt.
Talibus Othryadae dictis et numine Divûm
In flammas et in arma feror: quo triſtis Erinnys,

Quo fremitus vocat, et fublatus ad aethera clamor.
Addunt ſe ſocios Ripheus, et maxumus armis
Epytus: oblati per lunam Hypanisque Dymasque:
Et lateri adglomerant noſtro: juvenisque Coroebus
Mygdonides. Illis ad Trojam forte diebus
Venerat, inſano Caſſandrae incenſus amore:
Et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat.
Infelix, qui non ſponſae praecepta furentis
Audierit.
Quos ubi confertos audere in proelia vidi;
Incipio ſuper his: Juvenes, fortiſſima fruſtra
Pectora, ſi vobis audentem extrema cupido
Certa ſequi, (quae ſit rebus fortuna videtis:
Exceſſere omnes adytis arisque relictis
Dî, quibus imperium hoc ſteterat) ſuccurritis urbi
Incenſae. Moriamur, et in media arma ruamus.
Una ſalus victis, nullam ſperare ſalutem.
Sic animis juvenum furor additus. Inde, lupi ceu
Raptores atra in nebula, quos inproba ventris
Exegit caecos rabies, catulique relicti
Faucibus exſpectant ſiccis; per tela, per hoſtis
Vadimus haud dubiam in mortem: mediaeque tenemus
Urbis iter. Nox atra cava circumvolat umbra.

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut poſſit lacrimis aequare labores?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perque vias ſternuntur inertia paſſim
Corpora, perque domos, et religioſa deorum
Limina. Nec ſoli poenas dant ſanguine Teucri:
Quondam etiam victis redit in praecordia virtus;
Victoresque cadunt Danai. Crudelis ubique
Luctus, ubique pavor, et plurima mortis imago.
Primus ſe, Danaûm magna comitante caterva,
Androgeus obfert nobis, ſocia agmina credens
Inſcius; atque ultro verbis conpellat amicis:
Feſtinate, viri. Nam quae tam ſera moratur
Segnities? alii rapiunt incenſa feruntque
Pergama: vos celſis nunc primum a navibus itis?
Dixit: et extemplo (neque enim reſponſa dabantur
Fida ſatis) ſenſit, medios delabſus in hoſtis:
Obſtupuit, retroque pedem cum voce repreſſit.
Inproviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens, trepidusque repente refugit
Adtollentem iras, et caerula colla tumentem.
Haud ſecus Androgeus viſu tremefactus abibat.
Irruimus, denſis et circumfundimur armis;

Ignarosque loci paſſim, et formidine captos
Sternimus. Adſpirat primo fortuna labori.
Atque hîc ſucceſſu exſultans animisque Coroebus,
O ſocii, qua prima, inquit, fortuna ſalutis
Monſtrat iter, quaque oſtendit ſe dextra, ſequamur.
Mutemus clipeos, Danaûmque inſignia nobis
Aptemus. Dolus, an virtus, quis in hoſte requirat?
Arma dabunt ipſi. Sic fatus, deinde comantem
Androgei galeam, clipeique inſigne decorum
Induitur, laterique Argivum adcommodat enſem.
Hoc Ripheus, hoc ipſe Dymas, omnisque juventus
Laeta facit: ſpoliis ſe quisque recentibus armat.
Vadimus inmixti Danais haud numine noſtro,
Multaque per caecam congreſſi proelia noctem
Conſerimus: multos Danaum demittimus Orco.
Diffugiunt alii ad navis, et litora curſu
Fida petunt: pars ingentem formidine turpi
Scandunt rurſus equum, et nota conduntur in alvo.
Heu nihil invitis fas quemquam fidere divis!
Ecce trahebatur paſſis Priameïa virgo
Crinibus a templo Caſſandra adytisque Minervae,
Ad coelum tendens ardentia lumina fruſtra:
Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.

Non tulit hanc ſpeciem furiata mente Coroebus,
Et ſeſe medium injecit periturus in agmen.
Conſequimur cuncti, et denſis incurrimus armis.
Hîc primum ex alto delubri culmine telis
Noſtrorum obruimur, oriturque miſerrima caedes,
Armorum facie et Grajarum errore jubarum.
Tum Danai gemitu atque ereptae virginis ira
Undique conlecti invadunt; acerrimus Ajax,
Et gemini Atridae, Dolopumque exercitus omnis.
Adverſi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt, Zephyrusque, Notusque, et laetus Eois
Eurus equis: ſtridunt ſilvae, ſaevitque tridenti
Spumeus, atque imo Nereus ciet aequora fundo.
Illi etiam, ſi quos obſcura nocte per umbram
Fudimus inſidiis, totaque agitavimus urbe,
Adparent: primi clipeos mentitaque tela
Adgnoſcunt, atque ora ſono diſcordia ſignant.
Ilicet obruimur numero. Primusque Coroebus
Peneleï dextra, Divae armipotentis ad aram,
Procumbit: cadit et Ripheus, juſtiſſimus unus
Qui fuit in Teucris, et ſervantiſſimus aequi.
Dis aliter viſum. Pereunt Hypanisque Dymasque
Confixi a ſociis: nec te tua plurima, Panthu,

Labentem pietas, nec Apollinis infula texit.
Iliaci cineres, et flamma extrema meorum,
Teſtor, in occaſu veſtro, nec tela, nec ullas
Vitaviſſe vices Danaûm; et, ſi fata fuiſſent,
Ut caderem, meruiſſe manu. Divellimur inde:
Iphitus et Pelias mecum: quorum Iphitus aevo
Jam gravior, Pelias et vulnere tardus Ulixi,
Protinus ad ſedes Priami clamore vocati.
Hîc vero ingentem pugnam, ceu cetera nuſquam
Bella forent, nulli tota morerentur in urbe:
Sic Martem indomitum, Danaosque ad tecta ruentis
Cernimus, obſeſſumque acta teſtudine limen.
Haerent parietibus ſcalae, poſtesque ſub ipſos
Nituntur gradibus, clipeosque ad tela ſiniſtris
Protecti objiciunt: prenſant faſtigia dextris.
Dardanidae contra turris ac tecta domorum
Culmina convellunt (his ſe, quando ultima cernunt,
Extrema jam in morte parant defendere telis)
Auratasque trabes, veterum decora alta parentum,
Devolvunt. Alii ſtrictis mucronibus imas
Obſedere fores: has ſervant agmine denſo.
Inſtaurati animi, Regis ſuccurrere tectis,
Auxilioque levare viros, vimque addere victis.

Limen erat, caecaeque fores, et pervius uſus
Tectorum inter ſe Priami, poſtesque relicti
A tergo: infelix qua ſe, dum regna manebant,
Saepius Andromache ferre incomitata ſolebat
Ad ſoceros, et avo puerum Aſtyanacta trahebat.
Evado ad ſummi faſtigia culminis: unde
Tela manu miſeri jactabant irrita Teucri.
Turrim in praecipiti ſtantem, ſummisque ſub aſtra
Eductam tectis, unde omnis Troja videri,
Et Danaûm ſolitae naves, et Achaïa caſtra,
Adgreſſi ferro circum, qua ſumma labantis
Juncturas tabulata dabant; convellimus altis
Sedibus, inpulimusque. Ea labſa repente ruinam
Cum ſonitu trahit, et Danaûm ſuper agmina late
Incidit. Aſt alii ſubeunt: nec ſaxa, nec ullum
Telorum interea ceſſat genus.
Veſtibulum ante ipſum primoque in limine Pyrrhus
Exſultat telis, et luce coruſcus aëna.
Qualis ubi in lucem coluber mala gramina paſtus,
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc poſitis novus exuviis nitidusque juventa,
Lubrica convolvit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolem, et linguis micat ore triſulcis.

Una ingens Periphas, et equorum agitator Achillis
Armiger Automedon; una omnis Scyria pubes
Succedunt tecto, et flammas ad culmina jactant.
Ipſe inter primos conrepta dura bipenni
Limina perrumpit, poſtesque a cardine vellit
Aeratos: jamque exciſa trabe firma cavavit
Robora, et ingentem lato dedit ore feneſtram.
Adparet domus intus, et atria longa pateſcunt:
Adparent Priami et veterum penetralia regum:
Armatosque vident ſtantis in limine primo.
At domus interior gemitu miſeroque tumultu
Miſcetur; penitusque cavae plangoribus aedes
Femineis ululant. Ferit aurea ſidera clamor.
Tum pavidae tectis matres ingentibus errant,
Amplexaeque tenent poſtes, atque oſcula figunt.
Inſtat vi patria Pyrrhus: nec clauſtra, neque ipſi
Cuſtodes ſufferre valent. Labat ariete crebro
Janua, et emoti procumbunt cardine poſtes.
Fit via vi: rumpunt aditus, primosque trucidant
Inmiſſi Danai, et late loca milite conplent.
Non ſic, aggeribus ruptis quum ſpumeus amnis
Exiit, obpoſitasque evicit gurgite moles,
Fertur in arva furens cumulo, camposque per omnis

Cum ſtabulis armenta trahit. Vidi ipſe furentem
Caede Neoptolemum, geminosque in limine Atridas:
Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumque per aras
Sanguine foedantem, quos ipſe ſacraverat, ignis.
Quinquaginta illi thalami, ſpes tanta nepotum,
Barbarico poſtes auro ſpoliisque ſuperbi
Procubuere. Tenent Danai, qua deficit ignis.
Forſitan et, Priami fuerint quae fata, requiras.
Urbis uti captae caſum, convolſaque vidit
Limina tectorum, et medium in penetralibus hoſtem;
Arma diu ſenior deſueta trementibus aevo
Circumdat nequidquam humeris, et inutile ferrum
Cingitur, ac denſos fertur moriturus in hoſtis.
Aedibus in mediis, nudoque ſub aetheris axe,
Ingens ara fuit; juxtaque veterrima laurus
Incumbens arae, atque umbra conplexa Penates.
Hic Hecuba et natae nequidquam altaria circum,
Praecipites atra ceu tempeſtate columbae,
Condenſae, et Divom amplexae ſimulacra ſedebant.
Ipſum autem ſumtis Priamum juvenalibus armis
Ut vidit: Quae mens tam dira, miſerrime conjux,
Inpulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit.
Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis

Tempus eget: non, ſi ipſe meus nunc adforet Hector.
Huc tandem concede: haec ara tuebitur omnis:
Aut moriere ſimul. Sic ore effata, recepit
Ad ſeſe, et ſacra longaevum in ſede locavit.

Ecce autem elabſus Pyrrhi de caede Polites,
Unus natorum Priami, per tela, per hoſtis
Porticibus longis fugit, et vacua atria luſtrat
Saucius. Illum ardens infeſto volnere Pyrrhus
Inſequitur, jam jamque manu tenet, et premit haſta.
Ut tandem ante oculos evaſit et ora parentum,
Concidit, ac multo vitam cum ſanguine fudit.
Hîc Priamus, quamquam in media jam morte tenetur,
Non tamen abſtinuit, nec voci iraeque pepercit.
At tibi pro ſcelere, exclamat, pro talibus auſis,
Dî, ſi qua eſt coelo pietas, quae talia curet,
Perſolvant grates dignas, et praemia reddant
Debita: qui nati coram me cernere letum
Feciſti, et patrios foedaſti funere voltus.
At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles
Talis in hoſte fuit Priamo: ſed jura fidemque
Supplicis erubuit, corpusque exſangue ſepulcro
Reddidit Hectoreum, meque in mea regna remiſit.
Sic fatus ſenior, telumque imbelle ſine ictu

Conjecit: rauco quod protinus aere repulsum,
Et summo clipei nequidquam umbone pependit.
Cui Pyrrhus: Referes ergo haec, et nuntius ibis
Pelidae genitori. Illi mea tristia facta,
Degeneremque Neoptolemum narrare memento.
Nunc morere. Hoc dicens, altaria ad ipsa trementem
Traxit, et in multo labsantem sanguine nati,
Implicuitque comam laeva; dextraque coruscum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
Haec finis Priami fatorum: hic exitus illum
Sorte tulit, Trojam incensam, et prolabsa videntem
Pergama; tot quondam populis terrisque superbum
Regnatorem Asiae. Jacet ingens litore truncus,
Avolsumque humeris caput, et sine nomine corpus.
At me tum primum saevus circumstetit horror:
Obstupui: subiit cari genitoris imago,
Ut regem aequaevum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem. Subiit deserta Creüsa,
Et direpta domus, et parvi casus Iuli.
Respicio, et quae sit me circum copia lustro.
Deseruere omnes defessi, et corpora saltu
Ad terram misere, aut ignibus aegra dedere.
[Jamque adeo super unus eram: quum limina Vestae

Servantem, et tacitam ſecreta in ſede latentem
Tyndarida adſpicio: dant clara incendia lucem
Erranti, paſſimque oculos per cuncta ferenti.
Illa ſibi infeſtos everſa ob Pergama Teucros,
Et poenas Danaûm et deſerti conjugis iras
Praemetuens, Trojae et patriae communis Erinnys,
Abdiderat ſeſe, atque aris inviſa ſedebat.
Exarſere ignes animo: ſubit ira cadentem
Ulciſci patriam, et ſceleratas ſumere poenas.
Scilicet haec Spartam incolumis patriasque Mycenas
Adſpiciet, partoque ibit regina triumpho?
Conjugiumque, domumque, patres, natosque videbit,
Iliadum turba et Phrygiis comitata miniſtris?
Occiderit ferro Priamus? Troja arſerit igni?
Dardanium toties ſudarit ſanguine litus?
Non ita. Namque etſi nullum memorabile nomen
Feminea in poena eſt, nec habet victoria laudem;
Extinxiſſe nefas tamen, et ſumſiſſe merentis
Laudabor poenas: animumque expleſſe juvabit
Ultricis flammae, et cineres ſatiaſſe meorum.
Talia jactabam, et furiata mente ferebar;]
Quum mihi ſe, non ante oculis tam clara, videndam
Obtulit, et pura per noctem in luce refulſit

Alma parens, confeſſa deam; qualisque videri
Coelicolis, et quanta ſolet: dextraque prehenſum
Continuit, roſeoque haec inſuper addidit ore:
Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis? aut quonam noſtri tibi cura receſſit?
Non prius adſpicies, ubi feſſum aetate parentem
Liqueris Anchiſen? ſuperet conjuxne Creüſa,
Aſcaniusque puer? quos omnis undique Grajae
Circum errant acies: et, ni mea cura reſiſtat,
Jam flammae tulerint, inimicus et hauſerit enſis.
Non tibi Tyndaridis facies inviſa Lacaenae,
Culpatusve Paris; Divom inclementia, Divom
Has evertit opes, ſternitque a culmine Trojam.
Adſpice: (namque omnem, quae nunc obducta tuenti
Mortalis hebetat viſus tibi, et humida circum
Caligat, nubem eripiam, tu ne qua parentis
Juſſa time, neu praeceptis parere recuſa)
Hic, ubi disjectas moles, avolſaque ſaxis
Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum,
Neptunus muros, magnoque emota tridenti
Fundamenta quatit; totamque ab ſedibus urbem
Eruit. Hic Juno Scaeas ſaeviſſima portas
Prima tenet, ſociumque furens a navibus agmen

Ferro adcincta vocat.
Jam ſummas arcis Tritonia (reſpice) Pallas
Inſedit, nimbo effulgens et Gorgone ſaeva.
Ipſe Pater Danais animos viresque ſecundas
Sufficit: ipſe Deos in Dardana ſuſcitat arma.
Eripe, nate, fugam, finemque inpone labori.
Nuſquam abero, et tutum patrio te limine ſiſtam.
Dixerat: et ſpiſſis noctis ſe condidit umbris.
Adparent dirae facies, inimicaque Trojae
Numina magna Deûm.

Tum vero omne mihi viſum conſidere in ignis
Ilium, et ex imo verti Neptunia Troja.
Ac veluti ſummis antiquam in montibus ornum,
Quum ferro adciſam crebrisque bipennibus inſtant
Eruere agricolae certatim; illa uſque minatur,
Et tremefacta comam concuſſo vertice nutat;
Volneribus donec paullatim evicta ſupremum
Congemuit, traxitque jugis avolſa ruinam.
Deſcendo, ac ducente Deo flammam inter et hoſtis
Expedior. Dant tela locum, flammaeque recedunt.

Atque ubi jam patriae perventum ad limina ſedis,
Antiquasque domos; genitor, quem tollere in altos
Optabam primum montis, primumque petebam;

Abnegat exciſa vitam producere Troja,
Exſiliumque pati. Vos o, quibus integer aevi
Sanguis, ait, ſolidaeque ſuo ſtant robore vires,
Vos agitate fugam.
Me ſi coelicolae voluiſſent ducere vitam,
Has mihi ſervaſſent ſedes. Satis una ſuperque
Vidimus excidia, et captae ſuperavimus urbi.
Sic o, ſic poſitum adfati diſcedite corpus.
Ipſe manu mortem inveniam. Miſerebitur hoſtis,
Exuviasque petet. Facilis jactura ſepulcri.
Jam pridem inviſus divis, et inutilis annos
Demoror: ex quo me Divom pater atque hominum rex
Fulminis adflavit ventis, et contigit igni.
Talia perſtabat memorans, fixusque manebat.
Nos contra effuſi lacrimis, conjuxque Creüſa,
Aſcaniusque, omnisque domus, ne vertere ſecum
Cuncta pater, fatoque urgenti incumbere vellet.
Abnegat, inceptoque et ſedibus haeret in iſdem.
Rurſus in arma feror, mortemque miſerrimus opto.
Nam quod conſilium, aut quae jam fortuna dabatur?
Mene efferre pedem, genitor, te poſſe relicto
Speraſti? tantumque nefas patrio excidit ore?
Si nihil ex tanta Superis placet urbe relinqui;

Et ſedet hoc animo, perituraeque addere Trojae
Teque tuosque juvat: patet iſti janua letho,
Jamque aderit multo Priami de ſanguine Pyrrhus,
Natum ante ora patris, patrem qui obtruncat ad aras.
Hoc erat, alma parens, quod me per tela, per ignis
Eripis, ut mediis hoſtem in penetralibus, utque
Aſcanium, patremque meum, juxtaque Creüſam,
Alterum in alterius mactatos ſanguine cernam?
Arma, viri, ferte arma: vocat lux ultima victos.
Reddite me Danais: ſinite inſtaurata reviſam
Proelia. Numquam omnes hodie moriemur inulti.
Hinc ferro adcingor rurſus, clipeoque ſiniſtram
Inſertabam aptans, meque extra tecta ferebam.
Ecce autem conplexa pedes in limine conjux
Haerebat, parvumque patri tendebat Iulum:
Si periturus abis, et nos rape in omnia tecum:
Sin aliquam expertus ſumtis ſpem ponis in armis,
Hanc primum tutare domum. Cui parvus Iulus,
Cui pater, et conjux quondam tua dicta relinquor?
Talia vociferans gemitu tectum omne replebat:
Quum ſubitum, dictuque oritur mirabile monſtrum.
Namque manus inter, maeſtorumque ora parentum,
Ecce levis ſummo de vertice viſus Iuli

Fundere lumen apex, tractuque innoxia molli
Lambere flamma comas, et circum tempora paſci.
Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem
Excutere, et ſanctos reſtinguere fontibus ignes.
At pater Anchiſes oculos ad ſidera laetus
Extulit: et coelo palmas cum voce tetendit:
Juppiter omnipotens, precibus ſi flecteris ullis,
Adſpice nos; hoc tantum: et, ſi pietate meremur,
Da deinde auxilium, pater; atque haec omina firma.
Vix ea fatus erat ſenior: ſubitoque fragore
Intonuit laevom, et de coelo labſa per umbras
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.
Illam, ſumma ſuper labentem culmina tecti,
Cernimus Idaea claram ſe condere ſilva,
Signantemque vias: tum longo limite ſulcus
Dat lucem, et late circum loca ſulfure fumant.
Hic vero victus genitor ſe tollit ad auras,
Adfaturque deos, et ſanctum ſidus adorat.
Jam jam nulla mora eſt. Sequor, et, qua ducitis, adſum.
Di patrii, ſervate domum, ſervate nepotem:
Veſtrum hoc augurium, veſtroque in numine Troja eſt.
Cedo equidem, nec, nate, tibi comes ire recuſo.
Dixerat ille: et jam per moenia clarior ignis

Auditur, propiusque aeſtus incendia volvunt.
Ergo age, care pater, cervici inponere noſtrae:
Ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte gravabit:
Quo res cumque cadent, unum et commune periclum,
Una ſalus ambobus erit. Mihi parvus Iulus
Sit comes, et longe ſervet veſtigia conjux.
Vos famuli, quae dicam, animis advertite veſtris.
Eſt urbe egreſſis tumulus templumque vetuſtum
Deſertae Cereris, juxtaque antiqua cupreſſus,
Religione patrum multos ſervata per annos.
Hanc ex diverſo ſedem veniemus in unam.
Tu, genitor, cape ſacra manu, patriosque Penates.
Me, bello e tanto digreſſum et caede recenti,
Adtrectare nefas; donec me flumine vivo
Abluero.
Haec fatus, latos humeros ſubjectaque colla
Veſte ſuper, fulvique inſternor pelle leonis;
Succedoque oneri. Dextrae ſe parvus Iulus
Inplicuit, ſequiturque patrem non paſſibus aequis:
Pone ſubit conjux. Ferimur per opaca locorum.
Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
Tela, neque adverſo glomerati ex agmine Graji,
Nunc omnes terrent aurae: ſonus excitat omnis

Suſpenſum, et pariter comitique onerique timentem.
Jamque propinquabam portis, omnemque videbar
Evaſiſſe viam; ſubito quum creber ad auris
Viſus adeſſe pedum ſonitus: genitorque per umbram
Proſpiciens, Nate, exclamat, fuge, nate; propinquant.
Ardentis clipeos, atque aera micantia cerno.
Hìc mihi neſcio quod trepido male numen amicum
Confuſam eripuit mentem. Namque avia curſu
Dum ſequor, et nota excedo regione viarum;
Heu! miſero conjux fatone erepta Creüſa
Subſtitit, erravitne via, ſeu laſſa reſedit,
Incertum; nec poſt oculis eſt reddita noſtris:
Nec prius amiſſam reſpexi, animumve reflexi,
Quam tumulum antiquae Cereris ſedemque ſacratam
Venimus. Hîc demum conlectis omnibus una
Defuit; et comites, natumque, virumque fefellit.
Quem non incuſavi amens hominumque Deorumque?
Aut quid in everſa vidi crudelius urbe?
Aſcanium, Anchiſemque patrem, Teucrosque Penates
Commendo ſociis, et curva valle recondo.
Ipſe urbem repeto, et cingor fulgentibus armis.
Stat caſus renovare omnis, omnemque reverti
Per Trojam; et rurſus caput objectare periclis.

Principio muros obſcuraque limina portae,
Qua greſſum extuleram, repeto; et veſtigia retro
Obſervata ſequor per noctem, et lumine luſtro.
Horror ubique animos, ſimul ipſa ſilentia terrent.
Inde domum, ſi forte pedem, ſi forte tuliſſet,
Me refero. Inruerant Danai, et tectum omne tenebant.
Ilicet ignis edax ſumma ad faſtigia vento
Volvitur: exſuperant flammae: furit aeſtus ad auras.
Procedo, et Priami ſedes arcemque reviſo.
Et jam porticibus vacuis Junonis aſylo
Cuſtodes lecti Phoenix et dirus Ulixes
Praedam adſervabant. Huc undique Troïa gaza
Incenſis erepta adytis, menſaeque Deorum,
Crateresque auro ſolidi, captivaque veſtis
Congeritur. Pueri et pavidae longo ordine matres
Stant circum.
Auſus quinetiam voces jactare per umbram,
Inplevi clamore vias, maeſtusque Creüſam
Nequidquam ingeminans iterumque iterumque vocavi.
Quaerenti, et tectis urbis ſine fine furenti,
Infelix ſimulacrum atque ipſius umbra Creüſae
Viſa mihi ante oculos, et nota major imago.
Obſtupui, ſteteruntque comae, et vox faucibus haeſit.

Tum ſic adfari, et curas his demere dictis:
Quid tantum inſano juvat indulgere dolori,
O dulcis conjux? non haec ſine numine Divom
Eveniunt. Nec te hinc comitem aſportare Creüſam
Fas: aut ille ſinit ſuperi regnator Olympi.
Longa tibi exſilia, et vaſtum maris aequor arandum.
Et terram Heſperiam venies: ubi Lydius, arva
Inter opima virûm, leni fluit agmine Thybris.
Illic res laetae, regnumque, et regia conjux
Parta tibi: lacrimas dilectae pelle Creüſae.
Non ego Myrmidonum ſedes Dolopumve ſuperbas
Adſpiciam, aut Grajis ſervitum matribus ibo,
Dardanis, et divae Veneris nurus:
Sed me magna Deûm Genitrix his detinet oris.
Jamque vale, et nati ſerva communis amorem.
Haec ubi dicta dedit, lacrimantem, et multa volentem
Dicere, deſeruit, tenuisque receſſit in auras.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum;
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique ſimillima ſomno.
Sic demum ſocios conſumta nocte reviſo.

Atque hic ingentem comitum adfluxiſſe novorum
Invenio admirans numerum; matresque, virosque,

Conlectam exſilio pubem, miſerabile volgus.
Undique convenere, animis opibusque parati;
In quaſcumque velim pelago deducere terras.
Jamque jugis ſummae ſurgebat Lucifer Idae,
Ducebatque diem: Danaique obſeſſa tenebant
Limina portarum; nec ſpes opis ulla dabatur.
Ceſſi, et ſublato montem genitore petivi.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
AENEIDOS
LIBER TERTIUS.

POSTQUAM res Aſiae, Priamique evertere gentem
Inmeritam viſum Superis, ceciditque ſuperbum
Ilium, et omnis humo fumat Neptunia Troja;
Diverſa exſilia, et deſertas quaerere terras
Auguriis agimur Divom, claſſemque ſub ipſa
Antandro et Phrygiae molimur montibus Idae;
Incerti quo fata ferant, ubi ſiſtere detur;
Contrahimusque viros. Vix prima inceperat aeſtas;
Et pater Anchiſes dare fatis vela jubebat:
Litora quum patriae lacrimans portusque relinquo,
Et campos ubi Troja fuit. Feror exſul in altum
Cum ſociis, natoque, Penatibus, et magnis DIs.
Terra procul vaſtis colitur Mavortia campis,
(Thraces arant) acri quondam regnata Lycurgo;
Hoſpitium antiquum Trojae, ſociique Penates,

Dum fortuna fuit. Feror huc, et litore curvo
Moenia prima loco, fatis ingreſſus iniquis:
Aeneadasque meo nomen de nomine fingo.
Sacra Dionaeae matri, Divisque ferebam
Auſpicibus coeptorum operum: ſuperoque nitentem
Coelicolûm regi mactabam in litore taurum.
Forte fuit juxta tumulus, quo cornea ſummo
Virgulta, et denſis haſtilibus horrida myrtus.
Adceſſi, viridemque ab humo convellere ſilvam
Conatus, ramis tegerem ut frondentibus aras:
Horrendum, et dictu video mirabile monſtrum.
Nam, quae prima ſolo ruptis radicibus arbor
Vellitur, huic atro liquuntur ſanguine guttae,
Et terram tabo maculant. Mihi frigidus horror
Membra quatit, gelidusque coit formidine ſanguis.
Rurſus et alterius lentum convellere vimen
Inſequor, et cauſſas penitus tentare latentis:
Ater et alterius ſequitur de cortice ſanguis.
Multa movens animo Nymphas venerabar agreſtis,
Gradivumque patrem, Geticis qui praeſidet arvis,
Rite ſecundarent viſus, omenque levarent.
Tertia ſed poſtquam majore haſtilia niſu
Adgredior; genibusque adverſae obluctor arenae;

(Eloquar, an ſileam?) gemitus lacrimabilis imo
Auditur tumulo, et vox reddita fertur ad auris:
Quid miſerum, Aenea, laceras? jam parce ſepulto:
Parce pias ſcelerare manus. Non me tibi Troja
Externum tulit: aut cruor hic de ſtipite manat.
Heu! fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
Nam Polydorus ego. Hîc confixum ferrea texit
Telorum ſeges, et jaculis increvit acutis.
Tum vero ancipiti mentem formidine preſſus
Obſtupui, ſteteruntque comae, et vox faucibus haeſit.
Hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
Infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threïcio regi; quum jam diffideret armis
Dardaniae, cingique urbem obſidione videret.
Ille, ut opes fractae Teucrûm, et Fortuna receſſit,
Res Agamemnonias victriciaque arma ſecutus,
Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, et auro
Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames? Poſtquam pavor oſſa reliquit,
Delectos populi ad proceres, primumque parentem
Monſtra Deûm refero, et, quae ſit ſententia, poſco.
Omnibus idem animus ſcelerata excedere terra;
Linqui pollutum hoſpitium, et dare claſſibus auſtros.

Ergo inſtauramus Polydoro funus, et ingens
Adgeritur tumulo tellus: ſtant manibus arae,
Caeruleis maeſtae vittis atraque cupreſſo;
Et circum Iliades crinem de more ſolutae.
Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte,
Sanguinis et ſacri pateras: animamque ſepulcro
Condimus, et magna ſupremum voce ciemus.
Inde, ubi prima fides pelago, placataque venti
Dant maria, et lenis crepitans vocat auſter in altum,
Deducunt ſocii navis, et litora conplent.
Provehimur portu: terraeque urbesque recedunt.
Sacra mari colitur medio gratiſſima tellus
Nereidum matri, et Neptuno Aegaeo:
Quam pius Arcitenens, oras et litora circum
Errantem, Gyaro celſa Myconoque revinxit,
Inmotamque coli dedit, et contemnere ventos.
Huc feror: haec feſſos tuto placidiſſima portu
Adcipit. Egreſſi veneramur Apollinis urbem.
Rex Anius, rex idem hominum Phoebique ſacerdos,
Vittis et ſacra redimitus tempora lauro,
Occurrit: veterem Anchiſen adgnoſcit amicum.
Jungimus hoſpitio dextras, et tecta ſubimus.
Templa dei ſaxo venerabar ſtructa vetuſto.

Da propriam, Thymbraee, domum: da moenia feſſis,
Et genus, et manſuram urbem. Serva altera Trojae
Pergama, reliquias Danaûm atque inmitis Achilli.
Quem ſequimur? quove ire jubes? ubi ponere ſedes?
Da, pater, augurium; atque animis inlabere noſtris.
Vix ea fatus eram: tremere omnia viſa repente,
Liminaque, laurusque dei; totusque moveri
Mons circum, et mugire adytis cortina recluſis.
Submiſſi petimus terram, et vox fertur ad auris:
Dardanidae duri, quae vos a ſtirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto
Adcipiet reduces. Antiquam exquirite matrem.
Hîc domus Aeneae cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, et qui naſcentur ab illis.
Haec Phoebus: mixtoque ingens exorta tumultu
Laetitia: et cuncti, quae ſint ea moenia, quaerunt;
Quo Phoebus vocet errantis, jubeatque reverti.
Tum genitor, veterum volvens monumenta virorum,
Audite, o proceres, ait, et ſpes diſcite veſtras.
Creta Jovis magni medio jacet inſula ponto;
Mons Idaeus ubi, et gentis cunabula noſtrae.
Centum urbes habitant magnas, uberrima regna:
Maximus unde pater, ſi rite audita recordor,

Teucrus Rhoeteas primum eſt advectus ad oras,
Optavitque locum regno. Nondum Ilium, et arces
Pergameae ſteterant: habitabant vallibus imis.
Hinc mater cultrix Cybelae, Corybantiaque aera,
Idaeumque nemus: hinc fida ſilentia ſacris,
Et juncti currum dominae ſubiere leones.
Ergo agite, et, Divom ducunt qua juſſa, ſequamur:
Placemus ventos, et Gnoſia regna petamus.
Nec longo diſtant curſu: modo Juppiter adſit,
Tertia lux claſſem Cretaeis ſiſtet in oris.
Sic fatus, meritos aris mactavit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo;
Nigram Hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Fama volat, pulſum regnis ceſſiſſe paternis
Idomenea ducem, deſertaque litora Cretae:
Hoſte vacare domos, ſedesque adſtare relictas.
Linquimus Ortygiae portus, pelagoque volamus,
Bacchatamque jugis Naxon, viridemque Donyſam,
Olearon, niveamque Paron, ſparſasque per aequor
Cycladas, et crebris legimus freta conſita terris.
Nauticus exoritur vario certamine clamor.
Hortantur ſocii, Cretam proavosque petamus.
Proſequitur ſurgens a puppi ventus euntis,

Et tandem antiquis Curetum adlabimur oris.
Ergo avidus muros optatae molior urbis,
Pergameamque voco, et laetam cognomine gentem
Hortor amare focos, arcemque adtollere tectis.
Jamque fere ſicco ſubductae litore puppes,
Connubiis arvisque novis operata juventus;
Jura domosque dabam: ſubito quum tabida membris,
Corrupto coeli tractu, miſerandaque venit
Arboribusque ſatisque lues, et lethifer annus.
Linquebant dulcis animas, aut aegra trahebant
Corpora. Tum ſterilis exurere Sirius agros.
Arebant herbae, et victum ſeges aegra negabat.
Rurſus ad oraculum Ortygiae Phoebumque remenſo
Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
Quam feſſis finem rebus ferat: unde laborum
Tentare auxilium jubeat: quo vertere curſus.
Nox erat, et terris animalia ſomnus habebat.
Effigies ſacrae Divom, Phrygiique Penates,
Quos mecum a Troja, mediisque ex ignibus urbis
Extuleram, viſi ante oculos adſtare jacentis
In ſomnis, multo manifeſti lumine, qua ſe
Plena per inſertas fundebat luna feneſtras.
Tum ſic adfari, et curas his demere dictis:

Quod tibi delato Ortygiam dicturus Apollo eſt,
Hîc canit; et tua nos en ultro ad limina mittit.
Nos te, Dardania incenſa, tuaque arma ſecuti;
Nos tumidum ſub te permenſi claſſibus aequor:
Idem venturos tollemus in aſtra nepotes,
Imperiumque Urbi dabimus. Tu moenia magnis
Magna para, longumque fugae ne linque laborem.
Mutandae ſedes. Non haec tibi litora ſuaſit
Delius, aut Cretae juſſit conſidere, Apollo.
Eſt locus, Heſperiam Graji cognomine dicunt:
Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebae.
Oenotri coluere viri: nunc fama, minores
Italiam dixiſſe, ducis de nomine, gentem.
Hae nobis propriae ſedes; hinc Dardanus ortus;
Iaſiusque pater, genus a quo principe noſtrum.
Surge age, et haec laetus longaevo dicta parenti
Haud dubitanda refer: Corythum, terrasque requirat
Auſonias. Dictaea negat tibi Juppiter arva.
Talibus adtonitus viſis, ac voce Deorum,
(Nec ſopor illud erat; ſed coram adgnoſcere vultus,
Velatasque comas, praeſentiaque ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor)
Conripio e ſtratis corpus, tendoque ſupinas

Ad coelum cum voce manus, et munera libo
Intemerata focis. Perfecto laetus honore
Anchiſen facio certum, remque ordine pando.
Adgnovit prolem ambiguam, geminosque parentis;
Seque novo veterum deceptum errore locorum.
Tum memorat: Nate, Iliacis exercite fatis,
Sola mihi talis caſus Caſſandra canebat.
Nunc repeto haec generi portendere debita noſtro;
Et ſaepe Heſperiam, ſaepe Itala regna vocare.
Sed quis ad Heſperiae venturos litora Teucros
Crederet? aut quem tum vates Caſſandra moveret?
Cedamus Phoebo, et moniti meliora ſequamur.
Sic ait: et cuncti dicto paremus ovantes.
Hanc quoque deſerimus ſedem, paucisque relictis
Vela damus, vaſtumque cava trabe currimus aequor.
Poſtquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullae
Adparent terrae, coelum undique et undique pontus:
Tum mihi caeruleus ſupra caput adſtitit imber,
Noctem hiememque ferens; et inhorruit unda tenebris.
Continuo venti volvunt mare, magnaque ſurgunt
Aequora. Diſperſi jactamur gurgite vaſto.
Involvêre diem nimbi, et nox humida coelum
Abſtulit. Ingeminant abruptis nubibus ignes;

Excutimur curſu, et caecis erramus in undis.
Ipſe diem noctemque negat diſcernere coelo,
Nec meminiſſe viae media Palinurus in unda.
Tris adeo incertos caeca caligine ſoles
Erramus pelago: totidem ſine ſidere noctes.
Quarto terra die primum ſe adtollere tandem
Viſa, aperire procul montis, ac volvere fumum.
Vela cadunt; remis inſurgimus: haud mora, nautae
Adnixi torquent ſpumas, et caerula verrunt.
Servatum ex undis Strophadum me litora primum
Adcipiunt. Strophades Grajo ſtant nomine dictae,
Inſulae Ionio in magno: quas dira Celaeno,
Harpyiaeque colunt aliae, Phineïa poſtquam
Clauſa domus, menſasque metu liquere priores.
Triſtius haud illis monſtrum, nec ſaevior ulla
Peſtis et ira Deûm Stygiis ſeſe extulit undis.
Virginei volucrum voltus, foediſſima ventris
Proluvies, uncaeque manus, et pallida ſemper
Ora fame.
Huc ubi delati portus intravimus; ecce
Laeta boum paſſim campis armenta videmus,
Caprigenumque pecus, nullo cuſtode, per herbas.
Inruimus ferro, et divos, ipſumque vocamus

In partem praedamque Jovem. Tum litore curvo
Exſtruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.
At ſubitae horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiae, et magnis quatiunt clangoribus alas,
Diripiuntque dapes, contactuque omnia foedant
Inmundo: tum vox taetrum dira inter odorem.
Rurſum in ſeceſſu longo ſub rupe cavata,
Arboribus clauſi circum atque horrentibus umbris,
Inſtruimus menſas, arisque reponimus ignem.
Rurſum ex diverſo coeli caecisque latebris
Turba ſonans praedam pedibus circumvolat uncis:
Polluit ore dapes. Sociis tunc, arma capeſſant,
Edico, et dira bellum cum gente gerendum.
Haud ſecus ac juſſi faciunt, tectosque per herbam
Diſponunt enſis, et ſcuta latentia condunt.
Ergo ubi delapſae ſonitum per curva dedere
Litora; dat ſignum ſpecula Miſenus ab alta
Aere cavo. Invadunt ſocii, et nova proelia tentant,
Obſcaenas pelagi ferro foedare volucres.
Sed neque vim plumis ullam, nec volnera tergo
Adcipiunt; celerique fuga ſub ſidera lapſae
Semeſam praedam et veſtigia foeda relinquunt.
Una in praeceſſa conſedit rupe Celaeno,

Infelix vates, rumpitque hanc pectore vocem:
Bellum etiam pro caede boum ſtratisque juvencis,
Laomedontiadae, bellumne inferre paratis,
Et patrio Harpyias inſontis pellere regno?
Adcipite ergo, animis atque haec mea figite dicta:
Quae Phoebo pater omnipotens, mihi Phoebus Apollo
Praedixit, vobis Furiarum ego maxima pando.
Italiam curſu petitis, ventisque vocatis
Ibitis Italiam, portusque intrare licebit:
Sed non ante datam cingetis moenibus urbem,
Quam vos dira fames noſtraeque injuria caedis
Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas.
Dixit: et in ſilvam pennis ablata refugit.
At ſociis ſubita gelidus formidine ſanguis
Deriguit: cecidere animi: nec jam amplius armis,
Sed votis precibusque jubent expoſcere pacem,
Sive Deae, ſeu ſint dirae obſcaenaeque volucres.
Et pater Anchiſes, paſſis de litore palmis,
Numina magna vocat, meritosque indicit honores.
DI, prohibete minas: DI, talem avertite caſum:
Et placidi ſervate pios. Tum litore funem
Deripere, excuſſosque jubet laxare rudentis.
Tendunt vela Noti: ferimur ſpumantibus undis,

Qua curſum ventuſque gubernatorque vocabant.
Jam medio adparet fluctu nemoroſa Zacynthos,
Dulichiumque, Sameque, et Neritos ardua ſaxis.
Effugimus ſcopulos Ithacae, Laërtia regna,
Et terram altricem ſaevi exſecramur Ulixi.
Mox et Leucatae nimboſa cacumina montis,
Et formidatus nautis aperitur Apollo.
Hunc petimus feſſi, et parvae ſuccedimus urbi.
Anchora de prora jacitur. Stant litore puppes.
Ergo inſperata tandem tellure potiti,
Luſtramurque Jovi, votisque incendimus aras;
Actiaque Iliacis celebramus litora ludis.
Exercent patrias oleo labente palaeſtras
Nudati ſocii. Juvat evaſiſſe tot urbis
Argolicas, mediosque fugam tenuiſſe per hoſtis.
Interea magnum ſol circumvolvitur annum,
Et glacialis hiems aquilonibus aſperat undas.
Aere cavo clipeum, magni geſtamen Abantis,
Poſtibus adverſis figo, et rem carmine ſigno:
AENEAS HAEC DE DANAIS VICTORIBUS ARMA.
Linquere tum portus jubeo, et conſidere tranſtris.
Certatim ſocii feriunt mare, et aequora verrunt.
Protenus aërias Phaeacum abſcondimus arces,

Litoraque Epiri legimus, portuque ſubimus
Chaonio, et celſam Buthroti adcedimus urbem.
Hîc incredibilis rerum fama occupat auris,
Priamiden Helenum Grajas regnare per urbis,
Conjugio Aeacidae Pyrrhi ſceptrisque potitum:
Et patrio Andromachen iterum ceſſiſſe marito.
Obſtupui; miroque incenſum pectus amore,
Conpellare virum, et caſus cognoſcere tantos.
Progredior portu, claſſis et litora linquens.
Sollemnis quum forte dapes, et triſtia dona,
Ante urbem in luco falſi Simoëntis ad undam
Libabat cineri Andromache, Manisque vocabat
Hectoreum ad tumulum: viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas, cauſſam lacrimis, ſacraverat aras.
Ut me conſpexit venientem, et Troïa circum
Arma amens vidit; magnis exterrita monſtris
Deriguit viſu in medio: calor oſſa reliquit.
Labitur: et longo vix tandem tempore fatur:
Verane te facies, verus mihi nuntius adfers,
Nate dea? vivisne? aut ſi lux alma receſſit,
Hector ubi eſt? dixit, lacrimasque effudit, et omnem
Inplevit clamore locum. Vix pauca furenti
Subjicio, et raris turbatus vocibus hiſco.

Vivo equidem, vitamque extrema per omnia duco.
Ne dubita: nam vera vides.
Heu! quis te caſus dejectam conjuge tanto
Excipit? aut quae digna ſatis Fortuna reviſit?
Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia ſervas?
Dejecit voltum, et demiſſa voce locuta eſt:
O felix una ante alias Priameïa virgo,
Hoſtilem ad tumulum Trojae ſub moenibus altis
Juſſa mori, quae ſortitus non pertulit ullos,
Nec victoris heri tetigit captiva cubile!
Nos, patria incenſa, diverſa per aequora vectae,
Stirpis Achilleae faſtus, juvenemque ſuperbum
Servitio enixae tulimus. Qui deinde ſecutus
Ledaeam Hermionen Lacedaemoniosque Hymenaeos,
Me famulo famulamque Heleno tranſmiſit habendam.
Aſt illum, ereptae magno inflammatus amore
Conjugis, et ſcelerum Furiis agitatus, Oreſtes
Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.
Morte Neoptolemi regnorum reddita ceſſit
Pars Heleno: qui Chaonios cognomine campos,
Chaoniamque omnem Trojano a Chaone dixit:
Pergamaque, Iliacamque jugis hanc addidit arcem.
Sed tibi qui curſum venti, quae fata dedere?

Aut quiſnam ignarum noſtris deus adpulit oris?
Quid puer Aſcanius; ſuperatne, et veſcitur aura?
Quem tibi jam Troja * * * * *
Ecqua tamen puero eſt amiſſae cura parentis?
Ecquid in antiquam virtutem animosque virilis
Et pater Aeneas et avunculus excitat Hector?
Talia fundebat lacrimans, longosque ciebat
Incaſſum fletus: quum ſeſe a moenibus heros
Priamides multis Helenus comitantibus adfert,
Adgnoſcitque ſuos, laetusque ad limina ducit,
Et multum lacrimas verba inter ſingula fundit.
Procedo, et parvam Trojam, ſimulataque magnis
Pergama, et arentem Xanthi cognomine rivum
Adgnoſco, Scaeaeque amplector limina portae.
Nec non et Teucri ſocia ſimul urbe fruuntur.
Illos porticibus rex adcipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi,
Inpoſitis auro dapibus: paterasque tenebant.
Jamque dies, alterque dies proceſſit: et aurae
Vela vocant, tumidoque inflatur carbaſus auſtro.
His vatem adgredior dictis, ac talia quaeſo:
Trojugena, interpres Divom, qui numina Phoebi,
Qui tripodas, Clarii lauros, qui ſidera ſentis,

Et volucrum linguas, et praepetis omina pennae,
Fare age (namque omnem curſum mihi proſpera dixit
Religio, et cuncti ſuaſerunt numine Divi
Italiam petere, et terras tentare repoſtas:
Sola novum dictuque nefas Harpyia Celaeno
Prodigium canit, et triſtis denuntiat iras,
Obſcoenamque famem) quae prima pericula vito?
Quidve ſequens tantos poſſim ſuperare labores?
Hìc Helenus, caeſis primum de more juvencis,
Exorat pacem Divom, vittasque reſolvit
Sacrati capitis, meque ad tua limina, Phoebe,
Ipſe manu multo ſuſpenſum numine ducit:
Atque haec deinde canit divino ex ore ſacerdos:
Nate Dea, (nam te majoribus ire per altum
Auſpiciis manifeſta fides: ſic fata Deûm rex
Sortitur, volvitque vices: is vertitur ordo)
Pauca tibi e multis, quo tutior hoſpita luſtres
Aequora, et Auſonio poſſis conſidere portu,
Expediam dictis (prohibent nam cetera Parcae
Scire, Helenum farique vetat Saturnia Juno)
Principio Italiam, quam tu jam rere propinquam,
Vicinosque, ignare, paras invadere portus,
Longa procul longis via dividit invia terris.

Ante et Trinacria lentandus remus in unda,
Et ſalis Auſonii luſtrandum navibus aequor,
Infernique lacus, Aeaeaeque inſula Circae,
Quam tuta poſſis urbem conponere terra.
Signa tibi dicam: tu condita mente teneto.
Quum tibi ſollicito ſecreti ad fluminis undam
Litoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus,
Triginta capitum foetus enixa, jacebit,
Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati:
Is locus urbis erit: requies ea certa laborum.
Nec tu menſarum morſus horreſce futuros:
Fata viam invenient, aderitque vocatus Apollo.
Has autem terras, Italique hanc litoris oram,
Proxima quae noſtri perfunditur aequoris aeſtu,
Effuge: cuncta malis habitantur moenia Grajis.
Hìc et Narycii poſuerunt moenia Locri,
Et Sallentinos obſedit milite campos
Lyctius Idomeneus: hìc illa ducis Meliboei
Parva Philoctetae ſubnixa Petilia muro.
Quin, ubi tranſmiſſae ſteterint trans aequora claſſes,
Et poſitis aris jam vota in litore ſolves,
Purpureo velare comas adopertus amictu;
Ne qua inter ſanctos ignis in honore Deorum

Hoſtilis facies occurrat; et omina turbet.
Hunc ſocii morem ſacrorum, hunc ipſe teneto:
Hac caſti maneant in religione nepotes.
Aſt, ubi digreſſum Siculae te admoverit orae
Ventus, et anguſti rareſcent clauſtra Pelori,
Laeva tibi tellus, et longo laeva petantur
Aequora circuitu: dextrum fuge litus, et undas.
Haec loca vi quondam, et vaſta convolſa ruina
(Tantum aevi longinqua valet mutare vetuſtas)
Diſſiluiſſe ferunt, quum protenus utraque tellus
Una foret: venit medio vi pontus, et undis
Heſperium Siculo latus abſcidit, arvaque et urbis
Litore diductas anguſto interluit aeſtu.
Dextrum Scylla latus, laevum inplacata Charybdis
Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, rurſusque ſub auras
Erigit alternos, et ſidera verberat unda.
At Scyllam caecis cohibet ſpelunca latebris,
Ora exſertantem, et navis in ſaxa trahentem.
Prima hominis facies, et pulchro pectore virgo
Pube tenus: poſtrema inmani corpore piſtrix,
Delphinum caudas utero conmiſſa luporum.
Praeſtat Trinacrii metas luſtrare Pachyni

Ceſſantem, longos et circum flectere curſus.
Quam ſemel informem vaſto vidiſſe ſub antro
Scyllam: et caeruleis canibus reſonantia ſaxa,
Praeterea, ſi qua eſt Heleno prudentia, vati
Si qua fides, animum ſi veris inplet Apollo,
Unum illud tibi, nate dea, praeque omnibus unum
Praedicam; et repetens iterumque iterumque monebo.
Junonis magnae primum prece numen adora:
Junoni cane vota libens, dominamque potentem
Supplicibus ſupera donis. Sic denique victor
Trinacria finis Italos mittêre relicta.
Huc ubi delatus Cumaeam adceſſeris urbem,
Divinosque lacus, et Averna ſonantia ſilvis;
Inſanam vatem adſpicies: quae rupe ſub ima
Fata canit, foliisque notas et nomina mandat.
Quaecumque in foliis deſcripſit carmina virgo,
Digerit in numerum, atque antro ſecluſa relinquit.
Illa manent inmota locis, neque ab ordine cedunt.
Verum eadem, verſo tenuis quum cardine ventus
Inpulit, et teneras turbavit janua frondis,
Numquam deinde cavo volitantia prendere ſaxo,
Nec revocare ſitus, aut jungere carmina curat.
Inconſulti abeunt, ſedemque odere Sibyllae.

Hic tibi ne qua morae fuerint diſpendia tanti,
Quamvis increpitent ſocii, et vi curſus in altum
Vela vocet, poſſisque ſinus inplere ſecundos,
Quin adeas vatem, precibusque oracula poſcas.
Ipſa canat, vocemque volens atque ora reſolvat.
Illa tibi Italiae populos, venturaque bella,
Et quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
Expediet; curſusque dabit venerata ſecundos.
Haec ſunt, quae noſtra liceat te voce moneri.
Vade age, et ingentem factis fer ad aethera Trojam.
Quae poſtquam vates ſic ore effatus amico eſt,
Dona dehinc auro gravia, ſectoque elephanto
Imperat ad navis ferri, ſtipatque carinis
Ingens argentum, Dodonaeosque lebetas,
Loricam conſertam hamis auroque trilicem,
Et conum inſignis galeae, criſtasque comantis,
Arma Neoptolemi. Sunt et ſua dona parenti.
Addit equos, additque duces:
Remigium ſubplet: ſocios ſimul inſtruit armis.
Interea claſſem velis aptare jubebat
Anchiſes, fieret vento mora ne qua ferenti.
Quem Phoebi interpres multo conpellat honore:
Conjugio, Anchiſa, Veneris dignate ſuperbo,

Cura Deûm, bis Pergameis erepte ruinis,
Ecce tibi Auſoniae tellus: hanc adripe velis.
Et tamen hanc pelago praeterlabare neceſſe eſt.
Auſoniae pars illa procul, quam pandit Apollo.
Vade, ait, o felix nati pietate. Quid ultra
Provehor, et fando ſurgentis demoror auſtros?
Nec minus Andromache, digreſſu maeſta ſupremo,
Fert picturatas auri ſubtemine veſtis,
Et Phrygiam Aſcanio chlamydem; nec cedit honori:
Textilibusque onerat donis, ac talia fatur:
Adcipe et haec, manuum tibi quae monumenta mearum
Sint, puer, et longum Andromachae teſtentur amorem,
Conjugis Hectoreae. Cape dona extrema tuorum,
O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago.
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat:
Et nunc aequali tecum pubeſceret aevo.
Hos ego digrediens lacrimis adfabar obortis:
Vivite felices, quibus eſt Fortuna peracta
Jam ſua: nos alia ex aliis in fata vocamur.
Vobis parta quies: nullum maris aequor arandum:
Arva neque Auſoniae, ſemper cedentia retro,
Quaerenda. Effigiem Xanthi Trojamque videtis,
Quam veſtrae fecere manus, melioribus (opto)

Auſpiciis; et quae fuerit minus obvia Grajis.
Si quando Thybrim, vicinaque Thybridis arva
Intraro, gentique meae data moenia cernam,
Cognatas urbis olim, populosque propinquos,
Epiro, Heſperia, quibus idem Dardanus auctor,
Atque idem caſus; unam faciemus utramque
Trojam animis. Maneat noſtros ea cura nepotes.
Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta:
Unde iter Italiam, curſusque breviſſimus undis.
Sol ruit interea, et montes umbrantur opaci.
Sternimur optatae gremio telluris ad undam,
Sortiti remos, paſſimque in litore ſicco
Corpora curamus. Feſſos ſopor inrigat artus.
Necdum orbem medium nox horis acta ſubibat:
Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus, et omnis
Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
Sidera cuncta notat tacito labentia coelo,
Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones,
Armatumque auro circumſpicit Orionа.
Poſtquam cuncta videt coelo conſtare ſereno,
Dat clarum e puppi ſignum: nos caſtra movemus,
Tentamusque viam, et velorum pandimus alas.
Jamque rubeſcebat ſtellis Aurora fugatis,

Quum procul obſcuros colles humilemque videmus
Italiam. Italiam primus conclamat Achates;
Italiam laeto ſocii clamore ſalutant.
Tum pater Anchiſes magnum cratera corona
Induit: inplevitque mero; Divosque vocavit
Stans celſa in puppi.
DI, maris et terrae tempeſtatumque potentes,
Ferte viam vento facilem, et ſpirate ſecundi.
Crebreſcunt optatae aurae, portusque pateſcit
Jam propior, templumqae adparet in arce Minervae.
Vela legunt ſocii, et proras ad litora torquent.
Portus ab Euroo fluctu curvatus in arcum;
Objectae ſalſa ſpumant adſpargine cautes:
Ipſe latet. Gemino demittunt brachia muro
Turriti ſcopuli, refugitque ab litore templum.
Quatuor hîc, primum omen, equos in gramine vidi
Tondentis campum late, candore nivali.
Et pater Anchiſes: Bellum, o terra hoſpita, portas:
Bello armantur equi: bellum haec armenta minantur.
Sed tamen îdem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes, et frena jugo concordia ferre.
Spes et pacis, ait. Tum numina ſancta precamur
Palladis armiſonae, quae prima adcepit ovantis;

Et capita ante aras Phrygio velamur amictu;
Praeceptisque Heleni, dederat quae maxuma, rite
Junoni Argivae juſſos adolemus honores.
Haud mora: continuo perfectis ordine votis,
Cornua velatarum obvertimus antennarum,
Grajugenûmque domos ſuſpectaque linquimus arva.
Hinc ſinus Herculei, ſi vera eſt fama, Tarenti
Cernitur. Adtollit ſe diva Lacinia contra,
Caulonisque arces, et navifragum Scylaceum.
Tum procul e fluctu Trinacria cernitur Aetna,
Et gemitum ingentem pelagi, pulſataque ſaxa
Audimus longe, fractasque ad litora voces:
Exſultantque vada, atque aeſtu miſcentur arenae.
Et pater Anchiſes: Nimirum haec illa Charybdis:
Hos Helenus ſcopulos, haec ſaxa horrenda canebat.
Eripite, o ſocii: pariterque inſurgite remis.
Haud minus ac juſſi faciunt: primusque rudentem
Contorſit laevas proram Palinurus ad undas.
Laevam cuncta cohors remis ventisque petivit.
Tollimur in coelum curvato gurgite, et idem
Subducta ad Manis imos deſidimus unda.
Ter ſcopuli clamorem inter cava ſaxa dedere:
Ter ſpumam eliſam et rorantia vidimus aſtra.

Interea feſſos ventus cum ſole reliquit;
Ignarique viae Cyclopum adlabimur oris.
Portus ab adceſſu ventorum inmotus, et ingens
Ipſe; ſed horrificis juxta tonat Aetna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem,
Turbine fumantem piceo et candente favilla;
Adtollitque globos flammarum, et ſidera lambit:
Interdum ſcopulos avolſaque viſcera montis
Erigit eructans, liquefactaque ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exaeſtuat imo.
Fama eſt, Enceladi ſemiuſtum fulmine corpus
Urgueri mole hac, ingentemque inſuper Aetnam
Inpoſitam, ruptis flammam exſpirare caminis;
Et, feſſum quoties mutet latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, et coelum ſubtexere fumo.
Noctem illam tecti ſilvis inmania monſtra
Perferimus: nec, quae ſonitum det cauſſa, videmus.
Nam neque erant aſtrorum ignes, nec lucidus aethra
Siderea polus; obſcuro ſed nubila coelo:
Et Lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.
Poſtera jamque dies primo ſurgebat Eoo,
Humentemque Aurora polo dimoverat umbram:
Quum ſubito e ſilvis, macie confecta ſuprema,

Ignoti nova forma viri, miſerandaque cultu,
Procedit, ſupplexque manus ad litora tendit.
Reſpicimus. Dira illuvies, inmiſſaque barba,
Conſertum tegumen ſpinis: at cetera Grajus,
Ut quondam patriis ad Trojam miſſus in armis.
Isque ubi Dardanios habitus, et Troïa vidit
Arma procul; paullum adſpectu conterritus haeſit,
Continuitque gradum: mox ſeſe ad litora praeceps
Cum fletu precibusque tulit. Per ſidera teſtor,
Per ſuperos, atque hoc coeli ſpirabile lumen;
Tollite me, Teucri: quaſcumque abducite terras.
Hoc ſat erit. Scio me Danais e claſſibus unum,
Et bello Iliacos fateor petiiſſe Penates.
Pro quo, ſi ſceleris tanta eſt injuria noſtri,
Spargite me in fluctus, vaſtoque inmergite ponto.
Si pereo, hominum manibus periiſſe juvabit.
Dixerat: et genua amplexus, genibusque volutans
Haerebat. Qui ſit, fari, quo ſanguine cretus,
Hortamur; quae deinde agitet Fortuna, fateri.
Ipſe pater dextram Anchiſes, haud multa moratus,
Dat juveni; atque animum praeſenti pignore firmat.
Ille haec, depoſita tandem formidine, fatur:
Sum patria ex Ithaca, comes infelicis Ulixi,

Nomen Achemenides, Trojam genitore Adamaſto
Paupere (manſiſſetque utinam Fortuna!) profectus.
Hîc me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
Inmemores ſocii vaſto Cyclopis in antro
Deſeruere. Domus ſanie dapibusque cruentis,
Intus opaca, ingens. Ipſe arduus, altaque pulſat
Sidera, (DI, talem terris avertite peſtem)
Nec viſu facilis, nec dictu adfabilis ulli.
Viſceribus miſerorum et ſanguine veſcitur atro.
Vidi egomet, duo de numero quum corpora noſtro
Prenſa manu magna medio reſupinus in antro
Frangeret ad ſaxum, ſanieque experſa natarent
Limina: vidi atro quum membra fluentia tabo
Manderet, et tepidi tremerent ſub dentibus artus.
Haud inpune quidem. Nec talia paſſus Ulixes,
Oblitusve ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto.
Nam ſimul expletus dapibus, vinoque ſepultus,
Cervicem inflexam poſuit, jacuitque per antrum
Inmenſus, ſaniem eructans ac fruſta cruento
Per ſomnum conmixta mero; nos, magna precati
Numina, ſortitique vices, una undique circum
Fundimur, et telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod torva ſolum ſub fronte latebat,

Argolici clipei aut Phoebeae lampadis inſtar:
Et tandem laeti ſociorum ulciſcimur umbras.
Sed fugite, o miſeri, fugite, atque ab litore funem
Rumpite.
Nam qualis quantusque cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque ubera preſſat,
Centum alii curva haec habitant ad litora volgo
Infandi Cyclopes, et altis montibus errant.
Tertia jam lunae ſe cornua lumine complent,
Quum vitam in ſilvis, inter deſerta ferarum
Luſtra domosque traho, vaſtosque ab rupe Cyclopas
Proſpicio, ſonitumque pedum vocemque tremiſco.
Victum infelicem, baccas lapidoſaque corna,
Dant rami, et volſis paſcunt radicibus herbae.
Omnia conluſtrans, hanc primum ad litora claſſem
Conſpexi venientem. Huic me, quaecumque fuiſſet,
Addixi: ſatis eſt gentem effugiſſe nefandam.
Vos animam hanc potius quocumque abſumite leto.
Vix ea fatus erat: ſummo quum monte videmus
Ipſum inter pecudes vaſta ſe mole moventem
Paſtorem Polyphemum, et litora nota petentem:
Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum.
Trunca manum pinus regit, et veſtigia firmat.

Lanigerae comitantur oves: ea ſola voluptas,
Solamenque mali.
Poſtquam altos tetigit fluctus, et ad aequora venit,
Luminis effoſſi fluidum lavit inde cruorem,
Dentibus infrendens gemitu: graditurque per aequor
Jam medium, necdum fluctus latera ardua tinxit.
Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto
Supplice, ſic merito; tacitique incidere funem;
Verrimus et proni certantibus aequora remis.
Senſit, et ad ſonitum vocis veſtigia torſit.
Verum ubi nulla datur dextram adfectare poteſtas,
Nec potis Ionios fluctus aequare ſequendo,
Clamorem inmenſum tollit: quo pontus, et omnes
Intremuere undae, penitusque exterrita tellus
Italiae, curvisque inmugiit Aetna cavernis.
At genus e ſilvis Cyclopum et montibus altis
Excitum ruit ad portus, et litora conplent.
Cernimus adſtantis nequidquam lumine torvo
Aetnaeos fratres, coelo capita alta ferentis,
Concilium horrendum: quales quum vertice celſo
Aëriae quercus, aut coniferae cypariſſi
Conſtiterunt, ſilva alta Jovis, lucusve Dianae.
Praecipites metus acer agit quocumque rudentis

Excutere, et ventis intendere vela ſecundis.
Contra juſſa monent Heleni, Scyllam atque Charybdim
Inter utramque viam, leti diſcrimine parvo,
Ni teneant curſus: certum eſt dare lintea retro.
Ecce autem Boreas anguſta ab ſede Pelori
Miſſus adeſt. Vivo praetervehor oſtia ſaxo
Pantagiae, Megarosque ſinus, Thapſumque jacentem.
Talia monſtrabat relegens errata retrorſum
Litora Achemenides, comes infelicis Ulixi.
Sicanio praetenta ſinu jacet inſula contra
Plemmyrium undoſum: nomen dixere priores
Ortygiam. Alpheum fama eſt huc Elidis amnem
Occultas egiſſe vias ſubter mare: qui nunc
Ore, Arethuſa, tuo Siculis confunditur undis.
Juſſi numina magna loci veneramur: et inde
Exſupero praepingue ſolum ſtagnantis Helori.
Hinc altas cautes projectaque ſaxa Pachyni
Radimus, et fatis numquam conceſſa moveri,
Adparet Camerina procul, campique Geloi,
Inmanisque Gela fluvii cognomine dicta.
Arduus inde Acragas oſtentat maxima longe
Moenia, magnanimûm quondam generator equorum.
Teque datis linquo ventis, palmoſa Selinus;

Et vada dura lego saxis Lilybeïa caecis.
Hinc Drepani me portus et inlaetabilis ora
Adcipit. Hîc, pelagi tòt tempestatibus actus,
Heu genitorem, omnis curae casusque levamen,
Amitto Anchisen. Hîc me, pater optime, fessum
Deseris, heu, tantis, nequidquam erepte periclis!
Nec vates Helenus, quum multa horrenda moneret,
Hos mihi praedixit luctus, non dira Celaeno.
Hic labor extremus, longarum haec meta viarum.
Hinc me digressum vestris Deus adpulit oris.
Sic pater Aeneas, intentis omnibus, unus
Fata renarrabat Divom, cursusque docebat.
Conticuit tandem, factoque hîc fine quievit.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
AENEIDOS
LIBER QUARTUS.

AT regina gravi jam dudum ſaucia cura
Volnus alit venis, et caeco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multusque recurſat
Gentis honos. Haerent infixi pectore vultus,
Verbaque: nec placidam membris dat cura quietem.
Poſtera Phoebea luſtrabat lampade terras,
Humentemque Aurora polo dimoverat umbram;
Quum ſic unanimam adloquitur male ſana ſororem:
Anna ſoror, quae me ſuſpenſam inſomnia terrent!
Quis novus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes!
Quem ſeſe ore ferens! quam forti pectore, et armis!
Credo equidem (nec vana fides) genus eſſe Deorum.
Degeneres animos timor arguit. Heu, quibus ille
Jactatus fatis! quae bella exhauſta canebat!
Si mihi non animo fixum inmotumque ſederet,

Ne cui me vinclo vellem ſociare jugali,
Poſtquam primus amor deceptam morte fefellit:
Si non pertaeſum thalami taedaeque fuiſſet;
Huic uni forſan potui ſuccumbere culpae.
Anna, fatebor enim; miſeri poſt fata Sichaei
Conjugis, et ſparſos fraterna caede Penatis,
Solus hic inflexit ſenſus, animumque labantem
Inpulit. Adgnoſco veteris veſtigia flammae.
Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat,
Vel Pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
Pallentis umbras Erebi, noctemque profundam,
Ante, Pudor, quam te violo, aut tua jura reſolvo.
Ille meos, primus qui me ſibi junxit, amores
Abſtulit: ille habeat ſecum, ſervetque ſepulcro.
Sic effata ſinum lacrimis inplevit obortis.
Anna refert, O luce magis dilecta, ſorori,
Solane perpetua maerens carpêre juventa?
Nec dulcis natos, Veneris nec praemia noris?
Id cinerem aut manis credis curare ſepultos?
Eſto: aegram nulli quondam flexere mariti:
Non Libyae, non ante Tyro: deſpectus Iarbas,
Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis
Dives alit. Placitone etiam pugnabis amori?

Nec venit in mentem, quorum conſederis arvis?
Hinc Gaetulae urbes, genus inſuperabile bello:
Et Numidae infreni cingunt, et inhoſpita Syrtis:
Hinc deſerta ſiti regio, lateque furentes
Barcaei. Quid bella Tyro ſurgentia dicam,
Germanique minas?
DIs equidem auſpicibus reor et Junone ſecunda
Huc curſum Iliacas vento tenuiſſe carinas.
Quam tu urbem, ſoror, hanc cernes! quae ſurgere regna
Conjugio tali! Teucrûm comitantibus armis,
Punica ſe quantis adtollet gloria rebus!
Tu modo poſce Deos veniam, ſacrisque litatis
Indulge hoſpitio, cauſſasque innecte morandi:
Dum pelago deſaevit hiems, et aquoſus Orion,
Quaſſataeque rates, dum non tractabile coelum.
His dictis incenſum animum inflammavit amore,
Spemque dedit dubiae menti, ſolvitque pudorem.
Principio delubra adeunt, pacemque per aras
Exquirunt: mactant lectas de more bidentis
Legiferae Cereri, Phoeboque, patrique Lyaeo.
Junoni ante omnis, cui vincla jugalia curae.
Ipſa, tenens dextra pateram, pulcherrima Dido,
Candentis vaccae media inter cornua fundit:

Aut ante ora Deûm pinguis ſpatiatur ad aras,
Inſtauratque diem donis; pecudumque recluſis
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.
Heu vatum ignarae mentes! quid vota furentem,
Quid delubra juvant? Eſt mollis flamma medullas
Interea, et tacitum vivit ſub pectore volnus.
Uritur infelix Dido, totaque vagatur
Urbe furens: qualis conjectâ cerva ſagittâ,
Quam procul incautam nemora inter Creſia fixit
Paſtor agens telis, liquitque volatile ferrum
Neſcius. Illa fuga ſilvas ſaltusque peragrat
Dictaeos: haeret lateri letalis arundo.
Nunc media Aenean ſecum per moenia ducit,
Sidoniasque oſtentat opes, urbemque paratam.
Incipit effari, mediaque in voce reſiſtit.
Nunc eadem, labente die, convivia quaerit,
Iliacosque iterum demens audire labores
Expoſcit, pendetque iterum narrantis ab ore.
Poſt, ubi digreſſi, lumenque obſcura viciſſim
Luna premit, ſuadentque cadentia ſidera ſomnos:
Sola domo maeret vacua, ſtratisque relictis
Incubat. Illum abſens abſentem auditque videtque,
Aut gremio Aſcanium, genitoris imagine capta,

Detinet, infandum ſi fallere poſſit amorem.
Non coeptae adſurgunt turres; non arma juventus
Exercet; portusve aut propugnacula bello
Tuta parant: pendent opera interrupta, minaeque
Murorum ingentes, aequataque machina coelo.
Quam ſimul ac tali perſenſit peſte teneri
Cara Jovis conjux, nec famam obſtare furori;
Talibus adgreditur Venerem Saturnia dictis:
Egregiam vero laudem et ſpolia ampla refertis
Tuque puerque tuus: magnum et memorabile numen
Una dolo Divûm ſi femina victa duorum eſt.
Nec me adeo fallit, veritam te moenia noſtra,
Suſpectas habuiſſe domos Carthaginis altae.
Sed quis erit modus? aut quo nunc certamine tanto?
Quin potius pacem aeternam pactosque Hymenaeos
Exercemus? habes, tota quod mente petiſti.
Ardet amans Dido, traxitque per oſſa furorem.
Communem hunc ergo populum, paribusque regamus
Auſpiciis: liceat Phrygio ſervire marito,
Dotalisque tuae Tyrios permittere dextrae.
Olli (ſenſit enim ſimulata mente locutam,
Quo regnum Italiae Libycas averteret oras)
Sic contra eſt ingreſſa Venus: Quis talia demens

Abnuat, aut tecum malit contendere bello?
Si modo, quod memoras, factum fortuna ſequatur.
Sed fatis incerta feror, ſi Juppiter unam
Eſſe velit Tyriis urbem Trojaque profectis,
Miſcerive probet populos, aut foedera jungi.
Tu conjux: tibi fas animum tentare precando.
Perge: ſequar. Tum ſic excepit regia Juno:
Mecum erit iſte labor. Nunc qua ratione, quod inſtat,
Confieri poſſit, paucis (adverte) docebo.
Venatum Aeneas unaque miſerrima Dido
In nemus ire parant, ubi primos craſtinus ortus
Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.
His ego nigrantem conmixta grandine nimbum,
Dum trepidant alae, ſaltusque indagine cingunt,
Deſuper infundam, et tonitru coelum omne ciebo.
Diffugient comites, et nocte tegentur opaca:
Speluncam Dido dux et Trojanus eamdem
Devenient. Adero, et, tua ſi mihi certa voluntas,
Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo.
Hic Hymenaeus erit. Non adverſata petenti
Adnuit, atque dolis riſit Cytherea repertis.
Oceanum interea ſurgens Aurora relinquit.
It portis jubare exorto delecta juventus.

Retia rara, plagae, lato venabula ferro,
Maſſylique ruunt equites, et odora canum vis.
Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Poenorum exſpectant: oſtroque inſignis et auro
Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit.
Tandem progreditur, magna ſtipante caterva,
Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo:
Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.
Nec non et Phrygii comites, et laetus Iulus,
Incedunt. Ipſe ante alios pulcherrimus omnis
Infert ſe ſocium Aeneas, atque agmina jungit.
Qualis, ubi hibernam Lyciam, Xanthique fluenta
Deſerit; ac Delum maternam inviſit Apollo,
Inſtauratque choros: mixtique altaria circum
Cretesque Dryopesque fremunt, pictique Agathyrſi:
Ipſe jugis Cynthi graditur, mollique fluentem
Fronde premit crinem fingens, atque inplicat auro:
Tela ſonant humeris. Haud illo ſegnior ibat
Aeneas: tantum egregio decus enitet ore.
Poſtquam altos ventum in montis, atque invia luſtra:
Ecce ferae, ſaxi dejectae vertice, caprae
Decurrere jugis: alia de parte patentis

Transmittunt cursu campos, atque agmina cervi
Pulverulenta fuga glomerant, montisque relinquunt.
At puer Ascanius mediis in vallibus acri
Gaudet equo: jamque hos cursu, jam praeterit illos,
Spumantemque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem.
Interea magno misceri murmure coelum
Incipit. Insequitur commixta grandine nimbus.
Et Tyrii comites passim, et Trojana juventus,
Dardaniusque nepos Veneris, diversa per agros
Tecta metu petiere. Ruunt de montibus amnes.
Speluncam Dido dux et Trojanus eamdem
Deveniunt. Prima et Tellus et pronuba Juno
Dant signum: fulsere ignes, et conscius aether
Connubiis: summoque ululârunt vertice Nymphae.
Ille dies primus leti primusque malorum
Caussa fuit. Neque enim specie famave movetur,
Nec jam furtivum Dido meditatur amorem:
Conjugium vocat: hoc praetexit nomine culpam.
Extemplo Libyae magnas it Fama per urbis;
Fama malum, quo non aliud velocius ullum:
Mobilitate viget, viresque adquirit eundo;
Parva metu primo; mox sese adtollit in auras,

Ingrediturque ſolo, et caput inter nubila condit.
Illam Terra parens, ira inritata deorum,
Extremam, ut perhibent, Coeo Enceladoque ſororem
Progenuit, pedibus celerem, et pernicibus alis.
Monſtrum horrendum, ingens: cui, quot ſunt corpore plumae,
Tot vigiles oculi ſubter, mirabile dictu,
Tot linguae, totidem ora ſonant, tot ſubrigit auris.
Nocte volat coeli medio terraeque, per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina ſomno.
Luce ſedet cuſtos aut ſummi culmine tecti,
Turribus aut altis, et magnas territat urbis;
Tam ficti pravique tenax, quam nuntia veri.
Haec tum multiplici populos ſermone replebat
Gaudens, et pariter facta atque infecta canebat:
Veniſſe Aenean, Trojano a ſanguine cretum,
Cui ſe pulchra viro dignetur jungere Dido:
Nunc hiemem inter ſe luxu, quam longa, fovere
Regnorum inmemores, turpique cupidine captos.
Haec paſſim Dea foeda virûm diffundit in ora.
Protinus ad regem curſus detorquet Iarban,
Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.
Hic Hammone ſatus, rapta Garamantide Nympha,
Templa Jovi centum, latis inmania regnis,

Centum aras poſuit, vigilemque ſacraverat ignem,
Excubias Divûm aeternas, pecudumque cruore
Pingue ſolum, et variis florentia limina ſertis.
Isque amens animi, et rumore adcenſus amaro,
Dicitur ante aras, media inter numina Divom,
Multa Jovem manibus ſupplex oraſſe ſupinis:
Juppiter omnipotens, cui nunc Mauruſia pictis
Gens epulata toris Lenaeum libat honorem,
Adſpicis haec? An te, genitor, quum fulmina torques,
Nequidquam horremus? caecique in nubibus ignes
Terrificant animos, et inania murmura miſcent?
Femina, quae noſtris errans in finibus urbem
Exiguam pretio poſuit, cui litus arandum,
Cuique loci leges dedimus, connubia noſtra
Repulit, ac dominum Aenean in regna recepit.
Et nunc ille Paris cum ſemiviro comitatu,
Maeonia mentum mitra crinemque madentem
Subnixus, rapto potitur. Nos munera templis
Quippe tuis ferimus, famamque fovemus inanem.
Talibus orantem dictis, arasque tenentem
Audiit omnipotens, oculosque ad moenia torſit
Regia, et oblitos famae melioris amantis.
Tum ſic Mercurium adloquitur, ac talia mandat:

Vade age, nate, voca Zephyros, et labere pennis:
Dardaniumque ducem, Tyria Carthagine qui nunc
Exſpectat, fatisque datas non reſpicit urbis,
Adloquere, et celeris defer mea dicta per auras.
Non illum nobis genetrix pulcherrima talem
Promiſit, Grajûmque ideo bis vindicat armis:
Sed fore, qui gravidam imperiis, belloque frementem
Italiam regeret, genus alto a ſanguine Teucri
Proderet, ac totum ſub leges mitteret orbem.
Si nulla adcendit tantarum gloria rerum,
Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem;
Aſcanione pater Romanas invidet arces?
Quid ſtruit? aut qua ſpe inimica in gente moratur?
Nec prolem Auſoniam, et Lavinia reſpicit arva?
Naviget. Haec ſumma eſt: hic noſtri nuntius eſto.
Dixerat. Ille patris magni parere parabat
Imperio: et primum pedibus talaria nectit
Aurea: quae ſublimem alis, ſive aequora ſupra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit. Hac animas ille evocat Orco
Pallentis; alias ſub Tartara triſtia mittit;
Dat ſomnos adimitque, et lumina morte reſignat.
Illa fretus agit ventos, et turbida tranat

Nubila: jamque volans apicem et latera ardua cernit
Atlantis duri, coelum qui vertice fulcit;
Atlantis, cinctum adfidue cui nubibus atris
Piniferum caput, et vento pulfatur et imbri:
Nix humeros infufa tegit: tum flumina mento
Praecipitant fenis, et glacie riget horrida barba.
Hic primum paribus nitens Cyllenius alis
Conftitit: hinc toto praeceps fe corpore ad undas
Mifit; avi fimilis, quae circum litora, circum
Pifcofos fcopulos humilis volat aequora juxta.
Haud aliter terras inter coelumque volabat;
Litus arenofum Libyae ventosque fecabat
Materno veniens ab avo Cyllenia proles.
Ut primum alatis tetigit magalia plantis,
Aenean fundantem arces ac tecta novantem
Confpicit: atque illi ftellatus Iafpide fulva
Enfis erat, Tyrioque ardebat murice laena,
Demiffa ex humeris: dives quae munera Dido
Fecerat, et tenui telas difcreverat auro.
Continuo invadit: Tu nunc Carthaginis altae
Fundamenta locas, pulchramque uxorius urbem
Exftruis? heu regni rerumque oblite tuarum!
Ipfe Deûm tibi me claro demittit Olympo

Regnator, coelum et terras qui numine torquet:
Ipſe haec ferre jubet celeris mandata per auras.
Quid ſtruis? aut qua ſpe Libycis teris otia terris?
Si te nulla movet tantarum gloria rerum,
Nec ſuper ipſe tua moliris laude laborem;
Aſcanium ſurgentem, et ſpes heredis Iuli
Reſpice; cui regnum Italiae Romanaque tellus
Debentur. Tali Cyllenius ore locutus
Mortalis viſus medio ſermone reliquit,
Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.
At vero Aeneas adſpectu obmutuit amens,
Adrectaeque horrore comae, et vox faucibus haeſit.
Ardet abire fuga, dulcisque relinquere terras,
Adtonitus tanto monitu imperioque deorum.
Heu quid agat? quo nunc reginam ambire furentem
Audeat adfatu? quae prima exordia ſumat?
Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
In partisque rapit varias, perque omnia verſat.
Haec alternanti potior ſententia viſa eſt:
Mneſthea Sergeſtumque vocat, fortemque Cloanthum
Claſſem aptent taciti, ſocios ad litora cogant;
Arma parent, et, quae ſit rebus cauſſa novandis,
Diſſimulent. Seſe interea, quando optima Dido

Neſciat, et tantos rumpi non ſperet amores,
Tentaturum aditus, et quae molliſſima fandi
Tempora; quis rebus dexter modus. Ocius omnes
Imperio laeti parent, ac juſſa faceſſunt.
At regina dolos (quis fallere poſſit amantem!)
Praeſenſit, motusque excepit prima futuros;
Omnia tuta timens. Eadem inpia fama furenti
Detulit armari claſſem, curſumque parari.
Saevit inops animi, totamque incenſa per urbem
Bacchatur. Qualis commotis excita ſacris
Thyas, ubi audito ſtimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithaeron.
Tandem his Aenean conpellat vocibus ultro:
Diſſimulare etiam ſperaſti, perfide, tantum
Poſſe nefas? tacitusque mea decedere terra?
Nec te noſter amor, nec te data dextera quondam,
Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
Quin etiam hiberno moliris ſidere claſſem,
Et mediis properas aquilonibus ire per altum,
Crudelis? Quid ſi non arva aliena domosque
Ignotas peteres, et Troja antiqua maneret;
Troja per undoſum peteretur claſſibus aequor?
Mene fugis? Per ego has lacrimas, dextramque tuam te,

(Quando aliud mihi jam miſerae nihil ipſa reliqui)
Per connubia noſtra, per inceptos Hymenaeos?
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam
Dulce meum; miſerere domus labentis, et iſtam,
Oro, ſi quis adhuc precibus locus, exue mentem.
Te propter Libycae gentes Nomadumque tyranni
Odere; infenſi Tyrii: te propter eumdem
Extinctus pudor, et qua ſola ſidera adibam
Fama prior. Cui me moribundam deſeris, hoſpes?
Hoc ſolum nomen quoniam de conjuge reſtat.
Quid moror? an mea Pygmalion dum moenia frater
Deſtruat, aut captam ducat Gaetulus Iarbas?
Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet
Ante fugam ſuboles; ſi quis mihi parvulus aula
Luderet Aeneas, qui te tamen ore referret;
Non equidem omnino capta ac deſerta viderer.
Dixerat. Ille Jovis monitis inmota tenebat
Lumina, et obnixus curam ſub corde premebat.
Tandem pauca refert: Ego te, quae plurima fando
Enumerare vales, numquam, Regina, negabo
Promeritam: nec me meminiſſe pigebit Eliſſae;
Dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos regit artus.
Pro re pauca loquar. Neque ego hanc abſcondere furto

Speravi, ne finge, fugam; nec conjugis umquam
Praetendi taedas, aut haec in foedera veni.
Me ſi fata meis paterentur ducere vitam
Auſpiciis, et ſponte mea conponere curas;
Urbem Trojanam primum dulcisque meorum
Reliquias colerem: Priami tecta alta manerent;
Et recidiva manu poſuiſſem Pergama victis.
Sed nunc Italiam magnam Gryneus Apollo,
Italiam Lyciae juſſere capeſſere ſortes.
Hic amor, haec patria eſt. Si te Carthaginis arces
Phoeniſſam, Libycaeque adſpectus detinet urbis;
Quae tandem, Auſonia Teucros conſidere terra,
Invidia eſt? Et nos fas extera quaerere regna.
Me patris Anchiſae, quoties humentibus umbris
Nox operit terras, quoties aſtra ignea ſurgunt,
Admonet in ſomnis et turbida terret imago.
Me puer Aſcanius, capitisque injuria cari,
Quem regno Heſperiae fraudo, et fatalibus arvis.
Nunc etiam Interpres Divûm, Jove miſſus ab ipſo,
(Teſtor utrumque caput) celeris mandata per auras
Detulit. Ipſe Deum manifeſto in lumine vidi
Intrantem muros, vocemque his auribus hauſi.
Deſine meque tuis incendere teque querelis:

Italiam non ſponte ſequor.

Talia dicentem jamdudum averſa tuetur,
Huc illuc volvens oculos, totumque pererrat
Luminibus tacitis, et ſic adcenſa profatur:
Nec tibi Diva parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide; ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, Hyrcanaeque admorunt ubera tigres.
Nam quid diſſimulo, aut quae me ad majora reſervo?
Num fletu ingemuit noſtro? num lumina flexit?
Num lacrimas victus dedit, aut miſeratus amantem eſt?
Quae quibus anteferam? jam jam nec maxuma Juno,
Nec Saturnius haec oculis pater adſpicit aequis.
Nuſquam tuta fides. Ejectum litore, egentem
Excepi, et regni demens in parte locavi.
Amiſſam claſſem, ſocios a morte reduxi.
Heu Furiis incenſa feror! nunc augur Apollo,
Nunc Lyciae ſortes, nunc et Jove miſſus ab ipſo
Interpres Divom fert horrida juſſa per auras.
Scilicet is ſuperis labor eſt: ea cura quietos
Sollicitat. Neque te teneo, neque dicta refello.
I, ſequere Italiam ventis: pete regna per undas.
Spero equidem mediis, ſi quid pia numina poſſunt,
Supplicia hauſurum ſcopulis, et nomine Dido

Saepe vocaturum. Sequar atris ignibus abſens:
Et, quum frigida mors anima ſeduxerit artus,
Omnibus umbra locis adero. Dabis, inprobe, poenas.
Audiam: et haec manis veniet mihi fama ſub imos.
His medium dictis ſermonem abrumpit, et auras
Aegra fugit, ſeque ex oculis avertit et aufert;
Linquens multa metu cunctantem, et multa parantem
Dicere. Suſcipiunt famulae, conlabſaque membra
Marmoreo referunt thalamo, ſtratisque reponunt.

At pius Aeneas, quamquam lenire dolentem
Solando cupit, et dictis avertere curas;
Multa gemens, magnoque animum labefactus amore;
Juſſa tamen Divom exſequitur, claſſemque reviſit.
Tum vero Teucri incumbunt, et litore celſas
Deducunt toto navis. Natat uncta carina:
Frondentisque ferunt remos, et robora ſilvis
Infabricata, fugae ſtudio.
Migrantis cernas, totaque ex urbe ruentis:
Ac veluti ingentem formicae farris acervum
Quum populant, hiemis memores, tectoque reponunt:
It nigrum campis agmen, praedamque per herbas
Convectant calle anguſto: pars grandia trudunt
Obnixae frumenta humeris: pars agmina cogunt,

Caſtigantque moras: opere omnis ſemita fervet.
Quis tibi tunc, Dido, cernenti talia ſenſus?
Quosve dabas gemitus, quum litora fervere late
Proſpiceres arce ex ſumma, totumque videres
Miſceri ante oculos tantis clamoribus aequor?
Inprobe amor, quid non mortalia pectora cogis?
Ire iterum in lacrimas, iterum tentare precando
Cogitur: et ſupplex animos ſubmittere amori:
Ne quid inexpertum fruſtra moritura relinquat.
Anna, vides toto properari litore circum:
Undique convenere: vocat jam carbaſus auras:
Puppibus et laeti nautae inpoſuere coronas.
Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem,
Et perferre, ſoror, potero. Miſerae hoc tamen unum
Exſequere, Anna, mihi. Solam nam perfidus ille
Te colere, arcanos etiam tibi credere ſenſus:
Sola viri mollis aditus, et tempora noras.
I, ſoror, atque hoſtem ſupplex adfare ſuperbum:
Non ego cum Danais Trojanam exſcindere gentem
Aulide juravi, claſſemve ad Pergama miſi:
Nec patris Anchiſae cinerem manisve revelli.
Cur mea dicta negat duras demittere in auris?
Quo ruit? extremum hoc miſerae det munus amanti:

Exſpectet facilemque fugam, ventosque ferentis.
Non jam conjugium antiquum, quod prodidit, oro;
Nec pulchro ut Latio careat, regnumque relinquat.
Tempus inane peto, requiem ſpatiumque furori;
Dum mea me victam doceat fortuna dolere.
Extremam hanc oro veniam: (miſerere ſororis:)
Quam mihi quum dederis cumulatam, morte remittam.
Talibus orabat, talisque miſerrima fletus
Fertque refertque ſoror: ſed nullis ille movetur
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.
Fata obſtant, placidasque viri Deus obſtruit auris.
Ac velut, annoſo validam quum robore quercum
Alpini Boreae nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant: it ſtridor; et alte
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes:
Ipſa haeret ſcopulis: et, quantum vertice ad auras
Aetherias, tantum radice in Tartara tendit.
Haud ſecus adſiduis hinc atque hinc vocibus heros
Tunditur, et magno perſentit pectore curas.
Mens inmota manet: lacrimae volvuntur inanes.
Tum vero infelix fatis exterrita Dido
Mortem orat: taedet coeli convexa tueri.
Quo magis inceptum peragat, lucemque relinquat,

Vidit, turicremis quum dona inponeret aris,
(Horrendum dictu) latices nigreſcere ſacros,
Fuſaque in obſcaenum ſe vertere vina cruorem.
Hoc viſum nulli, non ipſi effata ſorori.
Praeterea fuit in tectis de marmore templum
Conjugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niveis et feſta fronde revinctum.
Hinc exaudiri voces et verba vocantis
Viſa viri; nox quum terras obſcura teneret:
Solaque culminibus ferali carmine bubo
Saepe queri, et longas in fletum ducere voces.
Multaque praeterea vatum praedicta piorum
Terribili monitu horrificant. Agit ipſe furentem
In ſomnis ferus Aeneas: ſemperque relinqui
Sola ſibi, ſemper longam incomitata videtur
Ire viam, et Tyrios deſerta quaerere terra.
Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et ſolem geminum, et duplicis ſe oſtendere Thebas:
Aut Agamemnonius ſcaenis agitatus Oreſtes;
Armatam facibus matrem et ſerpentibus atris
Quum fugit, ultricesque ſedent in limine Dirae.
Ergo ubi concepit Furias evicta dolore,
Decrevitque mori; tempus ſecum ipſa modumque

Exigit: et maeſtam dictis adgreſſa ſororem,
Conſilium vultu tegit, ac ſpem fronte ſerenat:
Inveni, germana, viam, (gratare ſorori)
Quae mihi reddat eum, vel eo me ſolvat amantem.
Oceani finem juxta, ſolemque cadentem,
Ultimus Aethiopum locus eſt, ubi maximus Atlas
Axem humero torquet, ſtellis ardentibus aptum:
Hinc mihi Maſſylae gentis monſtrata ſacerdos,
Heſperidum templi cuſtos, epulasque draconi
Quae dabat, et ſacros ſervabat in arbore ramos,
Spargens humida mella ſoporiferumque papaver.
Haec ſe carminibus promittit ſolvere mentis,
Quas velit; aſt aliis duras inmittere curas:
Siſtere aquam fluviis, et vertere ſidera retro:
Nocturnosque ciet manis. Mugire videbis
Sub pedibus terram, et deſcendere montibus ornos.
Teſtor, cara, Deos, et te, germana, tuumque
Dulce caput, magicas invitam adcingier artis.
Tu ſecreta pyram tecto interiore ſub auras
Erige, et arma viri, thalamo quae fixa reliquit
Inpius, exuviasque omnis, lectumque jugalem,
Quo perii, ſuperinponas. Abolere nefandi
Cuncta viri monumenta juvat, monſtratque ſacerdos.

Haec effata ſilet. Pallor ſimul occupat ora.
Non tamen Anna novis praetexere funera ſacris
Germanam credit, nec tantos mente furores
Concipit, aut graviora timet, quam morte Sichaei.
Ergo juſſa parat.

At regina, pyra penetrali in ſede ſub auras
Erecta ingenti, taedis, atque ilice ſecta,
Intenditque locum ſertis, et fronde coronat
Funerea: ſuper exuvias, enſemque relictum,
Effigiemque toro locat, haud ignara futuri.
Stant arae circum, et crinis effuſa ſacerdos
Ter centum tonat ore deos, Erebumque, Chaosque,
Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianae.
Sparſerat et latices ſimulatos fontis Averni:
Falcibus et meſſae ad Lunam quaeruntur aënis
Pubentes herbae, nigri cum lacte veneni:
Quaeritur et naſcentis equi de fronte revolſus,
Et matri praereptus amor.
Ipſa mola, manibusque piis, altaria juxta,
Unum exuta pedem vinclis, in veſte recincta,
Teſtatur moritura Deos, et conſcia fati
Sidera: tum, ſi quod non aequo foedere amantis
Curae numen habet, juſtumque memorque precatur.

Nox erat; et placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora per terras, ſilvaeque et ſaeva quierant
Aequora: quum medio volvuntur ſidera lapſu,
Quum tacet omnis ager: pecudes, pictaeque volucres,
Quaeque lacus late liquidos, quaeque aſpera dumis
Rura tenent, ſomno poſitae ſub nocte ſilenti
Lenibant curas, et corda oblita laborum.
At non infelix animi Phoeniſſa, neque umquam
Solvitur in ſomnos, oculisve aut pectore noctem
Adcipit. Ingeminant curae: rurſusque reſurgens
Saevit amor, magnoque irarum fluctuat aeſtu.
Sic adeo inſiſtit, ſecumque ita corde volutat:
En, quid ago? rurſusne procos irriſa priores
Experiar? Nomadumque petam connubia ſupplex,
Quos ego ſim toties jam dedignata maritos?
Iliacas igitur claſſis, atque ultima Teucrûm
Juſſa ſequar? quiane auxilio juvat ante levatos,
Aut bene apud memores veteris ſtat gratia facti?
Quis me autem (fac velle) ſinet, ratibusve ſuperbis
Inviſam adcipiet? neſcis heu, perdita, nec dum
Laomedonteae ſentis perjuria gentis?
Quid tum? ſola fuga nautas comitabor ovantis?
An Tyriis, omnique manu ſtipata meorum

Inferar? et quos Sidonia vix urbe revelli,
Rurſus agam pelago, et ventis dare vela jubebo?
Quin morere, ut merita es: ferroque averte dolorem.
Tu lacrimis evicta meis, tu prima furentem
His, germana, malis oneras, atque objicis hoſti.
Non licuit thalami expertem ſine crimine vitam
Degere more ferae, talis nec tangere curas?
Non ſervata fides, cineri promiſſa Sichaeo.
Tantos illa ſuo rumpebat pectore queſtus.
Aeneas celſa in puppi, jam certus eundi,
Carpebat ſomnos, rebus jam rite paratis.
Huic ſe forma Dei voltu redeuntis eodem
Obtulit in ſomnis, rurſusque ita viſa monere eſt;
Omnia Mercurio ſimilis, vocemque, coloremque,
Et crinis flavos, et membra decora juventae:
Nate Dea, potes hoc ſub caſu ducere ſomnos?
Nec, quae te circum ſtent deinde pericula, cernis?
Demens! nec Zephyros audis ſpirare ſecundos?
Illa dolos, dirumque nefas in pectore verſat,
Certa mori, varioque irarum fluctuat aeſtu.
Non fugis hinc praeceps, dum praecipitare poteſtas?
Jam mare turbari trabibus, ſaevasque videbis
Conlucere faces, jam fervere litora flammis;

Si te his adtigerit terris Aurora morantem.
Eja age, rumpe moras. Varium et mutabile ſemper
Femina. Sic fatus nocti ſe inmiſcuit atrae.

Tum vero Aeneas, ſubitis exterritus umbris,
Conripit e ſomno corpus, ſociosque fatigat:
Praecipites vigilate, viri, et conſidite tranſtris:
Solvite vela citi. Deus, aethere miſſus ab alto,
Feſtinare fugam, tortosque incidere funis,
Ecce iterum ſtimulat. Sequimur te, ſancte Deorum,
Quiſquis es, imperioque iterum paremus ovantes.
Adſis o, placidusque juves, et ſidera coelo
Dextra feras. Dixit: vaginaque eripit enſem
Fulmineum, ſtrictoque ferit retinacula ferro.
Idem omnis ſimul ardor habet; rapiuntque, ruuntque:
Litora deſeruere: latet ſub claſſibus aequor.
Adnixi torquent ſpumas, et caerula verrunt.

Et jam prima novo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
Regina e ſpeculis, ut primum albeſcere lucem
Vidit, et aequatis claſſem procedere velis,
Litoraque, et vacuos ſenſit ſine remige portus;
Terque quaterque manu pectus percuſſa decorum,
Flaventisque abſciſſa comas, Pro Juppiter! ibit

Hic, ait: et noſtris inluſerit advena regnis?
Non arma expedient, totaque ex urbe ſequentur,
Diripientque rates alii navalibus? Ite,
Ferte citi flammas, date vela, inpellite remos.
Quid loquor? aut ubi ſum? Quae mentem inſania mutat?
Infelix Dido! nunc te facta inpia tangunt?
Tum decuit, quum ſceptra dabas. En dextra fidesque!
Quem ſecum patrios ajunt portare Penatis:
Quem ſubiiſſe humeris confectum aetate parentem!
Non potui abreptum divellere corpus, et undis
Spargere? non ſocios, non ipſum abſumere ferro
Aſcanium, patriiſque epulandum ponere menſis?
Verum anceps pugnae fuerat fortuna. Fuiſſet.
Quem metui moritura? Faces in caſtra tuliſſem,
Inpleſſemque foros flammis, natumque patremque
Cum genere exſtinxem, memet ſuper ipſa dediſſem.
Sol, qui terrarum flammis opera omnia luſtras,
Tuque harum interpres curarum, et conſcia Juno,
Nocturnisque Hecate triviis ululata per urbis,
Et Dirae ultrices, et DI morientis Eliſſae,
Adcipite haec, meritumque malis advertite numen,
Et noſtras audite preces. Si tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare neceſſe eſt,

Et ſic fata Jovis poſcunt; hic terminus haeret:
At bello audacis populi vexatus et armis,
Finibus extorris, conplexu avolſus Iuli,
Auxilium inploret, videatque indigna ſuorum
Funera: nec, quum ſe ſub leges pacis iniquae
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediaque inhumatus arena.
Haec precor: hanc vocem extremam cum ſanguine fundo.
Tum vos, o Tyrii, ſtirpem et genus omne futurum
Exercete odiis: cinerique haec mittite noſtro
Munera. Nullus amor populis, nec foedera ſunto.
Exoriare aliquis noſtris ex oſſibus ultor,
Qui face Dardanios ferroque ſequare colonos,
Nunc, olim, quocumque dabunt ſe tempore vires.
Litora litoribus contraria, fluctibus undas
Inprecor, arma armis: pugnent ipſique nepotesque.
Haec ait, et partis animum verſabat in omnis;
Inviſam quaerens quam primum abrumpere lucem.
Tum breviter Barcen nutricem adfata Sichaei:
Namque ſuam patria antiqua cinis ater habebat:
Annam, cara mihi nutrix, huc ſiſte ſororem:
Dic corpus properet fluviali ſpargere lympha,
Et pecudes ſecum et monſtrata piacula ducat:

Sic veniat. Tuque ipſa pia tege tempora vitta.
Sacra Jovi Stygio, quae rite incepta paravi,
Perficere eſt animus, finemque inponere curis;
Dardaniique rogum capitis permittere flammae.
Sic ait. Illa gradum ſtudio celerabat anilem.
At trepida, et coeptis inmanibus effera Dido,
Sanguineam volvens aciem, maculisque trementis
Interfuſa genas, et pallida morte futura,
Interiora domus inrumpit limina, et altos
Conſcendit furibunda rogos, enſemque recludit
Dardanium, non hos quaeſitum munus in uſus.
Hic, poſtquam Iliacas veſtis notumque cubile
Conſpexit, paullum lacrimis et mente morata,
Incubuitque toro, dixitque noviſſima verba:
Dulces exuviae, dum fata Deusque ſinebant,
Adcipite hanc animam, meque his exſolvite curis.
Vixi, et, quem dederat curſum fortuna, peregi:
Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.
Urbem praeclaram ſtatui: mea moenia vidi:
Ulta virum, poenas inimico a fratre recepi:
Felix, heu nimium felix, ſi litora tantum
Numquam Dardaniae tetigiſſent noſtra carinae!
Dixit: et, os inpreſſa toro, Moriemur inultae,

Sed moriamur, ait. Sic, ſic juvat ire per umbras.
Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
Dardanus, et noſtrae ſecum ferat omina mortis.
Dixerat. Atque illam media inter talia ferro
Conlabſam adſpiciunt comites, enſemque cruore
Spumantem, ſparſasque manus. It clamor ad alta
Atria: concuſſam bacchatur fama per urbem.
Lamentis, gemituque, et femineo ululatu
Tecta fremunt: reſonat magnis plangoribus aether:
Non aliter, quam ſi inmiſſis ruat hoſtibus omnis
Carthago, aut antiqua Tyros; flammaeque furentes
Culmina perque hominum volvantur perque Deorum.
Audiit exanimis, trepidoque exterrita curſu,
Unguibus ora ſoror foedans, et pectora pugnis,
Per medios ruit, ac morientem nomine clamat:
Hoc illud, germana, fuit? me fraude petebas?
Hoc rogus iſte mihi, hoc ignes araeque parabant?
Quid primum deſerta querar? comitemne ſororem
Spreviſti moriens? Eadem me ad fata vocaſſes:
Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tuliſſet.
His etiam ſtruxi manibus, patriosque vocavi
Voce Deos, ſic te ut poſita crudelis abeſſem?
Exſtinxſti me teque, ſoror, populumque, patresque

Sidonios, urbemque tuam. Date volnera lymphis,
Abluam, et, extremus ſi quis ſuper halitus errat,
Ore legam. Sic fata gradus evaſerat altos,
Semianimemque ſinu germanam amplexa fovebat
Cum gemitu, atque atros ſiccabat veſte cruores.
Illa, gravis oculos conata adtollere, rurſus
Deficit. Infixum ſtridit ſub pectore volnus.
Ter ſeſe adtollens cubitoque adnixa levavit:
Ter revoluta toro eſt, oculisque errantibus alto
Quaeſivit coelo lucem, ingemuitque reperta.
Tum Juno omnipotens, longum miſerata dolorem,
Difficilisque obitus, Irim demiſit Olympo,
Quae luctantem animam nexosque reſolveret artus.
Nam, quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed miſera ante diem, ſubitoque adcenſa furore,
Nondum illi flavum Proſerpina vertice crinem
Abſtulerat, Stygioque caput damnaverat Orco:
Ergo Iris croceis per coelum roſcida pennis,
Mille trahens varios adverſo Sole colores,
Devolat, et ſupra caput adſtitit: Hunc ego Diti
Sacrum juſſa fero, teque iſto corpore ſolvo.
Sic ait, et dextra crinem ſecat. Omnis et una
Dilabſus calor, atque in ventos vita receſſit.